

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı**

Fevzi YILMAZ

**EL-ARABİYYETÜ BEYNE YEDEYK İSİMLİ KİTAPTA
GEÇEN HADİSLERİN TAHRİCİ VE TAHLİLİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Danışman:
Doç. Dr. Orhan YILMAZ**

YOZGAT--2020

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı**

Fevzi YILMAZ

**EL-ARABİYYETÜ BEYNE YEDEYK İSİMLİ KİTAPTA
GEÇEN HADİSLERİN TAHRİCİ VE TAHLİLİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Danışman:
Doç. Dr. Orhan YILMAZ**

Yozgat – 2020

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 80110717013 numaralı öğrencisi Fevzi YILMAZ'ın hazırladığı “el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk İsimli Kitapta Geçen Hadislerin Tahriri ve Tahlili” başlıklı Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 17/07/2020 Cuma günü saat 10.00’da yapılmış, tezin kabulüne oy birliğiyle karar verilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

| Doç. Dr. Orhan YILMAZ

Üye

Doç. Dr. Veli ABA

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Üye

Dr. Öğrt. Üyesi

Halil ÖZTÜRK

Yozgat Bozok Üniversitesi

ONAY

.....
Prof. Dr. Yunus ÖZGER
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

20/07/2020

TEZ BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk İsimli Kitapta Geçen Hadislerin Tahrici ve Tahlili” konulu çalışmanın, kendi tarafımdan bilimsel kurallara, genel ahlak kurallarına ve geleneklere aykırı düşecek bir yardım alınmaksızın yazıldığını ve kullandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden meydana geldiğini, bu kaynaklara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Fevzi YILMAZ

15/07/2020

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	I
TEZ BEYANI.....	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET	IX
ABSTRACT.....	X
KISALTMALAR	XI
ÖNSÖZ	XIII
GİRİŞ	1
A- Araştırmanın Konusu ve Önemi	2
B- Araştırmanın Sınırları ve Kaynakları.....	3
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
KİTAPTA GEÇEN HADİSLERİN TAHRİCİ VE TAHLİLİ	5
1.1. BİRİNCİ HADİS	5
1.1.1. Senet Tahlili	5
1.1.2. Metin Tahlili	6
1.2. İKİNCİ HADİS.....	7
1.2.1. Senet Tahlili	7
1.2.2. Metin Tahlili	8
1.3. ÜÇÜNCÜ HADİS	8
1.3.1. Senet Tahlili	8
1.3.2. Metin Tahlili	9
1.4. DÖRDÜNCÜ HADİS	10
1.4.1. Senet Tahlili	10
1.4.2. Metin Tahlili	12
1.5. BEŞİNCİ HADİS.....	13

1.5.1. Senet Tahlili.....	13
1.5.2. Metin Tahlili	14
1.6. ALTINCI HADİS	14
1.6.1. Senet Tahlili.....	14
1.6.2. Metin Tahlili	16
1.7. YEDİNCİ HADİS	16
1.7.1. Senet Tahlili.....	16
1.7.2. Metin Tahlili	17
1.8. SEKİZİNCİ HADİS	18
1.8.1. Senet Tahlili.....	18
1.8.2. Metin Tahlili	19
1.9. DOKUZUNCU HADİS	20
1.9.1. Senet Tahlili.....	20
1.9.2. Metin Tahlili	21
1.10. ONUNCU HADİS.....	21
1.10.1. Senet Tahlili.....	22
1.10.2. Metin Tahlili	23
1.11. ON BİRİNCİ HADİS	23
1.11.1. Senet Tahlili.....	23
1.11.2. Metin tahlili.....	24
1.12. ON İKİNCİ HADİS.....	25
1.12.1. Senet Tahlili:.....	25
1.12.2. Metin Tahlili	27
1.13. ON ÜÇÜNCÜ HADİS	28
1.13.1. Senet Tahlili.....	28
1.13.2. Metin Tahlili	29

1.14. ON DÖRDÜNCÜ HADİS	29
1.14.1. Senet Tahlili	30
1.14.2. Metin Tahlili	31
1.15. ONBEŞİNCİ HADİS	31
1.15.1. Senet Tahlili	31
1.15.2. Metin Tahlili	32
1.16. ON ALTINCI HADİS	32
1.16.1. Senet Tahlili	33
1.16.2. Metin Tahlili	35
1.17. ON YEDİNCİ HADİS	35
1.17.1. Senet Tahlili	36
1.17.2. Metin Tahlili	37
1.18. ON SEKİZİNCİ HADİS	38
1.18.1. Senet Tahlili	38
1.18.2. Metin Tahlili	40
1.19. ON DOKUZUNCU HADİS	40
1.19.1. Senet Tahlili	40
1.19.2. Metin Tahlili	42
1.20. YİRMİNCİ HADİS	42
1.20.1. Senet Tahlili	42
1.20.2. Metin Tahlili	45
1.21. YİRMİ BİRİNCİ HADİS	46
1.21.1. Senet Tahlili	46
1.21.2. Metin Tahlili	47
1.22. YİRMİ İKİNCİ HADİS	48
1.22.1. Senet Tahlili	48

1.22.2. Metin tahlili.....	50
1.23. YİRMİ ÜÇÜNCÜ HADİS	50
1.23.1. Senet Tahlili.....	51
1.23.2. Metin Tahlili	52
1.24. YİRMİ DÖRDÜNCÜ HADİS	53
1.24.1. Senet Tahlili	53
1.24.2. Metin Tahlili	55
1.25. YİRMİ BEŞİNCİ HADİS	55
1.25.1. Senet Tahlili	56
1.25.2. Metin Tahlili	58
1.26. YİRMİ ALTINCI HADİS.....	62
1.26.1. Senet Tahlili.....	62
1.26.2. Metin Tahlili	64
1.27. YİRMİ YEDİNCİ HADİS	64
1.27.1. Senet Tahlili	65
1.27.2. Metin Tahlili	67
1.28. YİRMİ SEKİZİNCİ HADİS.....	68
1.28.1 Senet Tahlili	68
1.28.2. Metin Tahlili	69
1.29. YİRMİ DOKUZUNCU HADİS	70
1.29.1. Senet Tahlili.....	71
1.29.2. Metin Tahlili	73
1.30. OTUZUNCU HADİS	74
1.30.1. Senet Tahlili	74
1.30.2. Metin Tahlili	75
1.31. OTUZ BİRİNCİ HADİS	76

1.31.1. Senet Tahlili	76
1.31.2. Metin Tahlili	79
1.32. OTUZ İKİNCİ HADİS	79
1.32.1. Senet Tahlili	80
1.32.2. Metin Tahlili	81
1.33. OTUZ ÜÇÜNCÜ HADİS	82
1.33.1. Senet Tahlili	82
1.33.2. Metin Tahlili	83
1.34. OTUZ DÖRDÜNCÜ HADİS	83
1.34.1. Senet Tahlili	84
1.34.2 Metin Tahlili	85
1.35. OTUZ BEŞİNCİ HADİS	86
1.35.1. Senet Tahlili	86
1.35.2. Metin Tahlili	88
1.36. OTUZ ALTINCI HADİS	89
1.36.1. Senet Tahlili	89
1.36.2. Metin Tahlili	90
1.37. OTUZ YEDİNCİ HADİS	91
1.37.1. Senet Tahlili	91
1.37.2. Metin Tahlili	93
1.38. OTUZ SEKİZİNCİ HADİS	94
1.38.1. Senet Tahlili	94
1.38.2. Metin Tahlili	96
1.39. OTUZ DOKUZUNCU HADİS	96
1.39.1. Senet Tahlili	96
1.39.2. Metin Tahlili	98

1.40. KIRKINCI HADİS	99
1.40.1. Senet Tahlili	99
1.40.2. Metin Tahlili	100
İKİNCİ BÖLÜM	101
2.1. HADİSLERLE İLGİLİ İSTATİSTİKSEL BİLGİLER	101
2.1.1. Hadislerin Kaynak Durumuna Göre Sınıflandırılması	110
2.1.2. Hadislerin Sıhhat Durumuna Göre Sınıflandırılması.....	111
2.2. İLK KIRK HADİSİN DEĞERLENDİRİLMESİ	111
2.3. KİTAPTA GEÇEN DİĞER HADİSLERİN SİHHATİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	115
SONUÇ	116
KAYNAKÇA	119
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI BENZERLİK VE İNTİHAL RAPORU	124
ÖZGEÇMİŞ	125

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk İsimli Kitapta Geçen Hadislerin Tahrici ve Tahlili

Fevzi YILMAZ

Danışman: Doç. Dr. Orhan YILMAZ

2020-Sayfa: 124+XIII

Jüri: Doç. Dr. Veli ABA

Dr. Öğrt. Üyesi Halil ÖZTÜRK

Bu çalışmamızda Suudi Arabistan Krallığı İslam Vakfı Kurumu tarafından hazırlanan ve Arapça öğretim seti olarak kullanılan “*el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*” adlı kitapta geçen hadislerin tahric ve tahlili yapılmıştır. Hadislerin tahric ve değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu çalışma ile bu kitapta geçen hadislerin sıhhat durumu ortaya konmuş olacaktır.

Mezkur eserde geçen hadisler öncelikle *Kütüb-i Tis’a* olarak bilinen; imam Buhârî’nin (ö. 256/870), *Sahih*’i, imam Müslim’in (ö. 261/875) *Sahih*’i, Ebî Dâvûd’un (ö. 275/889) *Sünen*’i, Tirmizî’nin (ö. 279/892) *Sünen*’i, İbn Mâce’nin (ö. 273/887) *Sünen*’i, Nesâî’nin (ö. 303/915) *Sünen*’i, Dârimî’nin (ö. 265/869) *Sünen*’i, İmâm-ı Mâlik’in (ö. 179/795) *Muvatta’ı* ve Ahmed b. Hanbel’in (ö. 241/855) *Müsned*’inden araştırılacak, eğer bu kaynaklarda yoksa diğer hadis kaynaklarına müracat edilecektir. Tespit edilen hadisler senet ve metin yönüyle değerlendirilecek, yeri geldikçe o hadis hakkında yapılan genel yorumlara müracat edilecektir. Son olarakta mezkur hadislerle ilgili istatistiksel bilgilere yer verilecektir.

Anahtar kelimeler: Arapça, Hadis, Tahric, Senet, Metin, Tahlil.

ABSTRACT

MASTER THESIS

The Hadith Mentioned In The Book al-Arabiyyatu Beyne Yedeyk

Propulsion and assay

by

Fevzi YILMAZ

Supervisor: Assoc. Pr. Dr. Orhan YILMAZ

2020-Page: 124+XIII

Jury: Assoc. Pr. Dr. Veli ABA

Assist. Pr. Dr. Halil ÖZTÜRK

In this study, the Hadith mentioned in the book “al-Arabiyyatu Beyne Yedeyk” prepared by the Islamic Foundation of the Kingdom of Saudi Arabia and used as an Arabic teaching set were analyzed. It is important to evaluate the Hadith. By this study, the health status of the hadiths mentioned in this book will be revealed.

The Hadith mentioned in the aforementioned work is primarily known as Kütüb-i Tis'a; imam Buhari (d. 256/870), Sahih, imam Muslim (d. 261/875) of Sahih, Ebi Dawud (d. 275/889) of Sunan, Tirmidhi (d. 279/892) of Sunan, Ibn Mace (d. 273/887) of Sunan, Nesai (d. 303/915) of Sunan, Darimi (d. 265/869) of Sunan, Imam Al-Malik (d. 179/795) of Muvatta and Ahmed b. Hanbel (d. 241/855) it will be investigated from Musnad'and if it does not exist in these sources it will be applied to other sources of Hadith. The Hadith will be evaluated in terms of deed and text, and general interpretations about that Hadith will be observed as soon as possible. Finally, statistics about the mentioned Hadith will be given.

Key words: Arabic, Hadith, Tahrij, deed, text, assay.

KISALTMALAR

(a.s.)	: aleyhisselam
a.e.	: aynı eser
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
a.y.	: aynı yer
b.	: bin (oğul)
bint.	: kızı
bk.	: bakınız
b.y.	: basım yeri bilinmiyor
c.	: cilt
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
H.	: Hicri
hz.	: hazreti
H. no.	: Hadis numarası
(r.a.)	: radiyallahu anhu (anha)
s.	: sayfa numarası
sy.	: sayı
(s.a.v.)	: sallallahu aleyhi ve sellem
sad.	: sadeleştirenler
M.	: Miladi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ü.	: Marmara Üniversitesi
m.ö.	: milattan önce
m.s.	: milattan sonra

nşr. : neşreden
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
Thk. : tahkik eden
Trc. : tercüme eden
trs. : tarihsiz
ö. : vefat tarihi
v.b. : veya benzeri
v.d. : ve devamı
v.dğr. : ve diğerleri
y.e.y. : yayın evi bilinmiyor
y.y. : yayın yılı bilinmiyor

ÖNSÖZ

Bir eserde geçen hadislerin sıhhat durumu o eserin önemini ortaya koyar. Sahih ve sabit hadisleri hüccet olarak kullanan eserler ve alimler mutlak anlamda muteber kabul edilirken, zayıf ve mevzu hadisleri kullanan eserler ise muteber kabul edilmez.

Bu çalışmada “*el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*” isimli arapça öğretim setinde geçen hadisler incelenmiştir. Türkiyede ki pek çok İlahiyat fakültesinde okutulan bu kitabın sahih ve sabit hadisleri ihtiva ettiğini veya etmediğini tespit etmek önemli bir hizmet olacaktır.

Arapça dilini daha çok Arap olmayanlara öğretmeyi hedefleyen “*el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*” isimli bu kitap Suudi Arabistan Kırallığı İslam Vakfının “Herkes İçin Arapça” projesi kapsamında; Abdurrahman b. İbrahim el-Fevzan başkanlığında üç kişiden oluşan bir komisyon tarafından hazırlanmış dört ciltten oluşan bir eserdir. Bu tezimizde esas aldığımız nüsha 2003 yılında Riyad’da basılmış nüshasıdır. Bu kitabın II ve III. Ciltlerinde yer alan 83 hadis senet ve metin yönüyle incelenmiştir. İlk kırk hadis daha detaylı bir araştırmaya tabi tutulurken tezin sınırlarını aşması hasebiyle kalan kırküç hadis genel bir değerlendirme ile sınırlı tutulmuştur.

İlk kırk hadis incelenirken hadis, rical ve tabakat kitaplarına müracaat edilmiş ve senette yer alan ravilerin durumu hakkında bilgiler verilmiştir. Böylece hadisin sıhhati hakkında bir sonuca ulaşılması hedeflenmektedir. Bir hadisin sıhhatine hükmedilirken *Kütüb-i Tis’a*’da yer alıp almamasına ve hakkında hadis alimlerinin verdiği bilgilere müracaat edilecektir. Metin incelemeleri esnasında hadis şerhlerine, güncel hadis kitaplarına ve kendi görüşlerimize de yer verilecektir.

Çalışmamızın hazırlanmasında başta danışmanlık yapan ve hiçbir zaman emeğini esirgemeyen Doç. Dr. Orhan YILMAZ olmak üzere; İlahiyat fakültesindeki bütün hocalarıma, aileme, bana her zaman destek olan kıymetli eşime, çocuklarıma, emeği geçen ve bizi daima ilme teşvik eden arkadaşlarıma ve dostlarıma en kalbi şükranlarımı sunuyorum. Bu çalışmanın mütevazî de olsa bu alana bir katkı sağlamasını umuyor ve yüce Mevladan hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum. Başarı ancak Allah’tandır.

Fevzi YILMAZ

Yozgat 2020

GİRİŞ

Sünnet ve hadis kavramlarının kapsamaları konusunda çok farklı tanımlar yapılmakla beraber bu iki kavramın aynı manaya geldiği ve Hz. Peygamberin (s.a.v.) sözleri, işleri ve tasdikleri manasında kullanımı hadis alimleri arasında daha çok kabul görmüş, iki kavram aynı mana için yaygın olarak kullanılmıştır.

Bilindiği üzere itikat ve ibadet esasları ile ilgili hususların ayrıntıları hadislerde bulunmaktadır. Yine İman esasları, başta İslam'ın şartları olarak sayılan namaz, oruç, zekat ve hac ve diğer ibadetlerin detayları Kur'an'da yer almamaktadır. Bunlar daha geniş olarak hadislerde izah edilmiş ve İslâm hukukunun evlenme, miras, alış-veriş v.b. gibi birçok meselesi hadisler sayesinde çözüme kavuşturulmuştur.

Yine Kur'an'da hakkında fazla bilgi verilmeyen ahiret hayatı, cennet ve cehennem gibi konular da hadisler sayesinde bilinmektedir. Kısacası Kur'an'da genel hatlarıyla anlatılan bütün konular hakkında hadislerde geniş bilgi bulunmaktadır.

Kelime olarak “çıkmaq” anlamına gelen ve “hurûc” kökünden türeyen “çıkarmak, hüküm elde etmek” mânasına gelen tahrîc kelimesi¹ hadis ilimleri alanında iki farklı manada kullanılmıştır.

Birincisi: Hicri ilk dört asırda -bu döneme rivayet dönemi denir- “bir kimsenin bir hadisi, sözlü veya yazılı olarak ilk kaynaklarından alıp senediyle birlikte eserine alması” manasında kullanılmıştır.

İkincisi: Sonraki dönemlerde, “Hadislerin temel hadis kaynaklarındaki yerlerini tespit ederek senet ve metin gibi açılardan tahlilini ve değerlendirmesini yapmak” manasında kullanımıdır.

Tahrîc çalışmalarıyla fıkıh, akaid, tasavvuf gibi İslâm ilimleriyle ilgili yazılan eserlerdeki hadislerin temel hadis kaynaklarındaki yerleri tespit edilmiş ve özellikle sıhhatleri açısından değerlendirmeleri yapılmıştır. İçinde hadis kullanılan herhangi

---

¹ Muhammed b. Mukrim b. Ali Ebû'l-Fadl Cemaleddin ibn Manzûr el-Ensârî, *Lisânu'l-Arab*, (Beyrut: Dâru Sadr, 1993/1414), 2/249-252.

bir eser ile aslî hadis kaynakları arasında ilişki kuran tahrîcin amacı muhtelif İslâmî ilimlere dair eserlerde dağınık halde bulunan hadislerin tesbiti, bunların isnad ve metin değerlendirilmesinin yapılmasıdır.

Tahrîcin faydaları hem isnad hem metin incelemesi alanlarında görülür. İsnad incelemesi alanındaki faydası; hadisin bütün tariklerinin bir araya getirilip karşılaştırılmasıdır. Böylece isnadın niteliği ve ayrıntıları görülür, hadisin sıhhatine dair hüküm vermede etkili olan şâhid ve mütâbi' rivayetler bilinir, hadisle amel edilip edilmeyeceği yönünde bir kanaat hâsıl olur. İsnadda geçen râviler müphem ise kimlikleri, değilse tedlîs veya ihtilât gibi kusurlarla muallel olup olmadıkları gibi hususlar tahrîc sonucunda ortaya çıkar.

Metin alanındaki faydası ise; hadis metninde geçen ve kolayca anlaşılmayan garîb bir lafzın başka bir tarikte açıklanmış olmasıdır. Ayrıca ihtisar, kalb, tashif, tahrif, lahn, idrâc ve ziyâde gibi râvilere ait hata, vehim ve tasarruflar yine tahrîc sayesinde bilinebilir. Nâsîh ve mensuh rivayetlere vâkîf olmak, hadislerin vürûd sebeplerine ulaşmak, mâna ile rivayet edilip edilmediğini belirlemek ve metin farklılıklarını ortaya çıkarmak, hadisler yazılarak çoğaltılırken düşülen hataları tesbit etmek, illetleri ortaya çıkarmak da tahrîc sayesinde mümkün olabilmektedir.

A- Araştırmanın Konusu ve Önemi

Bu tezimizin konusu Allah Resûlu (s.a.v.) tarafından ifade edilen, yaşanan, onaylanan Kur'an'ın tefsiri olarak kabul edilen ve İslam dininin ikinci kaynağı olarak kabul edilen hadislerdir. Bu bağlamda "Herkes İçin Arapça Projesi" kapsamında yayımlanan, kitap ve sünneti anlamada çok önemli bir dil olan Arapçayı Arap olmayanlara öğretmek için hazırlanan "*el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*" kitap setinde geçen hadislerin asli kaynaklardan tahrîci ve sıhhat durumlarının ortaya konulması tezimizin amacını oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığı zaman tezimizin önemi daha da artmaktadır.

Bu tez konusu seçilirken İlahiyat Fakültesi ve İslami İlimler Fakültesi hazırlık sınıfı öğrencilerinin ve Arapçayı öğrenmek isteyenlerin bu öğretim seti ile Arapçayı öğrenirken karşılarına çıkan hadislerin kaynak ve sıhhat durumlarını bilmesi ve ele

alınan hadislerin metinleri hakkında doyurucu bilgi sahibi olmaları amaçlanmıştır. “*el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*” adlı kitapta geçen hadisleri eğitim ve gündelik hayatlarında kullanma ihtimalleri göz önünde bulundurulmuştur.

B- Araştırmanın Sınırları ve Kaynakları

Çalışmamız “*el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*” adıyla orijinalinde dört kitaptan oluşan arapça öğretim setinde ikinci ve üçüncü kitapta geçen seksen üç hadisi kapsamaktadır. Bu çalışmamızda mezkur sette geçen ilk kırk hadisin tahriri, senet ve metin tahlilleri ile kalan kırk üç hadisin kısaca genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

Tezimiz bir giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır.

Birinci bölümde; *Kütüb-i Tis’a* olarak bilinen; *Sahih-i Buhârî* (ö. 256/870), *Sahih-i Müslim* (ö. 261/875), *Sünen-i Ebî Dâvûd* (ö. 275/889), *Sünen-i Tirmizî* (ö. 279/892), *Sünen-i İbn Mâce* (ö. 273/887), *Sünen-i Nesâî* (ö.303/915), *Muvatta Mâlik* (ö. 179/795), *Müsned Ahmed b. Hanbel* (ö. 241/855) ve *Sünen-i Dârîmî* (ö. 265/869)’den oluşan kaynaklardan hadislerin tahrir çalışması yapılacak, eğer hadisimiz bu kaynaklarda yer almıyorsa bunların dışında diğer hadis kaynaklarına da bakılarak kaynağı tesbit edilmeye çalışılacaktır.

Senet tahlili yapılırken; mümkün mertebe râvi cerh ve ta’dillerine hadis münekkidlerinin yorumlarına ve hakkındaki hadis alimlerinin görüşlerine yer verilerek, hadisin sıhhat durumu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Metin tahlili yapılırken; öncelikle *Kütüb-i Tis’a* ve şerhlerine, diğer hadis kitaplarına ve asrımızda yazılmış, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* gibi eserlere, konuyla alakalı diğer bilimlerden uzman görüşlerine lüzüm oldukça yer verilerek okuyucuya hadis hakkında doğru ve faydalı bilgiler verilecektir.

İkinci bölümde; senet ve metin tahlilleri yapılan hadisler hakkında grafikler oluşturularak istatistiksel bilgiler verildikten sonra geriye kalan kırk üç hadis hakkında bir değerlendirme yapılarak kısaca sıhhat durumuna işaret edilecektir.

Sonuç bölümünde ise; “*el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*” adlı kitapta geçen seksen üç hadis hakkında ulaşılan bilgiler doğrultusunda genel bir değerlendirme yapılarak mezkur kitapta geçen hadisler hakkında özet bilgiler verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KİTAPTA GEÇEN HADİSLERİN TAHRİCİ VE TAHLİLİ

“*el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*” isimli kitapta geçen ilk kırk hadise numara verildikten sonra tahrir edilecek, senet ve metin incelemeleri yapılacaktır. Senet tahlillerinde ravilerin cerh ve ta’dil yönüyle durmaları ve senette inkita olup olmadığı araştırılacaktır. Metin tahlillerinde ise; hadislerin metin farklılıkları, mana ve mefhumu araştırılacaktır.

1.1. BİRİNCİ HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مَلَأَ آدَمِيَّ وَعَاءٌ شَرًّا مِنْ بَطْنِهِ، بِحَسَبِ ابْنِ آدَمَ أَكْلَاتِ يُقَمِّنُ صَلْبَهُ، فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَثَلْثُ لَطْعَامِهِ وَثَلْثُ لَشْرَابِهِ وَثَلْثُ لِنَفْسِهِ»

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “İnsan, midesinden daha şerli bir kap doldurmamıştır. Oysa ki hayatını devam ettirmesine birkaç lokma yeter. Bununla yetinemiyorsa, midesinin üçte birini yemeğe, üçte birini suya, üçte birini nefes almaya ayırsın.”²

1.1.1. Senet Tahlili

Yukarıda metnini verdiğimiz hadis senet olarak Tirmizî’nin *Sünen*’inde şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا سُؤَيْدُ بْنُ نَصْرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْمُبَارَكِ قَالَ: أَخْبَرَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عِيَّاشٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبُو سَلَمَةَ الْحَمِصِيُّ، وَحَبِيبُ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ جَابِرٍ الطَّائِيِّ، عَنْ مِقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

Süveyd b. Nasr-- Abdullah b. Mübarek--İsmail b. Ayyaş--Ebu Seleme el-Himsî ve Habib b. Sâlih--Yahya b. Cabir et-Tâî--Mikdâm b. Ma’dî Kerib--Resûlullah (s.a.v.). Tirmizî bu hasen-sahih bir hadistir demiştir. Muasır hadis alimi Elbânî de hadisin sahih olduğuna hükmetmiştir.³

Mezkur hadis imam Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde şu senetle mervidir:

² Abdurrahman b. İbrahim el Fevzan v. dğr., *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, (Riyâd: Müessesetü'l-vakfî'l-İslâmî, 2003), 2/14.

³ Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *el-Camiu's-sahih*, (Mısır: Mustafa el-Babi el-Halebi matbaası,1975), 4/590. (H. no: 2380) ve dipnotu.

حَدَّثَنَا أَبُو الْمُغِيرَةِ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ سُلَيْمٍ الْكِنَانِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ جَابِرٍ الطَّائِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ الْمِقْدَامَ بْنَ مَعْدِي كَرِبَ الْكِنْدِيَّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

Ebû Muğire--Süleyman b. Selim el-Kinânî--Yahyâ b. Câbir et-Tâî-- Mikdâm b. Ma'dî Kerib el-Kindî-- Resûlullah (s.a.v.).⁴

Suyûtî bazı ravilerin zaptından dolayı bu hadisi hasen olarak değerlendirirken, Elbânî ise rivayetin sahîh olduğunu belirtmiştir.⁵ Şuayb Arnavut ise ricali sikadır ancak “Yahya'nın Mikdâm'dan işittiği doğru ise hadis sahihtir, eğer işitmemiş ise munkatı'dır” demiştir.⁶ İbn Hacer Mikdam'ın talebesi olarak Yahya'yı zikretmiştir.⁷

Sonuç olarak Mikdâm b. Ma'dî Kerib ile Yahya b. Cabir et-Tâî arasında senette inkitanın olmadığından dolayı hadisin sahih olduğu anlaşılmıştır.

1.1.2. Metin Tahlili

Bu hadiste Peygamberimiz (s.a.v.) yeme içme hususunda aşırıya kaçmamayı ve mutedil olmayı tavsiye etmektedir. Dengesiz ve aşırı beslenmenin insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri düşünüldüğünde, Peygamberimizin (s.a.v.) bu tavsiyesinin ne kadar yerinde olduğu daha iyi anlaşılmaktadır. Allah (c.c.) yüce kitabında; “Ey Âdemoğulları! Mescide her gelişinizde güzel elbiselerinizi giyiniz, yiyiniz, içiniz ama israf etmeyiniz. Çünkü Allah müsrifleri sevmez.”⁸ Buyurmaktadır. Bu ayet ve hadis ile bize yeterli ve dengeli beslenilmesini başta gıda olmak üzere her türlü tüketimde israfa gidilmemesi önemle vurgulanmıştır.

İbn Hacer'de yukarıdaki hadisi şerh ederken, yeme içme adabı konusunda bu hadisten daha güzel bir söz işitmediğini söylemiştir.⁹

⁴ Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel b. Hilal eş-Şeybânî, *Müsned*, Thk. Şuayb Arnavût, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001/1421) 28/422 (H. no: 17186)

⁵ Suyûtî, Celaleddin Abdurrahman b. Ebîbekr Muhammed es-Suyûtî, *Camî's-Sagîr fi ehadisil beşirin nezîr*, (Beyrut: Darul kutubi'l-ilmîyye, 2004/ 1425), 496. (H. no: 8117), Elbânî, Muhammed Nasıruddîn, *Sahîhu Camî's-Sagîr ve ziyadetühü*, (Beyrut: Mektebetü'l İslamî, 1987/1408), 1/ 990.

⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 28/ ٤٢٢. (H. no: 17186)

⁷ İbni Hacer el- Askalânî, *Tehzîbu't-Tehzîb*, (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1995/1416), 4/147.

⁸ el-A'râf, 7/31.

⁹ İbni Hacer, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, (Beyrut: Dâru'l-Marife, 1959/1379), 9/528.

1.2. İKİNCİ HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ، خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلِّ خَيْرٍ...

Hız. Peygamber (s.a.v.) dedi: “Güçlü mü’min, güçlü olmayan mü’minden daha hayırlı ve Allah’a katında daha sevimlidir. Hepsinde hayır vardır.”¹⁰

1.2.1. Senet Tahlili

Yukarıda metnini verdiğimiz hadis imam Müslim’in *Sahih*’inde senet olarak şu şekilde kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَابْنُ نُمَيْرٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Ebû Bekir b.Ebî Şeybe, İbn Nümejr (ikisinden)--Abdullah b. İdris--Rebîa b. Osman--Muhammed b.Yahyâ b. Hebban--el-A’rec--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.). Hadisin sahih olduğu belirtilmiştir.¹¹

İbn Mâce’nin *Sünen*’inde ise senet olarak şöyle geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الطَّنَافِسِيُّ قَالَا: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ إِدْرِيسَ، عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Ebu Bekir b. Ebi Şeybe, Ali b.Muhammed et-Tenafisi(ikisinden)--Abdullah b. İdris--Rebîa b. Osman--Muhammed b.Yahya b. Habbân--el-A’rec--Ebi Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.). Elbânîye göre bu senet hasen’dir.¹²

Yine hadis İbn Mâce’nin *Sünen*’inde aşağıdaki senetle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ قَالَ: أَنْبَأَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ ابْنِ عَجَلَانَ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:

¹⁰ el-Fevzan, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/29.

¹¹ Müslim, Ebü’l-Hüseyn Müslim b.Haccac el-Kuşeyri, *el-Camiu’s-sahih*, (Beyrut: Dâru İhyâu’t-turasu’l-Arabî, y.y) “Kader”, 34.

¹² İbn-i Mâce, Muhammed b.Yezid el-Kazvini, *es-Sünen*, Thk: Fuâd Abdülbaki, (Mısır: Dâru İhyâu kütüb’ül-Arâbiyye, İsa halebi matbası, y.y), “Mukaddime”, 79.

Muhammed b. Sabbâh--Süfyan b. Uyeyne--İbn Aclân--el-A'rec--Ebî Hüreyre-Nebî (s.a.v.). Elbânîye göre bu senetle gelen hadis sahihtir.¹³

Bu değerlendirmelerden sonra mezkur hadisin senedinin sahih olduğu anlaşılmaktadır.

1.2.2. Metin Tahlili

İnsan bu Dünya misafirhanesinde konaklayıp geçen bir yolcu gibidir. Bu yolculuk esnasında çok değişik olaylarla ve kişilerle karşılaşacaktır. Bu olaylar ve kişiler karşısında Allah'a kul olma sorumluluğunu hatırlıdan çıkartmadan yaşamaya gayret etmeli, Allah'ın koyduğu emir ve yasaklara uyarak dengeli bir hayat sürmelidir. Bunun için güçlü, kuvvetli, disiplinli, istekli ve şuurlu olmanın ne kadar önemli olduğu unutulmamalıdır.

Hz. Peygamberin (s.a.v.) bu hadisinde kuvvetli mü'min olmaya teşvik vardır. Maddi ve manevi her manada kuvvetli mümin olmanın yollarını aramak ve Allah'a daha sevimli kul olmaya çalışmak her mü'min üzerine düşen önemli bir görevdir. Bu da ancak bu yolda gayret göstermekle mümkün olabilir.

1.3. ÜÇÜNCÜ HADİS

قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ تُدَاعِبُنَا، قَالَ: «إِنِّي لَا أَقُولُ إِلَّا حَقًّا»

(Sahabiler) şöyle dediler: “Ya Resûlallah! Sen demi bizimle şakalaşıyorsun!” Bunun üzerine Resûlullah şöyle dedi: “Ama ben ancak hakikati söylerim.”¹⁴

1.3.1. Senet Tahlili

Yukarıda metnini kaydettiğimiz hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle rivayet olunmuştur:

حَدَّثَنَا عَبَّاسُ بْنُ مُحَمَّدٍ الدُّورِيُّ البَغْدَادِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحَسَنِ قَالَ: أَحْبَبْنَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ الْمُبَارَكِ، عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ سَعِيدِ الْمَقْبَرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ:

¹³ İbn Mâce, “Zühd”, 14.

¹⁴ el-Fevzan, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/ 42.

Abbâs b. Muhammed ed-Dûri el-Bağdâdi--Ali b. Hasen--Abdullah İbnü'l Mübarek--Üsâme b. Zeyd--Said el-Makbûrî--Ebu Hüreyre--Resûlullah. Tirmizî bu senetten dolayı mezkur rivayetin hasen olduğunu söylemiştir. Elbânî de sahih bir hadis olduğuna hükmetmiştir.¹⁵

Aynı hadisin isnat zinciri başka hadis kaynaklarında farklı şekillerde kayıtlıdır: Örneğin; Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde hadisin senedi; Yunus--Leys--Muhammed--Saîd b. Ebî Saîd--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.) şeklinde kayıtlıdır.¹⁶

Yine *Müsned*'de bir başka yerde aynı hadis İbrahim b. İshak--ibn-i Mübarek--Üsâme b.Zeyd--Said el-Makburi--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.) senedi ile gelmiştir. Burada ki rivayetin hasen olduğu söylenmiştir.¹⁷

Bûharî'nin *el-Edebü'l-Müfred* kitabında ise hadis senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ قَالَ: حَدَّثَنِي اللَّيْثُ قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ عَجَلَانَ، عَنْ أَبِيهِ أَوْ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ:

Abdullah b. Sâlih--el-Leys--İbn Aclân--Babası veya Saîd--Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre; ashabdan bazıları Resûlullah'a: Ya Resûlallah, sen demi bizimle şakalaşıyorsun dediklerinde, O (s.a.v) şöyle cevap verdi: “Şaka yaparım ama sadece doğruyu söylerim.”¹⁸

Araştırmalarımıza göre; yer verdiğimiz bu dört isnad zincirini oluşturan ravilerin cerh edilmediği tespit edilmiştir. Bu değerlendirmelere göre hadisin sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.3.2. Metin Tahlili

Resûlullah (s.a.v.)'de diğer insanlar gibi güzel olaylardan etkilenir sevinir ve neşelenirdi. Hz. Peygamber güzel, seviyeli ve latif şakalar yapar bunları yaparken de asla doğruluktan ayrılmazdı.¹⁹Şakasına hiç yalan karıştırmazdı. Genellikle bilmece şeklinde, kinayeli, mecazlı sözlerden oluşan ve mantığa dayanan şakalarını bazıları

¹⁵ Tirmizî, Muhammed b. İsa, *el-Câmiu's-sahîh*, (Mısır: Mustafa el-Babi el-Halebi matbaası, 1975), “Birr”, 57. Ve dipnotu.

¹⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 14/185. (H. no: 8481)

¹⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 14/ 339. (H. no: 8723)

¹⁸ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fi el-Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, Thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî, (Beirut: Dâru'l Beşâir'il İslamiye, 1989), 1/ 102. (H. no: 265)

¹⁹ Tirmizî, “Birr”, 57.

anlamakta zorlanırken,²⁰ onu bu yönüyle daha iyi bilen bazı sahabîler mukabil şakalar yaparlardı.²¹ O’nu tam olarak tanımayanlar etrafındakilerle şakalaştığını görünce hayret etmişler, “Yâ Resûlallah! Sen demi bizimle şaka yapıyorsun!” demişler ve bunun üzerine Peygamber efendimiz (s.a.v.): “Şaka yaparım ama sadece doğruyu söylerim.” Cevabını vermiştir.²²

1.4. DÖRDÜNCÜ HADİS

أَنَّ امْرَأَةً عَجُوزًا أَنْصَارِيَّةً جَاءَتْهُ تَقُولُ: أَدْعُ اللَّهَ أَنْ يُدْ خَلِيَّ الْجَنَّةَ، فَقَالَ لَهَا:

"يَا أُمَّ فُلَانِ إِنَّ الْجَنَّةَ لَا تَدْخُلُهَا عَجُوزٌ" فَأَخَذَتْ الْمَرْأَةُ تَبْكِي فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ مِنْهَا تَبَسَّمَ وَقَالَ لَهَا: "أَمَّا قَرَأْتِ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى: إِنَّا

أَنْشَأْنَا هُنَّ إِنْشَاءً . فَجَعَلْنَا هُنَّ أَبْكَارًا . غُرُوبًا أَتْرَابًا.

Ensardan yaşlı bir kadın Resûlullah’a (s.a.v.) gelmiş ve cennet'e girebilmesi için ona dua etmesini istemiştir. Allah Resûlu’nün (s.a.v.) ona: “Hiçbir ihtiyar kadın cennet'e giremeyecektir!” demesi üzerine, kadın üzümlere ağlamaya başlamıştı. Bunun üzerine tebessüm ederek o kadına dedi: Allahın şu ayetlerini okumadın mı? “Muhakkak ki biz onların eşlerini yeni bir yaratılışla yaratmışızdır. Onları bakire olarak eşlerine sevgiyle bağlı ve yaşıt kılmışızdır.”²³

1.4.1. Senet Tahlili

Mezkur rivayetin *Kütübü Tis’a* olarak bilinen hadis kitaplarında yer almadığı görülmüştür. Hadis Tirmizî tarafından yazılan *Şemâli Muhammediyye* isimli kitabın bir baskısında senetsiz²⁴ iken bir başka baskısında senetli olarak kaydedilmiştir. Söz konusu eserde isnat zincirini oluşturan ravi isimleri şöyledir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُصْعَبُ بْنُ الْمِقْدَامِ قَالَ حَدَّثَنَا الْمُبَارِكُ بْنُ فَصَّالَةَ، عَنِ الْحَسَنِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،
قَالَ:

²⁰ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 84.

²¹ İbn Mâce, “Tıb”, 3.

²² Mehmet Emin Özafşar v.dğr., *Diyanet İşleri Başkanlığı Hadislerle İslâm*, DİB. Yay. Semih Ofset, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013), 6/ 510.

²³ 56/Vâkıa, 35-37; el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, II, 42.

²⁴ Tirmizî, *Şemâli Muhammediyye*, (b.y: Dâru İhyâu Turasu’l-Arabi, y.y.),1/ 144.

Abd. b. Humeyd--Mus'ab b. el-Mikdâm--el Mübârek b. Füdâle--Hasen--Nebî (s.a.v.). Şeklinde kayıtlıdır.²⁵ Bu senetle gelen rivayet şu lafızlarla kayıtlıdır.

«أَتَتْ عَجُوزٌ إِلَى النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَدْعُ اللَّهَ أَنْ يُدْخِلَنِي الْجَنَّةَ. فَقَالَ يَا أُمَّ فُلَانٍ! إِنَّ الْجَنَّةَ لَا تَدْخُلُهَا عَجُوزٌ. قَالَ: فَوَلَّتْ تَبْكِي فَقَالَ: أَخْبِرُوهَا أَنَّهَا لَا تَدْخُلُهَا وَهِيَ عَجُوزٌ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً. فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا. غُرْبًا أَتْرَابًا.

Görüldüğü üzere burada bazı lafız farklılıkları oluşmuştur. Hadis Tirmizî'nin *Şemâil* kitabında senetli olarak aşağıdaki gibi geçmektedir:

حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ حُمَيْدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مُصْعَبُ بْنُ الْمِقْدَامِ قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُبَارِكُ بْنُ فَضَالَةَ، عَنِ الْحَسَنِ قَالَ: أَتَتْ عَجُوزٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ادْعُ اللَّهَ أَنْ يُدْخِلَنِي الْجَنَّةَ، فَقَالَ: «يَا أُمَّ فُلَانٍ، إِنَّ الْجَنَّةَ لَا تَدْخُلُهَا عَجُوزٌ» قَالَ: فَوَلَّتْ تَبْكِي فَقَالَ: «أَخْبِرُوهَا أَنَّهَا لَا تَدْخُلُهَا وَهِيَ عَجُوزٌ» إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: ﴿إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا غُرْبًا أَتْرَابًا﴾²⁶

Aynı hadis Hz. Aişe tarafından da rivayet edilmiştir, Taberânî'nin kaydettiği bu hadisin zayıf olduğu söylenmiştir.

Taberânî'nin *el-Evsat* adlı kitabında Hz. Aişe (r.a.)'dan gelen yukarıdaki rivayetin senesinde Mes'ade b. el-Yese'a olduğu için hadis zayıf kabul edilmiştir.²⁷

Zira Ahmed b. Hanbel; Mes'ade b. El-Yese'nin hadis rivayetinde zayıf olduğunu söylemiştir. Hatta bir sözünde; “O hadiste bir şey değildir. Biz onun hadisini yırtıp terk edeli uzun zaman oldu.”²⁸ demiştir.

Ebû Dâvûd da onu yalancı olarak nitelendirmiştir.²⁹

İbnü'l Cevzî yukarıda ki hadisi detaylı bir şekilde incelemiş senette yer alan bazı ravileri şiddetle tenkit etmiştir. Ona göre râvilerden Hasan el-Basrî bu hadisi

²⁵ Tirmizî, *Şemâilî Muhammediyye*, (Mekke: Mektebetü't-ticariyye, 1993/1413), 197.

²⁶ 56/Vakıa, 35-37

²⁷ Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân el-Heysemî (ö. 807/1405) *Mecma'u'z-zevâ'id ve menba'u'l-fevâ'id*, Thk: Husâmeddin el- Kudsî, (Kahire: Mektebetü'l-kudsî, 1994/1414), 10/ 419.

²⁸ Ebû Ca'fer Muhammed b. Amr b. Mûsâ el-Ukaylî, *Ed-Du'afâ'ül-kebîr*, nşr: Abdülmü'tî Emin Kal'aci (Beyrut: Darul Kütübi'l-İlmiyye, 1984/1404), 4/ 245, (H.no: 1839)

²⁹ Ebü'l-Hasen Nûrüddîn (Sa'düddîn) Alî b. Muhammed b. Alî el-Kinânî ed-Dımaşkî, *Tenzihü's-şer'iati'l-merfû'a 'ani'l-aḥbâri's-şeni'ati'l-mevzû'a*, Thk: Abdülvehhâb Abdüllatif ve Abdullah Muhammed es-Siddîk'i, (Beyrut: Darul Kütübül-İlmiyye, 1979/1399), 1/117.

mürsel olarak rivayet etmiştir. Ayrıca söz konusu hadiste üç illetin olduğunu söylemiştir.

Birincisi: Bu Mürsel bir hadistir.

İkincisi: Senedindeki el-Mübârek b. Fedâle kuvvetli olmayan bir ravidir.

Üçüncüsü: Hasan'ın Mürsellersi sağlam değildir, zira o zayıf râvilerden hadis nakletmekte bir sakınca görmemiştir.

Aynı şekilde Zehebî *el-Mîzân* isimli eserinde; Mes'ad'ın mecruh ravilerden olduğunu söylemiştir.

İbnü'l-İrâkî şöyle dedi: İbnü'l- Cevzî "*el-Vefâ*" ve "*Tahrîc el-İhyâ*"da, bu hadisi tahrîc etmiştir. İbni-l Cevzî'nin Enes'e isnâd ettiği senet zayıftır. Hülâsa olarak bu hadisin ayet-i kerîme ile birlikte zikredilerek merfû olması doğru değildir."³⁰

Yapılan bu senet tahlilleri ve ravi tenkidlerinden sonra hadisin zayıf olduğu anlaşılmaktadır.

1.4.2. Metin Tahlili

Peygamberimiz (s.a.v.) gündelik hayat devam ederken sababilerin şaka ve eğlencelerine mümkün oldukça katılıyor ve onları rahatlatıyordu. Hadis kitaplarında bu konuda aralarındaki şaka ve mizahlarının yer aldığı pek çok rivayeti içine alan bölümler bulunmaktadır.

Bu kısımlarda Peygamberimizin (s.a.v.) hayatın her boyutunda, insanlarla gayet doğal ve güzel bir iletişim içerisinde yaşadığını anlatan pek çok rivayet vardır.

Örnek olarak; Çocukluğundan itibaren Peygamberimizin hizmetinde bulunan ve yanından hiç ayrılmayan büyük sahâbi Enes b. Mâlik, Resûlullah'ın onunla ara sıra şakalaştığını ve bunların birinde, "Ne haber iki kulaklı" dediğini nakletmektedir.³¹

³⁰ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fî 'ilmi't-tefsîr*, 3/197.

³¹ Ebû Dâvûd, "Edeb", 84; Tirmizî, "Menâkıb", 45.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) etrafındaki her tür insanla hangi yaşta ve kesimde olursa olsun bu türden güzel iletişim kurardı. O'nun bu rahat tavrı yanında bulunan sahabilere örnek olmuş rahat iletişim kurma ve şaka yapma imkanı sağlamıştır.

Burada verilen örnek ve diğerleri Peygamberimizin (s.a.v.) birlikte yaşadığı insanlara duyduğu sevgi ve hoşgörüyü gözler önüne sermektedir. Bu tür şakalar yapmasının hafiflik olmadığını, getirmiş olduğu İslam dini ile ve ağırbaşlılıkla ters düşmediğini göstermektedir.

1.5. BEŞİNCİ HADİS

وَجَاءَ رَجُلٌ يَطْلُبُ مِنْهُ أَنْ يَتَصَدَّقَ عَلَيْهِ بِبَعِيرٍ يَرْكَبُهُ فَقَالَ لَهُ الرَّسُولُ-صلى الله عليه وسلم-: "إِنِّي حَامِلُكَ عَلَى وَكِدِ النَّاقَةِ" فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا أَصْنَعُ بِوَكِدِ النَّاقَةِ؟ فَقَالَ لَهُ الرَّسُولُ -صلى الله عليه وسلم-: «وَهَلْ تَلِدُ الْإِبِلَ إِلَّا التُّوقُ»

Adamın biri Resûlullah'a gelerek kendisine binmek için sadaka olarak bir deve vermesini ister. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) “Seni dişi deve yavrusuna bindirelim mi? diye şaka yollu cevap verir. Şakayı anlamayan adam “ Yâ Resûlallah! Dişi deve yarusunu ne yapayım?” deyince, Resûlullah (s.a.v.), “ Her deveyi ancak bir dişi deve doğurmaz mı? diyerek şakayla cevap vermiştir.³²

1.5.1. Senet Tahlili

Yukarıda sadece metnini zikrettiğimiz hadisin en yaygın kullanımı senet olarak Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde şu şekilde kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ بَقِيَّةٍ، أَخْبَرَنَا خَالِدٌ، عَنْ حُمَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ:

Vehb b. Bakiye--Halit-Humeyd--Enes--Nebî (s.a.v). Muasır hadis alimi Elbânî hadisin sahih olduğuna hükmetmiştir.³³

Tirmizî'nin *Sünen*'inde ise söz konusu hadisin senedi:

³² el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/42.

³³ Ebû Dâvûd, *Sünen*, *Şerhi avnu'l ma'bud ve haşiye İbn Kayyim*, Thk: Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, (Beyrut: Mektebetü'l-asriyye, y.y), “Edeb”, 84.

Kuteybe--Halit b. Abdullah el-Vasati--Humejd--Enesb. Malik--Resûlullah şeklindedir. Tirmizî hadisin sahih ve garip olduğunu bildirmiştir. Elbânî de bu senetle gelen sahih bir hadis olduğunu ifade etmiştir.³⁴

Yine aynı rivayet imam Ahmed b. Hanbel’de senet olarak şöyle kayıtlıdır:

Halef b. Velid--Halit b. Abdullah--Humejd et-Tavil--Enes b. Malik--Resûlullah.³⁵

İbnü'l-Cevzî aynı hadisi zikretmiş ve bu hadisin sahih olduğunu söylemiştir.³⁶

Yukarıdaki geçen senet tahlilleri ve ravi değerlendirmeleri neticesinde hadisin sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.5.2. Metin Tahlili

Peygamberimiz (s.a.v.) kesinlikle hiçbir zaman yalan söylemez, şaka yaparken de buna çok dikkat ederdi. O her zaman doğru söyler ve dilinden gerçekten başka söz dökülmezdi.³⁷

Resûlullah (s.a.v.) ölçülü ve hoş şakalar yapardı. Kendisini tanımayanlar bazen şakalarını anlamadığı zaman onları asla rencide edecek söz söylemezdi. Yukarıda geçen hadis bunun en güzel örneklerinden birini içermektedir.

1.6. ALTINCI HADİS

قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: «وَيْلٌ لِّلَّذِي يُحَدِّثُ فَيَكْذِبُ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ، وَوَيْلٌ لَهُ وَوَيْلٌ لَهُ»

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: Eyvahlar olsun! Güldürmek maksadıyla insanlara yalan söyleyen kişiye! Yazıklar olsun! Yazıklar olsun!³⁸

1.6.1. Senet Tahlili

³⁴ Tirmizî, “Birr”, 57. Ve dipnotu.

³⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 21/ ۳۶2. (H. no: 13817)

³⁶ İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*, 3/197. (H. no: 988) dipnotu.

³⁷ Ebû Dâvûd, “İlim”, 3.

³⁸ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/ 43.

el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk kitabında senetsiz olarak geçen hadisin; Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde ki senedi şöyledir:

حَدَّثَنَا مُسَدَّدُ بْنُ مُسْرَهْدٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

Müsedded b. Müserhed--Yahya--Behz b. Hakim--Babası--Dedesi--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre bu senetle gelen hadis hasendir.³⁹

Tirmizî'nin *Sünen*'inde ise mezkur hadis senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا بَهْزُ بْنُ حَكِيمٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي، قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

Muhammed b. Beşşar--Yahya b. Said--Behz b. Hâkim--Babası--Dedesi--Resûlullah. Bu babda Ebû Hüreyre'den gelen bir hadis daha vardır. Tirmizî'ye göre hasen bir hadistir. Hadis alimi Elbânî de hadisin hasen olduğuna hükmetmiştir.⁴⁰

Ahmed b. Hanbel'de hadis senet olarak şu şekilde kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ بَهْزِ بْنِ حَكِيمٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ جَدِّي، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

Yahyâ b. Saîd--Behz b. Hakim--Babası--Dedesi--Resûlullah (s.a.v.). Bu senette yer alan Behz b. Hakim ve babasının saduk olduğu bildirilmiştir.⁴¹

Dârimî'nin *Sünen*'inde ise hadis şu senetle kayıtlıdır:

أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا بَهْزُ بْنُ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

³⁹ Ebû Dâvûd, "Edep", 80. Ve dipnotu.

⁴⁰ Tirmizî, "Zühd", 10. Ve dipnotu.

⁴¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 33/244. (H. no: 20046) ve dipnot 3.

Yezid b. Hârûn--Behz b. Hakîm--Babası--Dedesı--Resûlullah (s.a.v.). Tahkik edenin yorumuna göre isnadı iyi bir hadistir.⁴² Eserin tahkikini yapan ed-Darâni bu isnadın iyi olduğunu bildirmektedir.

Hadisin ravileri hakkındaki değerlendirmeler ve senet tahlillerinden hareketle söz konusu hadisin hasen olduğu anlaşılmaktadır.

1.6.2. Metin Tahlili

Her ne şekilde olursa olsun Müslüman karakteriyle boş ve lüzumsuz konuşmaları bağdaştıramayan Resûlullah (s.a.v.), insanları güldürmek için ağzına her geleni yalan yanlış konuşanlara “Yazıklar olsun!” diyerek böyle insanları kınamış,⁴³ şaka bile olsa insanları kandırmak için söylenen sözlerde hayır olmadığını söyleyerek yasaklamıştır.⁴⁴

1.7. YEDİNCİ HADİS

قَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ: لَا يَجِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ.

Resûlullah (s.a.v.) dedi: Müslümanın Müslüman kardeşine üç günden fazla küs durması doğru olmaz.⁴⁵

1.7.1. Senet Tahlili

“*el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*” kitabında ki geçtiği metinle hadis, *Sahih-i Buhârî*’de şöyle senet ve metin olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، وَلَا يَجِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ»

Abdullah b. Yûsuf--Mâlik--İbni Şihâb--Enes b. Mâlik--Resûlullah. “Birbirinize buğuz etmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize arka çevirmeyin; Ey Allah’ın

⁴² Darimî, *Sünen*, Thk: Hüseyin Selim ed-Darani, (Riyâd: Dârü’l-Muğni, 2000) “İsti’zan”, 67.

⁴³ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 80; Tirmizî, “Zühd”, 10.

⁴⁴ Tirmizî, “Tefsîru’l-Kur’ân”, 31.

⁴⁵ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/67.

kulları, kardeş olun. Bir Müslümana, üç günden fazla kardeşi ile dargın durması helal olmaz.⁴⁶

Sahih-i Müslim'de farklı bir senet ve metinle şöyle geçmektedir:

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي أُيُوبَ الْأَنْصَارِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ، يَلْتَقِيَانِ فَيُعْرِضُ هَذَا وَيُعْرِضُ هَذَا، وَخَيْرُهُمَا الَّذِي يَبْدَأُ بِالسَّلَامِ»

Yahyâ b. Yahyâ--Malik-İbn-i Şihâb--Ata b. Zübeyir el-Leysî--Eyyûb el-Ensârî--Resûlullah (s.a.v.) şöyle dedi: “Müslümanın, kardeşine üç günden fazla dargın durması helal değildir. Onlar birbirleriyle karşılaştıklarında birisi yüzünü şu tarafa, diğeri ise öte tarafa çevirir. Onların en hayırlısı önce selam verendir.⁴⁷ Hadis müttefekun aleyhtir.

Sünen-i Ebî Dâvûd'da ise senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ شَهَابٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ

Abdullâh b. Mesleme--Mâlik-- İbn-i Şihâb--Enes b. Mâlik--Nebî (s.a.v.). Hadisin metin kısmı *Sahih-i Buhârî*'de geçen metin ile aynı olup,⁴⁸ Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.⁴⁹

Kütüb-i Tis 'a' nın diğer kitaplarında da geçen meşhur ve sahih bir hadistir.

1.7.2. Metin Tahlili

İnsanlar arasında günlük hayat devam ederken dargınlıklar, kırgınlıklar, alınganlıklar ve menfaat çatışması sonucu küskünlükler olabilmektedir. Dinimizin

⁴⁶ Buhârî, *el-Câmi 'u 'ş-şahîh*, Talik: Mustafa Dipboğa, (b.y: Turuku'l-cennet matbaası, 2001/1422) “Edep”, 62.

⁴⁷ Müslim, *Sahîh*, Thk: Muhammed Fuâd Abdülbâkî, (Beyrut: İhyâu turasu'l-arabî, y.y), “Birr”, 24, 28, 30, 32.

⁴⁸ Ebû Dâvûd, “Edep”, 55.

⁴⁹ Ebû Dâvûd, “Edep”, 55. Dipnotu.

güzel ahlak tavsiyelerini bize tebliğ eden Peygamberimiz (s.a.v.) bu konuda başka bir hadiste şöyle buyurmaktadır; “Birbirinizden nefret etmeyiniz, birbirinize haset etmeyiniz, birbirinize sırt çevirmeyiniz. Ey Allah’ın kulları kardeş olunuz. Bir Müslümanın din kardeşiyle üç günden fazla küs durması helal olmaz!”⁵⁰

Bu açıdan arabulucuk İslâm’ın teşvik ettiği değerlerdendir. Arabozuculuk ise toplumun temelinde dinamit koymak gibi görülmüş ve yasaklanmıştır.

Alemlere rahmet olarak gönderilen Peygamberimiz Müslümanları arabuluculuk yapmaya teşvik etmiş kendisinde bir çok kabile ve insanın aralarını bulup barışmalarına öncülük etmiştir.⁵¹

1.8. SEKİZİNCİ HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-: تُنْكَحُ الْمَرْأَةُ لِأَرْبَعٍ: لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا، فَاظْفُرْ بِذَاتِ الدِّينِ، تَرَبَّتْ يَدَاكَ.

Allah Resûlu (s.a.v.) dedi: “Bir kadınla dört şeyi için nikah kıyılır: Zenginliği, asaleti, güzelliği ve dindarlığı. Sen dini güzel olanı seç ki evin bereket ve mutluluk dolsun.”⁵²

1.8.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis imam Buhârî’nin *Sahih*’inde şu senetle mervidir:

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Müsedded--Yahya-Ubeydullah--Said b. Ebi Said--Babası--Ebû Hüreyre--Nebî (s.a.v.).⁵³

Yine hadis imam Müslim’in *Sahih*’inde başka bir senetle şöyle kayıtlıdır:

⁵⁰ Buhârî, “Edeb”, 62.

⁵¹ Buhârî, “Sullh”, 3.

⁵² el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/ 68.

⁵³ Buhârî, “Nikâh”, ١٦.

حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، وَمُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، وَعُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، قَالُوا: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ، أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:

Züheyr b. Harb-- Muhammed b. Müsenna ve Ubeydullah b. Saîd--Yahyâ b. Saîd--Ubeydullah--Saîd b. Ebî Saîd--Ebû Hüreyre--Nebî (s.a.v.).⁵⁴

Hadis Nesâî'nin *Sünen*'inde ise şu senetle mervidir:

أَخْبَرَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى يَعْنِي ابْنَ سَعِيدِ الْقَطَّانُ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ وَهُوَ ابْنُ عُمَرَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Abdullah b. Saîd--Yahyâ (İbn Saîd el-Kattân)--Ubeydullah(İbn Ömer)--Saîd b. Ebî Saîd --Babası--Ebû Hüreyre--Nebî (s.a.v.).⁵⁵

Ebû Hüreyre tarafından rivayet edilen ve şeyhayn'in (İmam Buhari ve İmam Müslim) üzerinde ittifak ettiği hadisin sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.8.2. Metin Tahlili

Evlilikte çoğu zaman göz önünde bulundurulmuş tercih sebepleri zenginlik, soyluluk, güzellik ve dindarlıktır. Ancak insanlar genellikle geçici vasıflar olan zenginlik, soyluluk ve dış güzelliğe önem verirler ve asıl kalıcı olan dindarlığı ve ahlaken güzel olmayı ihmal ederler.

Allah Resûlu (s.a.v.) mezkur hadisi ile evlenecek kişileri aldatici olan tercih sebeplerine kapılmama konusunda uyarılmış, dindarlık ve güzel ahlaklı olmayı öncelikli olarak değerlendirmelerini, bu sayede berekete ve mutluluğa erebileceklerini bildirmiştir. Çünkü kadın ile ruhî kaynaşmayı sağlayan, şeklî ve zâhirî beraberliği samimi kılan, onun iffetidir yani kötü huylardan uzak, temiz ve pâk bulunması, çirkin sayılan şeylerden arınmış olmasıdır.

⁵⁴ Müslim, "Rada", 53.

⁵⁵ Nesâî, "Nikâh", 11.

Aynı durum erkek için de geçerlidir. Bu yüzden eş sevgisi sadece geçici olan fizikî güzelliğe bağlanmamalıdır. Zira fiziksel güzelliğin gün gelip yok olmasıyla insan en muhtaç olduğu dönemde beklediği ilgi ve sevgiyi kaybedebilir.”⁵⁶

1.9. DOKUZUNCU HADİS

قَالَ الرَّسُولُ—صلى الله عليه وسلم—: إِذَا أَتَاكُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ خُلُقَهُ وَ دِينَهُ فَرَوْجُوهُ، إِنْ لَا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةً فِي الْأَرْضِ وَفَسَادَ عَرِيضٌ.

Allah Resûlu (s.a.v.) buyurdu: “Dindarlığı ve ahlakı güzel olan biri kızınızıyla evlenmek için size dünür olarak gelirse onları evlendirin. Aksi halde Dünya da fitne ve bozgunculuk yayılır.”⁵⁷

1.9.1. Senet Tahlili

Hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَابُورَ الرَّقِّيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ سُلَيْمَانَ الْأَنْصَارِيُّ، أَخُو فُلَيْحٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجَلَانَ، عَنِ ابْنِ وَثِيمَةَ النَّصْرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Muhammed b. Abdullah b. Sabur er-Raki--Abdülhamit b. Süleyman el-Ensârî (Fuleyh'in kardeşi)--Muhammed b. Aclân--İbn-i Vesîme en-Nasrî--Ebû Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.).⁵⁸

Hadisi Tirmizî tahrîc etmiş ve mürsel olarak saymıştır. Ebû Hatim el-Müzenî'den yaptığı tahricide hasen demiştir. Elbânî'ye göre de hasen bir hadistir.⁵⁹

Hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde şu senetle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا فُتَيْبَةُ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْحَمِيدِ بْنُ سُلَيْمَانَ، عَنْ ابْنِ عَجَلَانَ، عَنْ ابْنِ وَثِيمَةَ النَّصْرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

⁵⁶ Mehmet Emin Özaşar v. dğr. *Diyanet İşleri Başkanlığı Hadislerle İslâm*, 4/ 38.

⁵⁷ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/68.

⁵⁸ İbn Mâce, “Nikâh”, 46.

⁵⁹ İbn Mâce, “Nikâh”, 46. Dipnotu.

Kuteybe--Abdülhamid b. Süleyman--ibni Aclan--ibni Vesime en-Nasri--Ebû Hüreyre--Resûlullah (s.a.v). Elbânî'ye göre hasen bir hadistir.⁶⁰

Bu senet tahlilleri ve değerlendirmelerden sonra hadisin hasen olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.9.2. Metin Tahlili

Evlenecek olan genç çiftler gerçek rızık verenin Allah olduğunu daima hatırlarında tutmalı ve ekonomik endişelerin evliliklerini zora sokmasına izin vermemelidirler. Her iki tarafın ailesi evliliği kolaylaştırmak için ellerinden geleni yapmalı, aile kurumunun ve sağlıklı nesillerin devam etmesini sağlamalıdır. Peygamberimizin (s.a.v.) “En hayırlı nikah kolay olanıdır.”⁶¹ Hadisini kendilerine rehber edinmelidirler. Aksi durumda evliliğin önündeki engeller artar ve evlilik yolu tıkanır. Evlilik yaşı arttıkça toplumda bozulmalar ve gayri meşru ilişkiler artar ve ahlaki çöküntü başlar.

Müslümanların Dünya ve Ahiret mutluluğunu hedefleyen İslam dini evlilik dışı ilişkileri kesin olarak yasaklamış, evliliği özendirmiş ve kolaylaştırmıştır. İslâm dinine göre insan için fitri bir gereklilik olan evlilik, eşler için huzur ve mutluluk kaynağıdır. Yeni nesillerin sağlıklı ve terbiyeli olarak yetişebileceği en uygun ortam ailedir. Temeli sağlam evliliklerle aile yapısını muhafaza edilmesi içinde yaşadığımız toplumun da korunmasını ve güçlü olmasını sağlayacaktır.

Hadis İmam İbn Mâce'nin *Sünen*'inde; إِذَا أَتَاكُمْ (size biri geldiği zaman) ifadesi ile geçerken, *Tirmizî*'de ise; إِذَا خَطَبَ إِلَيْكُمْ (size birisi nişanlanmak için geldiği zaman) olarak geçmekte ve gelme fiilini mutlak olan manadan, “nişan için gelmek” manasına çevirerek anlatıma açıklık getirmektedir.

1.10. ONUNCU HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- "تَزَوُّجُوا الْوُدُودَ".

⁶⁰ Tirmizî, “Nikâh”, 3. Dipnotu.

⁶¹ Ebû Dâvûd, “Nikâh”, 30-31.

Hız. Peygamber (s.a.v.) Şöyle buyurdu: "Sevecen kadınlarla evleniniz."⁶²

1.10.1. Senet Tahlili

Mezkur adis Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde senet ve metin olarak Şu Şekilde mervidir:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ إِبرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا مُسْتَلِيمُ بْنُ سَعِيدِ بْنِ أُخْتِ مَنْصُورِ بْنِ زَادَانَ، عَنِ مَنْصُورِ يَعْنِي ابْنَ زَادَانَ، عَنِ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنِ مَعْقِلِ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: إِنِّي أَصَبْتُ امْرَأَةً ذَاتَ حَسَبٍ وَجَمَالٍ، وَإِنَّهَا لَا تَلِدُ، أَفَأَتَزَوَّجُهَا، قَالَ: «لَا» ثُمَّ أَتَاهُ الثَّانِيَةَ فَنَهَاةً، ثُمَّ أَتَاهُ الثَّلَاثَةَ، فَقَالَ: «تَزَوَّجُوا الْوُدُودَ الْوُلُودَ فَإِنِّي مُكَاتِرٌ بِكُمْ الْأُمَّمَ»

Ahmet b. İbrahim--Yezîd b. Hârûn--Müstelim b. Saîd b. Uhtî Mansur b. Zâzân-Mânsûr (İbn Zâzân)--Muaviye b. Kurre--Ma'kıl b. Yesâr--Nebî (s.a.v.). Elbânî'ye göre hasen ve sahih bir hadistir.⁶³

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde ise hadis Şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ، وَعَعْقَانُ، قَالَا: حَدَّثَنَا خَلْفُ بْنُ خَلِيفَةَ، حَدَّثَنِي حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، عَنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُ بِالْبَاءَةِ، وَيَنْهَى عَنِ التَّبْتُلِ نَهْيًا شَدِيدًا، وَيَقُولُ: " تَزَوَّجُوا الْوُدُودَ الْوُلُودَ، إِنِّي مُكَاتِرٌ الْأَنْبِيَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ "

Hüseyin--Affân--(ikisi dedi): Halef b. Halîfe-- Hafı b. Ömer--Enes b. Mâlik--Hz. Peygamber (s.a.v.).⁶⁴ Hadis sahih li gayrihi olup, isnâdı kuvvetlidir.⁶⁵

Hadis Ebû Dâvûd'un *Sünen*'i nikâh kitabı kısır kadınlarla evlenmenin nehyedilmesi bâbında, Nesâî'nin *Sünen*'i nikâh kitabı kısır olan kadınlarla evlenmenin mekruhluğu bâbında geçmektedir. İsnâdı hasendir, hadisin İmam Ahmed

⁶² el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/68.

⁶³ Ebû Dâvûd, "Nikâh", 3.

⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 20/63. (H. no: 12613)

⁶⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 20/63. (H. no: 12613) Dipnotu.

b. Hanbel'in *Müsned*'inde, sahabî Enes b. Mâlik'den gelen bir rivayetle şahidi vardır. İbn Hibbân hadisin sahih olduğunu söylemiştir.⁶⁶

Hadisin senet tahlilleri ve münekkid yorumlarından sonra sahih olduğu anlaşılmaktadır.

1.10.2. Metin Tahlili

Resûlullah (s.a.v.) yanına gelerek “Ben asil ve güzel bir bayan buldum, ama kendisi kısır. Bu kadınla nikah kıyayım mı? diye soran kişiye “Hayır” demiştir. Adamın bu soruyu üç defa sorması üzerine ona; “Sevecen ve doğurgan kadınlara evleniniz. Ben diğer Nebilere karşı kıyamette sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim.” Diye cevap vererek bizleri evlenmeye teşvik etmiş ve evlenmedeki asıl amacın helal yoldan çoğalmak olduğunu anlatmıştır.

1.11. ON BİRİNCİ HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-: إِذَا خَطَبَ أَحَدُكُمْ الْمَرْأَةَ فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ يَنْظُرَ مِنْهَا إِلَى مَا يَدْعُوهُ إِلَى نِكَاحِهَا فَلْيَفْعَلْ.

Allah Resûlu (s.a.v.) buyurdu: Biriniz evlenmek niyetiyle nişanlanacağı zaman, o kadına evlenmeye yetecek kadar bakabilirse baksın.⁶⁷

1.11.1. Senet Tahlili

Hadis Ebû Dâvûd'un *Sünen* 'inde şu şekilde rivayet edilmiştir:

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ حُصَيْنٍ، عَنْ وَاقِدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَعْنِي ابْنَ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Müsedded--Abdulvâhid b. Ziyâd--Muhammed b. İshâk--Dâvûd b. Husayn--Vâkîd b. Abdurrahman (Said b. Muaz'ın oğlu)--Cabir b. Abdullah--Resûlullah (s.a.v.). Muasır hadis alimi Nasurid-din Elbânî'ye göre hasen bir hadistir.⁶⁸

⁶⁶ İbnü'l-Esîr Mübârek b. Muhammed, *camiu'l-usûl li ehâdîsi 'resûl*, thk. Abdulkâdir Arnâvut, (y.y: Dâr'ul fikir,1969-1972), 11/428.

⁶⁷ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/69.

Yine hadis imam Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde senet olarak şöyle mervidir:

حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ مُحَمَّدٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُصَيْنِ، عَنْ وَاقِدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ
بْنِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Yunus b. Muhammed--Abdolvâhid b. Ziyâd-- Muhammed b. İshâk--Dâvûd b. Husayn--Vâkîd b. Abdurrahman b. Said b. Muâz--Câbir--Resûlullah (s.a.v.). Merfû ve hasen bir hadistir.⁶⁹

Hadisin senet tahlili üzerine yapılan yorumlardan ve hadis alimlerinin değerlendirmelerinden sonra hasen bir hadis olduğu anlaşılmaktadır.

1.11.2. Metin tahlili

İslam dininin düğünden önce evlenecek eşlerin birbirlerini görerek tanınması konusunda getirdiği uygulama aşırılıktan uzak ve maksadın gerçekleşmesi için en uygun yöntemdir. Görüşme esnasında katkısı bulunur ve aşırılıkları önler düşüncesiyle yakınlarında veya yanlarında üçüncü bir şahsın bulunarak, görüşüp konuşmalarına izin verilmiş ve buna teşvikte edilmiştir.

Sahabîlerden birisi bir kadınla evlenmek istemiş, Allah Resûlu (s.a.v.) ona kadını görüp, görmediğini sormuş, görmedim deyince; “Onu gör, çünkü ileride mutlu olmanız için onu görmek en iyi yoldur.” Buyurarak görücüye gitme geleneğinin temelini atmıştır. Görücüye gitmekten maksat evlenecek tarafların birbirlerini müsaade edilen ölçüler içerisinde daha iyi tanınmasıdır.

Dört mezhebe göre evlenilmek istene kızın yüzüne bakmak caizdir. Peygamber efendimiz (s.a.v.) evlenilmek istenen kadına meşru sınırlar içerisinde bakmaya izin vermiş ve kadından izin almayı şart koşmamıştır. Kadın zaten kendisine bakmak için izin istenmesinden utanır. Beğenilmeme ihtimali de kadını gücendirir. Onun içindir ki, bazı alimler kadına dünür göndermeden önce onu görmeyi ve ona bakmanın

⁶⁸ Ebû Dâvûd, “Nikâh”, 18. Ve dipnotu.

⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 22/440, (H. no: 14586)

müstehap olduğunu söylemişlerdir. Eğer bir erkek kadına dünür gönderip de kadını beğenmez ve onunla evlenmezse kadının darılıp, gücenebileceğine dikkat çekmişlerdir.⁷⁰

1.12. ON İKİNCİ HADİS

قَالَ الرَّسُولُ—صلى الله عليه وسلم: لَا تَشُدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِي هَذَا، وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى.

Allah Resûlu (s.a.v.) dedi: “ İbadet maksadıyla yeryüzünde sadece üç mescid için yolculuk yapılır. Mescidi’l-Haram, Benim Mescidim ve Mescidi’l-Aksâ.”⁷¹

1.12.1. Senet Tahlili:

Hadis imam Buhârî’nin *Sahih*’inde şu şekilde mervidir:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " لَا تَشُدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى "

Ali--Süfyan--Zührî--Saîd--Ebî Hüreyre--Nebî (s.a.v.).⁷²

Aynı hadis imam Müslim’in *Sahih*’inde şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنِي عَمْرُو النَّاقِدُ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، جَمِيعًا عَنِ ابْنِ عُيَيْنَةَ، قَالَ عَمْرُو: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Amr, Nâkîd, Züheyr b. Harb (hepsinden)--İbni Uyeyne--Amr--Süfyân--Zührî--Saîd--Ebî Hüreyre--Nebî (s.a.v.).⁷³

Yine hadis Ebû Dâvûd’un *Sünen*’inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

⁷⁰ Ahmed Davudoğlu, *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, I-XI, (İstanbul: y.e.y, 1980), 7/271.

⁷¹ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/90.

⁷² Buhârî, “Fadlû’s-salât”, 1-6.

⁷³ Müslim, “Hac”, 511-513.

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،
قَالَ:

Müsedded--Süfyân--Zühri--Saîd b. Müseyyeb--Ebû Hüreyre Nebî (s.a.v.).
İmam Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.⁷⁴

Hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle kayıt altına alınmıştır:

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عَمْرِو، عَنْ قَزَعَةَ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

İbn-i Ebî Ömer-- Süfyân b. Uyeyne--Abdilmelik b. Umeyr Kaz'a--Ebî Saîd el-
Hûdri--Resulullah (s.a.v.). Tirmizî'ye göre hasen ve sahih bir hadistir.⁷⁵ İmam
Elbânî'de sahih bir hadis olduğuna hükmetmiştir.⁷⁶

Aynı hadis Nesâî'nin *Sünen*'inde senet olarak şu şekilde mervidir:

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَنْصُورٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Muhammed b. Mansur--Süfyân--Zührî--Saîd--Ebû Hüreyre--Resûlullah
(s.a.v.). Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.⁷⁷

Mezkur hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ
اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Ebu Bekir b. Ebî Şeybe--Abdul A'la--Ma'mer--Zührî--Saîd b. Müseyyeb--Ebû
Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.⁷⁸

⁷⁴ Ebû Dâvûd, "Menasik", 96.

⁷⁵ Tirmizî, "Salât", ۱۲6.

⁷⁶ Tirmizî, "Salât", ۱۲6. Dipnotu.

⁷⁷ Nesâî, "Mesâcid", 10.

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde hadis şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الرَّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Abdul A'lâ--Ma'mer--Zührî--Saîd b. Müseyyeb--Ebî Hüreyre--Nebî (s.a.v.).⁷⁹ Şeyhaynin şartlarına göre sahih bir hadistir. Abdul A'lâ ise ibn-i Abdul A'lâ es-Sâmî dir.⁸⁰

Hadis Dârimî'nin *Sünen*'inde şu şekilde rivayet olunmuştur:

أَخْبَرَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ، مَسْجِدِ الْكَعْبَةِ، وَمَسْجِدِي هَذَا وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى»

Yezîd b. Hârûn--Muhammed b. Amr--Ebî Seleme--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.).⁸¹

Hadis müttefekun aleyh (Buhari ve Müslim'in üzerinde ittifak ettiği) bir hadis olup, *Kütüb'i Tis'a*'dan olan bir çok kitapta kayıtlıdır. Bu değerlendirme ve tahlillerden sonra hadisin sahih olduğu anlaşılmaktadır.

1.12.2. Metin Tahlili

Hadis, *Buhârî*'de *وَمَسْجِدِ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ* -Resûl'un Mescidi- olarak, *Dârimî*'de ise *مَسْجِدِ الْكَعْبَةِ* -Kâbe Mescidi- olarak geçmektedir. Buraya aldığımız diğer hadis kaynaklarında ise *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk* kitabındaki metin ile aynı hadisler alınmıştır.

Resûlullah (s.a.v.), “Dünyanın kendise bir mescit kılındığını,”⁸² namazın yeryüzünün temiz olan her yerinde kılınabileceğini ifade etmiştir. Bununla birlikte

⁷⁸ İbn Mâce, “Salat”, 198. Ve dipnotu.

⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 12/116. (H. no: 7191)

⁸⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 12/116. (H. no: 7191). Dipnot 2.

⁸¹ Dârimî, “Salat”, 132.

⁸² Buhârî, “Salât”, 56.

bazı mekânlarda kılınan namazlar daha faziletlidir. Bu hadiste bu mescidleri bize bildirmektedir.

1.13. ON ÜÇÜNCÜ HADİS

قَالَ الرَّسُولُ -صلى الله عليه وسلم- «صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيْمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ صَلَاةٍ فِيْمَا سِوَاهُ»

Allah Resûlu (s.a.v.) buyurdu: “Benim bu mescidimde kılınan bir vakit namaz Mescid-i Harâm dışındaki diğer mescidlerde kılınan namazdan bin kat faziletlidir. Mescid-i Harâm’da kılınan bir vakit namaz ise diğer mescidlerde kılınan namazdan yüz bin kat daha faziletlidir.”⁸³

1.13.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis İbn Mâce’nin *Sünen*’inde şu şekilde mervidir:

حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أُسَدٍ قَالَ: حَدَّثَنَا زَكْرِيَّا بْنُ عَدِيٍّ قَالَ: أَنْبَأَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

İsmâil b. Esed--Zekeriyâ b. Adiy--Abdullah b. Amr--Abdülkerîm--Atâ--Câbir-Resûlullah (s.a.v.).⁸⁴

Muhammed Fuâd Abdülbâkî’ye göre; *Zevâid*’ de Câbir’den gelen isnâdı sahih ve râvileri sika olan bir hadistir. Çünkü İsmâil b. Esed, Bezzâr, Dârekutnî ve Zehebî tarafından sika olarak kabul edilmiştir. Ebû Hâtim onun için saduk demiştir. İsnadındaki diğer kişilerde sahihayn’de hüccet olarak gösterilenlerden râvilerdendir. Muasır hadis alimi Elbânî’ye göre de sahih bir hadistir.⁸⁵

Mezkur rivayet Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde şöyle kayıtlıdır:

⁸³ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/90.

⁸⁴ İbn Mâce, “Salat”, 195.

⁸⁵ İbn Mâce, “Salat”, 195. ve Dipnotu.

حَدَّثَنَا حُسَيْنٌ يَعْنِي ابْنَ مُحَمَّدٍ، وَعَبْدُ الْجَبَّارِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْخَطَّابِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ يَعْنِي ابْنَ عَمْرِو الرَّقِّيِّ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ، عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Hüseyin (ibn-i Muhammed) ve Abdülcebbâr b. Muhammed el-Hattâbî (ikisinden)-- Abdullah (ibn-i Amr er-Râkî)--Abdülkerîm-- Atâ--Câbir--Resûlullah (s.a.v.).⁸⁶

Hadisin senedi Hüseyin b. Muhammed'in rivayetine göre sahihtir, Abdülcebbâr b. Muhammed'in rivayetine göre hasendir. Abdülcebbâr'dan bir gurup rivayet etmiştir. Büyük muhaddis İbn-i Hibbân onu güvenilir olarak saymıştır. Senedindeki diğer râvileri de sikadır ve şeyhaynin ravileri arasındadır. Abdülkerîm ise: İbn-i Mâlik el-Cezerî'dir.⁸⁷

Bu senet tahlili ve ravî cerh ve ta'dillerinden sonra hadisin sahih olduğu anlaşılmaktadır.

1.13.2. Metin Tahlili

Hadis Humeydi'nin *Müsned*'inde metin olarak şöyle geçmektedir:

«صَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ صَلَاةٍ، فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ»

“Mescid-i Harâm da kılınan namaz diğer mescitler de kılınan namazdan yüz kat daha faziletlidir.”⁸⁸ Şeklinde bütün mescitleri içine alan genel bir ifade ile geçmekte ve Mescid-i Nebevî ayrı bir kategoride zikredilmemektedir.

1.14. ON DÖRDÜNCÜ HADİS

قَالَ الرَّسُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : «مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ، خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ، وَأَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ»

⁸⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 23/46, (H. no: 14694)

⁸⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 23/46, (H. no: 14694) Dipnot 2.

⁸⁸ Ebû Bekir Abdullah b. ez-Zübeyr b. İsa el-Kureşî el-Humeydî, *el-Müsned*, (Suriye/Dımeşk: Dâr'us-sigâ, 1966), 2/179.

Resûlullah (s.a.v.) dedi: “Hiç kimse asla kendi emeği ile kazandığından daha hayırlı bir yemek yememiştir. Nebîyullah Dâvûd (a.s.)’da kendi elinin emeğini yerdi.”⁸⁹

1.14.1. Senet Tahlili

Hadis imam Bûhârî’nin *Sahih*’inde senet olarak şöyle mervidir:

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا عَيْسَى بْنُ يُونُسَ، عَنْ ثَوْرٍ، عَنْ خَالِدِ بْنِ مَعْدَانَ، عَنِ الْمِقْدَامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:

İbrâhim b. Mûsâ--Îsâ b. Yûnus--Sevr--Hâlid b. Ma’dân--Mikdâm (r.a.)
Resûlullah (s.a.v.).⁹⁰

Yine hadis Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي الْعَبَّاسِ، حَدَّثَنَا بَقِيَّةُ، حَدَّثَنَا بَجِيرُ بْنُ سَعْدٍ، حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ مَعْدَانَ، عَنِ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا أَكَلَ أَحَدٌ مِنْكُمْ طَعَامًا أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ عَمَلٍ يَدِيهِ

İbrâhim ibni Ebî Abbâs--Bakiyye--Behîr b. Sa’d--Hâlid b. Ma’dân--Mikdâm
b. Ma’dî Kerib--Resûlullah (s.a.v.).⁹¹

Sahih bir hadistir. İbni Velîd dışındaki hadisın râvileri sikadır. İbni Velîd her ne kadar burada tedlis yapmış olsa da hadisın başka mütâbi’leri vardır. Senetteki diğer râvileri sikadır.

Taberânî “*Müsned eş-Şâmiyyin*”de Bakiye’ den bu sened ile iki tarikten tahrîcini yapmıştır.

Bu senet tahlilleri ve ravî değerlendirmelerinden sonra hadisın sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

⁸⁹ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/132.

⁹⁰ Buhârî, “Büyu”, 15.

⁹¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 28/418. (H. no: 17181)

1.14.2. Metin Tahlili

«مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ، خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ، وَأَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ،» *Sahih-i Buhârî*'de

كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ»

“Hiçbir kimse asla kendi kazancından daha hayırlı bir yemek yememiştir. Allah’ın Nebîsi Dâvûd (a.s.) da kendi elinin emeğini yerdi.” Lafzı ile rivayet edilmiştir. İmam Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde ise:

مَا أَكَلَ أَحَدٌ مِنْكُمْ طَعَامًا أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ عَمَلِ يَدَيْهِ

“Hiçbir kimse kendi elleri ile kazandığından başka Allahın (c.c.) hoşuna giden bir yemek yememiştir.” Lafzı ile rivayet edilmiş olup Dâvûd (a.s.) geçmemektedir.

1.15. ONBEŞİNCİ HADİS

قَالَ: لِأَنَّ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ ثُمَّ يَغْدُو إِلَى الْجَبَلِ، فَيَحْتَطِبُ، فَيَبِيعُ، فَيَأْكُلُ، وَيَتَصَدَّقُ خَيْرَ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ.

O (s.a.v.) şu şekilde buyurdu: “ Birinizin sırtına odun yüklenip satması, ondan geçimini sağlaması ve sadaka vermesi insanlardan dilenmesinden çok daha hayırlıdır.”⁹²

1.15.1. Senet Tahlili

Hadis imam Buhârî’nin *Sahih*’inde senet olarak şu şekilde mervidir:

حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ:

Ömer ibni Hafs b. Ğıyâs--Babası--el-A’meş--Ebû Sâlih--Ebî Hüreyre--
Resûlullah (s.a.v.).⁹³

⁹² el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/132.

⁹³ Buhârî, “Zekât”, 58.

Aynı hadis imam Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا ابْنُ نُؤْمَيْرٍ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

İbn Nümeyr--el-A'meş--Ebî Sâlih--Ebî Hüreyre--Hz. Peygamber(s.a.v.).⁹⁴
Senedi şeyhain'in şartlarına göre sahih bir hadistir.⁹⁵

Bu hadisin senet tahlili ve değerlendirmelerinden sonra hadisin sahih olduğu anlaşılmaktadır.

1.15.2. Metin Tahlili

"لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ ثُمَّ يَغْدُو - أَحْسِبُهُ قَالَ: إِلَى الْجَبَلِ - فَيَحْتَطِبُ، فَيَبِيعُ،
فَيَأْكُلُ وَيَتَصَدَّقُ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ."

Yine mezkur hadis Ahmed b. Hanbel'de; "لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلًا، فَيَأْتِيَ الْجَبَلَ فَيَحْتَطِبُ مِنْهُ،
فَيَبِيعُهُ، فَيَأْكُلُ وَيَتَصَدَّقُ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ شَيْئًا."

Olarak geçmekte ve mana olarak aralarında önemli bir fark bulunmamaktadır.

1.16. ON ALTINCI HADİS

ذَهَبَ رَجُلٌ فَعَبَّرَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَسَأَلَهُ شَيْئًا فَقَالَ لَهُ الرَّسُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - :
هَلْ فِي بَيْتِكَ شَيْءٌ ؟ قَالَ الْأَعْرَابِيُّ: نَعَمْ قَصْعَةٌ (إِنَاءٌ) تَأْكُلُ فِيهَا وَ تَشْرَبُ مِنْهَا وَ نَتَطَهَّرُ، وَجَلَسَ (فِرَاشٌ) نَجَسَ عَلَيْهَا، وَلَا
شَيْءَ غَيْرَ هَذَا. فَقَالَ لَهُ الرَّسُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - :إِنِّي بِهِمَا، فَأَتَاهُ بِهِمَا، فَأَمَسَكَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهِ، وَقَالَ لِأَصْحَابِهِ: مَنْ يَشْتَرِي
هَذَيْنِ؟ فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: أَنَا أَشْتَرِيهِمَا بِدِرْهَمٍ، فَقَالَ مَنْ يَزِيدُ عَلَي دِرْهَمٍ؟ فَقَامَ رَجُلٌ آخَرَ وَقَالَ: أَنَا إِشْتَرِيهِمَا بِدِرْهَمَيْنِ، فَدَفَعَهُمَا
إِلَى الرَّسُولِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - الَّذِي سَلَّمَهَا إِلَي الْأَعْرَابِيِّ قَائِلًا: إِشْتَرِ بِأَحَدِهِمَا طَعَامًا، وَادْهَبْ بِهِ إِلَى أَهْلِكَ، وَاشْتَرِ
بِالْآخَرِ قُدُومًا وَإِنِّي بِهِ. فَأَتَاهُ بِالْقُدُومِ، فَوَضَعَ فِيهِ عُوْدًا بِيَدِهِ، وَقَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ: إِذْهَبْ وَاحْتَطِبْ وَبِعْ، وَلَا أَرَاكَ خَمْسَةَ عَشَرَ يَوْمًا.

⁹⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 16/271. (H. no: 10437)

⁹⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 16/271. (H. no: 10437) Dipnot 1.

وَبَعْدَ انْتِهَاءِ هَذِهِ الْمُدَّةِ رَجَعَ إِلَيْهِ الْأَعْرَابِيُّ وَ قَدْ اشْتَرَى ثِيَابًا وَطَعَامًا، فَقَالَ لَهُ الرَّسُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : أَلَيْسَ هَذَا خَيْرًا لَكَ مِنْ أَنْ تَسْأَلَ النَّاسَ أَعْطُوكَ أَوْ مَنَعُوكَ؟.

Fakir bir adam Resûlullah'a giderek ondan bir şeyler dilendi. Ona evinde ne olduğunu sordu. Adam bir kabımız var onunla yemek yiyor, su içiyor ve temizlik yapıyoruz. Bir de üzerine oturduğumuz hasırımız var dedi. Allah Resûlü onların kendisine getirilmesini istedi. Adam o iki şeyi getirdi. Onları alarak açık artırma ile iki dirheme sattı.

Satın alan adam iki dirhemi Resûlullah'a ödedi. O bedeviye iki dirhemi verirken dedi ki; bu paranın bir dirhemi ile ailene yiyecek temin et. İkinci dirhemle bir balta satın alıp gel dedi. Adam baltayı alıp getirince ona kendi eliyle sap taktı. Bununla ormandan odun yap ve onu sat, on beş günden önce seni buralar da görmeyeyim dedi. Bu zaman sonunda bedevi adam yiyecek ve giyecek satın alacak imkana kavuşmuş olarak çıkageldi.

Bunun üzerine Allah Resûlu (s.a.v.); Böyle olması istediğin zaman verip vermeyeceği belli olmayan insanlardan dilenmekten daha hayırlı değil mi? dedi.⁹⁶

1.16.1. Senet Tahlili

Hadis Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde senet olarak şöyle rivayet olunmaktadır:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، أَخْبَرَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، عَنِ الْأَخْضَرِ بْنِ عَجَلَانَ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْحَنْفِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُهُ، فَقَالَ:

Abdullah b. Mesleme--Îsâ b. Yûnus--Ahdar b. Aclân--Ebû Bekir el- Hanefî-- Enes b. Mâlik--Nebî (s.a.v.). Muasır hadis alimi Elbânî'ye göre zayıf bir hadistir.⁹⁷

Aynı hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inde ise senet yönüyle şöyle geçmektedir:

⁹⁶ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/132.

⁹⁷ Ebû Dâvûd, "Zekât", 26. Dipnotu.

حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَيْسَى بْنُ يُونُسَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَخْضَرُ بْنُ عَجَلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ الْحَنْفِيُّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ، جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُهُ، فَقَالَ:

Hişâm b. Ammâr--Îsâ b. Yûnus--Ahdar b. Aclân--Ebû Bekir el- Hanefî--Enes b. Mâlik--Nebî (s.a.v.). İmam Elbânî'ye göre zayıf bir hadistir.⁹⁸

Enes b. Mâlik'den (r.a.) mervidir. Tirmizî muhtasar olarak şöyle rivayet etmiştir: “Nebî (s.a.v.)’in hasır ve kabı satışı babında gelen bir hadis şöyledir; Kim bunları satın alır? Dedi. Adamın biri ben onları bir dirheme alırım dedi. Nebî (s.a.v.) bir dirhemi artıran yok mu? Dedi. Başka bir adam iki dirhem verince ona ikisini sattı.’ Nesâî’ de bundan daha muhtasar olarak şöyle tahrir etmiştir: Nebî (s.a.v.) artıran yok mu diyerek ve hasır ve kabı sattı.” İki hadisi bu kadar tahrir etmişlerdir. Ancak muhtasar olarak rivayet etmelerinin sebebini bilmiyoruz.⁹⁹

Ebû Dâvûd “zekât” kitabı, dilenmenin caiz olabileceği durumlar babı, yine İbn Mâce, “Ticâret” kitabı, açık artırmalı satış babı, Tirmizî muhtasar olarak olarak “buyu” kitabı, artırmalı satış babı, Nesâî , “buyu” kitabı, yüksek fiyatı verene satış babı. Senedinde bulunan Ebû Bekir b. Abdullah’ın hali bilinmemektedir. Tirmizî: Bu hasen bir hadistir, biz Ahdar b. Aclân tarıkıyla gelen rivayetten başka bir hadis bilmiyoruz demiştir.

Bu hadis gereğince amel etmekte bazı ilim ehline göre; açık artırma yöntemiyle ganimetler ve miras mallarının satışında bir sakınca yoktur. Bu hadis hadisçilerden el- Mu'temir b. Süleyman ve daha bir çok muhaddis tarafından Ahdâr b. Aclân tarıkıyla rivayet edilmiştir.¹⁰⁰

Zayıf bir hadistir. Enes b. Mâlik tarıkıyla gelmiştir. *Ebû Dâvûd*'da geçmektedir. Ayrıca «يَوْمَ الْقِيَامَةِ» kelimesine kadar *İbn Mâce* de geçmektedir.¹⁰¹

⁹⁸ İbn Mâce, “Ticâret”, 25. Dipnotu.

⁹⁹ el-Cezerî, *Câmi 'u'l-usûl fî-ehâdîssi 'r-Resûl*, 10/1 8.

¹⁰⁰ el-Cezerî, *Câmi 'u'l-usûl fî-ehâdîssi 'r-Resûl*, 10/1 8 ve dipnot 1.

¹⁰¹ Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, Thk: Muhammed Nâsirüddin el-Elbânî, (Beyrut: Mektebetü'l- İslamî, 1985), 1/ 579.

Senedi zayıftır, Ebû Bekir el- Hanefî meçhuldür. İmam Buhârî bu hadis sahih değildir demiştir. Hadisin senedi Abdullah b. Mesleme--İsâ b. Yûnus--Ahdar b. Aclân--Ebî Bekir el- Hanefî' den oluşmaktadır. Bu senet zayıftır sebebi ise Ebî Bekir el-Hanefî'dir. Asıl ismi Abdullah olup-Zehebî'nin dediği gibi-meçhuldür. Hadisi “*İrvâ* kitabımda tahrir ederek orada el-Hanefî hakkındaki diğer görüşleri zikrettim. Bu görüşlerden biri de; İmam Buhârî' nin “O nun hadisi sahih değildir.” İfadesidir.¹⁰²

“O'nun (s.a.v.) hasır ve yemek çanağını satması” rivayeti zayıftır. Çünkü senesinde Ebî Bekir el-Hanefî vardır. Ebî Bekir el-Hanefî zayıftır. Zehebî hakkında “bilinmemektedir”; Askalânî ise “ hali bilinmemektedir” dedi. Hafız (İbni Hacer) *Telhis*'de: İbni Kattân Ebî Bekir el-Hanefî'nin meçhul olmasından ve İmam Buhârî'nin “hadisi sahih değildir” demesinden dolayı onu cerh etmiştir.¹⁰³

Bu senet tahlili, râvi tenkit ve değerlendirmelerinden sonra hadisin zayıf olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.16.2. Metin Tahlili

Bu hadiste çalışmaya teşvik ve dilenmenin kötülüğü anlatılmaktadır. Hadisin rivayetlerinde kitapta geçen *أَعْطَوْكَ أَوْ مَنَعُوكَ؟* cümlesi geçmemektedir.

el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk kiatbında *ذَهَبَ رَجُلٌ فَقَبِلَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ* -fakir bir adam Resûlullah'a (s.a.v.) gitti- diye geçerken, asli kaynaklarda *جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ - أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ،* - Ensârdan bir adam Nebî'ye (s.a.v.) geldi- şeklinde geçmektedir.

1.17. ON YEDİNCİ HADİS

يَقُولُ الرَّسُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إِعْمَلُوا فَكُلُّ مَيْسَرٍ لِمَا خُلِقَ لَهُ

¹⁰² Muhammed Nâsirüddin el-Elbânî, *Daifi Ebî Dâvûd- el-Üm*, (Kuveyt: Ğarâs Yayıncılık, 2002/1423), 2/126.

¹⁰³ el-Elbânî, *İrvâ ü'l-galil fi tahrîci ehâdisi Menâri's-sebil*, (Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî, 1985), 5/130. (H. no: 1289)

Allah Resûlu (s.a.v.) şöyle buyurdu: Çalışınız! Herkese, yaratılışına uygun olan işler kolaylaştırılmıştır.¹⁰⁴

1.17.1. Senet Tahlili

Hadis imam Buhârî'nin *Sahih*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

- حَدَّثَنَا آدَمُ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنِ الْأَعْمَشِ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعْدَ بْنَ عُبَيْدَةَ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ، عَنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ:

Âdem--Şu'be--el-A'meş--Sa'd b. Ubeyde--Ebî Abdurrahman es-Sülemî--Ali(r.a.)--Resûlullah (s.a.v.).¹⁰⁵

Yine hadis imam Müslim'in *Sahih*'inde senet olarak şöyle mervidir:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، وَأَبُو سَعِيدٍ الْأَشْجِيُّ، قَالُوا: حَدَّثَنَا وَكَيْعٌ، ح وَحَدَّثَنَا ابْنُ نُمَيْرٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، ح وَحَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ - وَاللَّفْظُ لَهُ - حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ، عَنْ عَلِيِّ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،

Ebû Bekir b. Ebî Şeybe--Züheyr b. Harb--Ebû Sa'îd el-Eşec--Vekî'--İbni Nümeyr--Babası--el-A'meş--Ebû Küreyb (lafız ona aittir)--Ebû Muâviye--el-A'meş--Sa'd b. Ubeyde--Ebî Abdurrahman es-Sülemî--Ali--Nebî (s.a.v.).¹⁰⁶

Aynı hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle rivayet edilmiştir:

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْحُلَوَانِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ، وَوَكَيْعٌ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ، عَنْ عَلِيِّ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَنْكُثُ فِي الْأَرْضِ إِذْ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ قَالَ:

¹⁰⁴ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/138.

¹⁰⁵ Buhârî, "Tefsîru'l Kur'ân", 356.

¹⁰⁶ Müslim, "Kader", 1.

Hasan b. Ali el-Hulvânî--Abdullah b. Nümejr--Veki'--el-A'meş--Sa'd b. Ubeyde--Ebî Abdurrahman es-Sülemî--Ali--Resûlullah (s.a.v.). Tirmizî bu hasen-sahih bir hadistir dedi. İmam Elbânî'ye göre de sahih bir hadistir.¹⁰⁷

İmam Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde ise hadis senet yönüyle şu şekilde kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ، أَخْبَرَنَا عَلِيُّ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، أَنَّ سُرَاقَةَ بْنَ مَالِكٍ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فِيمَ الْعَمَلِ؟ أَلَفِي شَيْءٍ قَدْ فُرِغَ مِنْهُ؟ أَوْ فِي شَيْءٍ نَسْتَأْنِفُهُ؟ فَقَالَ:

Huşeym--Ali b. Zeyd--Muhammed b. el-Münkedir--Câbir--Sürâka b. Mâlik--Resûlullah (s.a.v.). Sahih bir hadistir ama Ali b. Zeyd'in zayıflığından dolayı bu senet olarak zayıftır. O İbn Abdullah b. Züheyr b. Abdullah b. Cüdân'dır. Diğer ricali ise şeyhayn'in şartlarına göre sikadır.¹⁰⁸

Yine Ahmed b. Hanbel'de başka bir senetle şöyle kayıtlıdır:

قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَحْمَدَ ، حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْبَصْرِيُّ، حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ أَسْلَمَ الْعَدَوِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي مَنْصُورٍ، عَنْ ذِي اللَّحْيَةِ الْكِلَابِيِّ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أُنْعَمَلُ فِي أَمْرٍ مُسْتَأْنَفٍ، أَوْ فِي أَمْرٍ قَدْ فُرِغَ مِنْهُ؟ قَالَ: " بَلْ فِي أَمْرٍ قَدْ فُرِغَ مِنْهُ "، قَالَ: فَفِيمَ الْعَمَلِ؟ قَالَ:

Abdullah b. Ahmed--Ebû Abdullah el-Basrî--Sehl b. Eslem el-Adevî--Yezîd b. Ebî Mansûr--Zîllihye el-Kilâbî--Resûlullah (s.a.v.). Bu hadis Abdullah b. Ahmed'in ziyadatındandır. Bazı hadis kitaplarında babasına aittir denmesi ise hatadır. Sahih li gayrihi bir hadistir.¹⁰⁹

Bu hadis müttfekün aleyh bir hadistir. Ayrıca senet tahlilleri ve değerlendirmelere göre de hadisin sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.17.2. Metin Tahlili

¹⁰⁷ Tirmizî, "Kader", 3. Dipnotu.

¹⁰⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 22/161. (H. no:14258) Dipnot 1.

¹⁰⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 27/189. (H. no: 16631) Dipnot 1-2.

Hız. Peygamberimiz (s.a.v.),“Çalışınız! Her kişiye yaratılışına uygun olan işler kolaylaştırılmıştır.” buyurmuştur. Hız. Peygamberin (s.a.v.) bu hadisle, iş bölümü içerisinde herkesin, kabiliyet ve becerisine göre bir uzmanlık alanına yönelmesinin gerektiğini açık bir şekilde göstermektedir. Bu iş bölümü ve ihtisaslaşmanın sonucu olarak meslekler ortaya çıkmıştır.

Bir toplumun ilerlemesi o ülkenin insanların doğuştan gelen kabiliyetlerinin geliştirilerek, bu yeteneklerini ülke ihtiyaçları için en iyi biçimde kullanabilecek bir seviyeye getirilmesiyle mümkün olacaktır. Çünkü bir ülkenin kalkınması, refah seviyesinin yükselmesi, rahat bir hayat tarzının sağlanması, iyi yetişmiş, vasıflı, dürüst, çalışkan insanların gösterdikleri azim, sebat ve çaba ile mümkündür.

Uzun sayılabilecek bir hadisin sonunda geçen *عَمَلُوا فَكُلُّ مِيسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ* cümlesi yukarıda görüldüğü gibi hadisin bütün rivayetlerinin sonunda aynı şekilde geçmektedir.

1.18. ON SEKİZİNCİ HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ.

Resûlullah (s.a.v.) dedi: “Temizlik imanın yarısıdır.”¹¹⁰

1.18.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis Müslim’in *Sahih*’inde şu şekilde mervidir:

حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مَنْصُورٍ، حَدَّثَنَا حَبَّانُ بْنُ هِلَالٍ، حَدَّثَنَا أَبَانُ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، أَنَّ زَيْدًا، حَدَّثَهُ أَنَّ أَبَا سَلَامٍ، حَدَّثَهُ عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ...»

İshâk b. Mansûr--Habbân b. Hilâl--Ebân--Yahyâ--Zeyd--Ebâ Sellâm--Ebî Mâlik el-Eş’arî--Resûlullah (s.a.v.).¹¹¹

Aynı hadis Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde şöyle kayıtlıdır:

¹¹⁰ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/225.

¹¹¹ Müslim, “Tahâret”, 1.

حَدَّثَنَا عَفَّانُ، حَدَّثَنَا أَبَانُ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، عَنْ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي سَلَامٍ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ:

Affân--Ebân--Yahyâ b. Ebî Kesîr--Zeyd--Ebî Sellâm--Ebî Mâlik el-Eş'arî--Resûlullah (s.a.v.). Sahih bir hadistir.¹¹²

Yine hadis Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde başka bir senetle şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا سُرَيْجُ بْنُ النُّعْمَانِ، حَدَّثَنَا أَبُو إِسْحَاقَ يَحْيَى بْنُ مَيْمُونٍ بَعْنِي الْعَطَّارِ، حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ، حَدَّثَنِي زَيْدُ بْنُ سَلَامٍ، عَنْ أَبِي سَلَامٍ حَدَّثَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ الْأَشْعَرِيُّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Süreyc ibni'n-Nu'mân--Ebû İshâk Yahyâ b. Meymûn (el-Attâr)--Yahyâ b. Ebî Kesîr--Zeyd ibni Sellâm--Babası--Abdurrahmân el-Eş'arî--Resûlullah (s.a.v.). Sahih bir hadistir.¹¹³

عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Sahih bir hadistir. Ebû Mâlik el-Eş'arî--Resûlullah (s.a.v.). İmam Müslim tarafından rivâyet edilmiştir.¹¹⁴

أبو مالك الأشعري - رضي الله عنه - قال: قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم:-

Ebû Mâlik el-Eş'arî (r.a)--Resûlullah (s.a.v.)'den rivayet etti. Müslim ve Tirmizî tahrir etmişlerdir. Nesâî'de «أَوْ عَلَيْكَ» kelimesine kadar tahrir etmiştir.

Müslim “tahâret”, abdestin faziletleri babı, Tirmizî, “deavât” babı, Nesâî, “zekât”, zekâtın vacip olması babında tahrir etmişlerdir.¹¹⁵

Hadisin bu senet tahlilleri ve değerlendirmelerinden sonra sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

¹¹² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 37/ 542. (H. no: 22908) Dipnot 3.

¹¹³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 37/542, (H. no: 22909) Dipnot 1.

¹¹⁴ Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbîh*, Thk: Muhammed Nâsîrüddin el-Elbânî', 1/93, (H. no: 281)

¹¹⁵ el-Cezerî, *Câmi'u'l-usûl fî-ehâdîssi'r-Resûl*, 9/557. Dipnot 1.

1.18.2. Metin Tahlili

Resûlullah (s.a.v.)'in “Temizlik imanın yarısıdır.” ifadesi abdest almanın önemine işaret etmektedir. Abdest bedeni hem maddi hem manevi kirlere arındırırken, iman ve ibadetler de manevi temizlik sağlar ve insanı bütün kirlere arındırır.

Beden ve ruh temizliğinin ayrı olamayacağını anlamak için daha peygamberliğinin başında Hz. Muhammed'e vahyedilen müddessir suresindeki şu ayetlere kulak vermek yeterli olacaktır. “Ey! Örtünüp bürünen! Kalk ve uyar! Rabbini yücelt. Elbiseni temiz tut. Pisliklerden uzak dur.”¹¹⁶ Yüce Allah tarafından bildirilen bu hakikati “ Ey insanlar! Allah temizdir ancak temiz olan şeyleri kabul eder...”¹¹⁷ “Allah güzeldir, güzel olanı sever.”¹¹⁸ Hadisleri ile dile getiren Allah Resûlu (s.a.v.), Müslümanın hem ahlakıyla hem de maddi görünümüyle çevresine örnek olarak güzel bir intiba bırakması gerektiğine işaret eder.

1.19. ON DOKUZUNCU HADİS

قَالَ الرَّسُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةً بغيرِ طُهُورٍ...

Hiz. Nebî (s.a.v.) şöyle dedi: “Allah, abdestsiz namazı kabul etmez.”¹¹⁹

1.19.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis imam Nesâî'nin *Sünen*'inde şöyle kayıtlıdır:

أَخْبَرَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
« لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةً بغيرِ طُهُورٍ، وَلَا صَدَقَةً مِنْ غُلُولٍ »

Kuteybe--Ebû Avâne--Ebî'l-Melîh--Babası--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.¹²⁰

¹¹⁶ el-Müddessir, 74/1-5.

¹¹⁷ Müslim, “Zekât”, 65.

¹¹⁸ Müslim, “İmân”, 147.

¹¹⁹ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/225.

Aynı hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle geçmektedir:

حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ أَبِي سَهْلٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو زُهَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ، عَنْ سَيِّدَانَ بْنِ سَعْدٍ،
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

Sehl b. Ebî sehl--Ebû Züheyr--Muhammed b. İshâk--Yezîd ibni Ebî Habîb--
Sinân b. Sa'd--Enes b. Mâlik--Nebî (s.a.v.)

Kitabı tahkik eden Muhammed Fuâd Abdülbâkî'nin dipnotu: Zevâid'e göre Enes'in hadisi Tâbiî' ravisinin zayıflığından dolayı zayıftır. Yezîd ondan rivayette teferrüt etmiştir. O'nun halide meçhuldür. Hadis alimi Elbânî ise sahih bir hadis olduğuna hükmetmiştir.¹²¹

Yine hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inde şöyle rivayet edilmiştir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَقِيلٍ قَالَ: حَدَّثَنَا الْخَلِيلُ بْنُ زَكْرِيَّا قَالَ: حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ حَسَّانَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي بَكْرَةَ، قَالَ:
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Muhammed b. Akîl--Halîl b. Zekeriya--Hişâm ibni Hassân--Hasan--Ebî Bekre--
Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.¹²²

Mezkur hadis Dârimî'nin *Sünen*'inde ise senet olarak şöyle kayıtlıdır:

أَخْبَرَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ، عَنْ أَبِيهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ قَالَ:

Sehl b. Hammâd--Şu'be--Katâde--Ebî'l-Melîh--Babası (r.a.)--Nebî (s.a.v.). Bu
eseri tahkik edenin yorumuna göre sahih bir hadistir.¹²³

Bu senet tahlili ve muhaddis değerlendirmelerinden sonra mezkur hadis
sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

¹²⁰ Nesâî, "Taharet", 107. Ve dipnotu.

¹²¹ İbn Mâce, "Taharet", 2.

¹²² İbn Mâce, "Taharet", 2 dipnotu.

¹²³ Dârimî, "Taharet", 21. Dipnotu.

1.19.2. Metin Tahlili

Peygamberimiz (s.a.v.), sahabelere namaz kılmayı öğretirken; namaza başlamadan önce temizliğin şart olduğunu ve en iyi şekilde yapılması gerektiğini vurguluyordu. Namazın tamam olabilmesi abdestin şartlarına riayet edilerek alınmasına bağlıdır. Bu konuya “Abdesti bozulan kimsenin namazı, yeniden abdest almadıkça kabul olmaz.”¹²⁴ ve “Allah, abdestsiz namazı kabul etmez.” hadisleriyle açık bir şekilde dile getiren Allah Resûlu (s.a.v.), abdest almanın namaz kılmak için bir ön şart olduğunu sıkça dile getiriyordu.

Peygamberimiz (s.a.v.) abdesti âdetâ namaza kapılar açan bir anahtara benzetiyor ve şu şekilde anlatıyordu: “Namazın anahtarı temizliktir. Başlangıcı tekbir, bitimi ise selâmdır.”¹²⁵ Bundan dolayı namaz kılmak isteyen kişinin evvelâ abdestini şartlarına uyarak güzel bir şekilde alması, namaz kılacağı yerin ve üzerindeki elbiselerinin temiz olması namazın sıhhati açısından çok önemli hususlardandır.¹²⁶

1.20. YİRMİNCİ HADİS

قَالَ الرَّسُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : " غَسْلُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ . "

Resûlullah (s.a.v.) şu şekilde buyurdu: “Cuma namazı için boy abdesti almak, akıl-baliğ olan herkes için gereklidir.”¹²⁷

1.20.1. Senet Tahlili

Hadis Buhârî'nin *Sahih*'inde aşağıdaki olduğu gibi bir çok senetle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: حَدَّثَنِي صَفْوَانُ بْنُ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

¹²⁴ Buhârî, “Vudû”, 2.

¹²⁵ Ebû Dâvûd, Tahâret, 31.

¹²⁶ Buhârî, “Vudû”, 54.

¹²⁷ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/225.

Ali b. Abdullah--Süfyân--Safvân b. Süleyym--Atâ b. Yesâr--Ebî Saîd el-Hudrî--Nebî (s.a.v.).¹²⁸

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Abdullah b. Yûsuf--Mâlik--Safvân b. Süleyym--Atâ b. Yesâr--Ebî Saîd el-Hudrî--Resûlullah (s.a.v.).¹²⁹

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Abdullah b. Mesleme--Mâlik--Safvân b. Süleyym--Atâ b. Yesâr--Ebî Saîd el-Hudrî--Resûlullah (s.a.v.).¹³⁰

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، حَدَّثَنَا صَفْوَانُ بْنُ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، يَبْلُغُ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ

Ali b. Abdullah--Süfyân--Safvân b. Süleyym--Atâ b. Yesâr--Ebî Saîd el-Hudrî--Nebî (s.a.v.).¹³¹

Aynı hadis imam Müslim'in *Sahih*'inde senet olarak şöyle rivayet edilmiştir:

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:

Yahyâ b. Yahyâ--Mâlik--Safvân b. Süleyym--Atâ b. Yesâr--Ebî Saîd el-Hudrî--Resûlullah (s.a.v.).¹³²

¹²⁸ Buhârî, "Ezân", 144.

¹²⁹ Buhârî, "Cuma", 2.

¹³⁰ Buhârî, "Cuma", 11.

¹³¹ Buhârî, "Şehâdet", 18.

Yine aynı hadis Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ بْنِ قَعْنَبٍ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ،
أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Abdullah b. Mesleme b. Ka'neb--Mâlik--Safvân b. Süleym--Atâ b. Yesâr--Ebî Saîd el-Hudrî--Nebî (s.a.v.). Musair hadis alimi Elbânî'de sahih bir hadis olduğuna hükmetmiştir.¹³³

Mezkur hadis Nesâî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle geçmektedir:

أَخْبَرَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Kuteybe--Mâlik--Safvân b. Süleym--Atâ b. Yesâr--Ebî Saîd el-Hudrî--Resûlullah(s.a.v.). Hadis alimi Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.¹³⁴

Yine hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inde şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ أَبِي سَهْلٍ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Sehl b. Ebî Sehl--Süfyân b. Uyeyne--Safvân b. Süleym--Atâ b. Yesâr--Ebî Saîd el-Hudrî--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.¹³⁵

İmam-ı Mâlik'in *Muvatta*'nda ise aşağıdaki senetlerle geçmektedir;

مَالِكٌ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

¹³² Müslim, "Cuma",  .

¹³³ Ebû Davûd, "Tahâret", 128. Ve dipnotu.

¹³⁴ Nesâî, "Cuma", 8.

¹³⁵ İbn Mâce, "İkâmetü's-Salat ve's-Sünnet", 80. Ve dipnotu.

Mâlik--Safvân b. Süleym--Atâ b. Yesâr--Ebî Saîd el-Hudrî--Resûlullah (s.a.v.).¹³⁶

حَدَّثَنَا أَبُو مُصْعَبٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا مَالِكٌ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:

Ebû Mus'ab--Mâlik--Safvân b. Süleym--Atâ b. Yesâr--Ebî Saîd el-Hudrî--Resûlullah (s.a.v.).¹³⁷

Buraya kadar yapılan senet tahlillerinden hadisin müttfekün aleyh, (imam Buhârî ve Müslim'in üzerinde ittifak ettiği) olduğu tesbit edildiğinden sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.20.2. Metin Tahlili

Hiz. Peygamberden gelen hadisleri zaman ve mekan bağlamları ile birlikte bütüncül olarak ele alan fakih sahâbiler; Resûlullah'a (s.a.v.) cuma günü gusletmeyi emretmeye sevk eden sebepler üzerinde durmuşlardır. Hiz. Âişe (r.a.) bunu şöylece güzel ifade etmiştir: "İnsanlar o günlerde kendi işlerini kendileri görürlerdi. Cuma namazına günlük iş elbiseleriyle gelirlerdi. Onlara "Keşke bugün için yıkansanız (ne iyi olur)" denildi."¹³⁸

İbn Abbâs, cuma günü gusletmenin, tamamen insan ilişkileri açısından, insanları rahatsız etmemek için emredildiğini şöyle anlatmıştır. Irak'tan iki kişi, bir gün kendisine gelerek cuma namazı için boy abdesti almanın dinî bir yükümlülük olup olmadığını sormuşlar, İbn Abbâs da bunun şart olmadığını ancak güzel bir davranış olduğunu anlattıktan sonra Allah Resûlu'nun (s.a.v.) bu sözü neden söylediğini şöyle açıklamıştır:

Resûlullah (s.a.v.) döneminde insanlar geçim sıkıntısı çekmekte idiler. Elbiseleri yündendi ve bedenen çok çalışmak zorundaydılar. Mescidleri küçük,

¹³⁶ Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî İmam Mâlik, *el-Muvaţta'*, nşr. Muhammed Mustafâ el-A'zamî, (Ebûzâbi: y.e.y,2004), "Sehv", 2.

¹³⁷ Mâlik, *el-Muvaţta'* nşr. Muhammed Halîl (Beyrut: Müessetü'risâle, 1991/1412), "Cuma", 51.

¹³⁸ Buhârî, "Cum'a", 16; Ebû Dâvûd, "Tahâret", 128.

tavanı alçak ve bir gölgelikten ibaretti. Yazın sıcak bir günde, Hz. Peygamber (s.a.v.) mescide geldiğinde; Yün elbiseler içerisinde insanlar çok terlemişler ve ortalığa kötü bir koku almıştı. Bundan çok rahatsız oldukları anlaşılıyordu. Allah Resûlü (s.a.v.) bu durum karşısında, “Ey insanlar! Cuma günü geldiğinde yıkanın. Güzel kokular sürün.” buyurdu. Aradan yıllar geçti. Allah, onlara zenginlik ve bol nimetler verdi. Yün olmayan başka elbiseler giydiler, bedenlen çalışmaları azaldı ve mescitleri büyüdü. Böylece onları rahatsız eden ter kokusu da ortadan kalktı.”¹³⁹

Bundan çıkan sonuç; cuma günü gusletmek sadece o güne mahsus bir yükümlülük değil, toplu olarak bulunulan mekanlarda insanları zora sokmamak için yapılması gereken güzel bir davranıştır. Öte taraftan Peygamberimizin (s.a.v.), başka hadislerinde, cuma namazına gelenlerden, dişlerini fırçalamalarını, güzel elbiseler giymelerini ve güzel koku sürmelerini istemiştir.¹⁴⁰

1.21. YİRMİ BİRİNCİ HADİS

يَقُولُ - صلى الله عليه وسلم - : «السَّوَاكُ مَطَهْرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاءٌ لِلرَّبِّ»

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Misvâk ile dişleri fırçalamak; ağzın temizliğine, Allah’ın hoşnutluğuna sebep olur.”¹⁴¹

1.21.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis Nesâî’nin *Sünen*’inde senet olarak şöyle rivayet edilmiştir:

أَخْبَرَنَا حُمَيْدُ بْنُ مَسْعَدَةَ، وَمُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، عَنْ يَزِيدَ وَهُوَ ابْنُ زُرَيْعٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي عَتِيقٍ قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ: سَمِعْتُ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Humeyd b. Mes’ade--Muhammed b. Abdi’l A’lâ--Yezid (İbn Zürey’)--Abdurrahman b. Ebî Atîk--Babası--Nebî (s.a.v.). Elbânî’ye göre sahih bir hadistir.¹⁴²

¹³⁹ Ebû Dâvûd, “Tahâret”, 128.

¹⁴⁰ Buhârî, “Cum’a”, 3; Müslim, “Cum’a”, 7; Ebû Dâvûd, “Taharet”, 127.

¹⁴¹ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/238.

¹⁴² Nesâî, “Tahâret”, 5. Ve dipnotu.

Ahmed b. Hanbel’de hadis senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا أَبُو كَامِلٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَادٌ - يَعْنِي ابْنَ سَلَمَةَ -، عَنِ ابْنِ أَبِي عَتِيقٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي بَكْرِ الصَّدِّيقِ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Ebû Kâmil--Hammâd (İbni Seleme)--İbn Ebî Atîk--Babası--Ebû Bekir Sıddık--Nebî (s.a.v.). Sahih li gayrihi bir hadistir. Râvileri sikadır. Ancak senedinde inkıta vardır. İbn Ebî Atîk’in babası Ebû Bekir den bu hadisi işitmemiştir.¹⁴³

Hadis Dârimî’nin *Sünen*’inde ise şöyle kayıtlıdır:

أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ مَخْلَدٍ هُوَ الْقَطَوَانِيُّ، حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي حَبِيبَةَ، أَخْبَرَنِي دَاوُدُ بْنُ الْحُصَيْنِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Halit b. Mahled (el- Katvânî)--İbrâhîm b. İsmâil b. Ebî Habîbe--Dâvûd b. Husayn--Kâsım b. Muhammed--Âişe (r.a.)--Nebî (s.a.v.). Eserin muhakkiki Hüseyin Selîm Esed ed-Dârâni’ye göre; İbrâhîm b. İsmâil’in zayıf olmasından dolayı senedi zayıf ama sahih bir hadistir.¹⁴⁴

Mişkâtü’l-Mesâbih adlı eserde hadisin tahriri şöyledir:

Hiz. Aîşe--Resûlullah (s.a.v.) senedi ile rivayet edilmiştir. Şâfîî, Ahmed b. Hanbel, Nesâî rivayet etmiş, Buhârî ise sahihinde senetsiz olarak rivayet etmiştir.¹⁴⁵

Bu senet tahlilleri ve ravi değerlendirmelerinden sonra hadisin sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.21.2. Metin Tahlili

Resûlullah’ın misvak kullanımı ile alakalı ısrarlı tavsiyelerinden asıl amacının ağız ve diş sağlığı olduğu, misvakın ise bir araç olduğu, bu temizliğin ağız ve diş sağlığı açısından pekçok faydaları olan misvakla yapılabileceği gibi değişen teknoloji

¹⁴³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1/186. (H. no: ʸ) Dipnot 1.

¹⁴⁴ Dârimî, “Taharet”, 19.

¹⁴⁵ Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkâtü’l-Mesâbih*, 1/122.

ve şartlara göre diş fırçası ve macunla ve başka araçlarla yabılabileceği aşıkardır. Temizlik olmadan ibadet edilemeyeceği gibi, insanlarla sağlıklı iletişim de kurulamaz.

Duygu ve düşüncelerimizi diğer insanlara aktarma yolu olan ağız ve dilimizdir. Bu manada maddi temizliğine önem verildiği gibi, yalandan, boş ve kötü sözlerden uzak durarak manevi bakımdan da temiz tutulmalıdır.

1.22. YİRMİ İKİNCİ HADİS

يَقُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : لَوْلَا أَنَا أَشَقُّ عَلَى أُمَّتِي - أَوْ عَلَى النَّاسِ - لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ

O (s.a.v.) şu şekilde buyurdu: “Eğer ümmetime zor gelmeyeceğini bilseydim, onlara her namazdan önce misvak kullanmalarını emrederdim.”¹⁴⁶

1.22.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis imam Müslim’in *Sahih*’inde şöyle mervidir:

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ، وَعَمْرُو بْنُ النَّاقِدِ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، قَالُوا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي الزَّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَوْلَا أَنَا أَشَقُّ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ - وَفِي حَدِيثِ زُهَيْرٍ عَلَى أُمَّتِي - لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ»

Kuteybe b. Saîd--Amr en-Nâkîd--Züheyr b. Harb; (üçü dediler)--Süfyân--Ebî’z--Zenâd--A’rec--Ebî Hüreyre--Nebî (s.a.v.).¹⁴⁷

Aynı hadis Ebû Dâvûd’un *Sünen*’inde senet olarak şöyle geçmektedir:

حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى، أَخْبَرَنَا عَيْسَى بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ التَّمِيمِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

¹⁴⁶ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/238.

¹⁴⁷ Müslim, “Tahâret”, ٤٢.

İbrâhîm b. Mûsâ--Îsâ b. Yûnus--Muhammed b. İshâk--Muhammed b. İbrâhîm et-Teymî--Ebî Seleme b. Abdurrahmân--Zeyd b. Hâlid el-Cühenî--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.¹⁴⁸

Hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ بَنِي سُلَيْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Ebû Küreyb--Abdetü b. Süleymân--Muhammed b. Amr--Ebî Seleme--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.¹⁴⁹

Hadis Nesâî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

أَخْبَرَنَا فَتْيَبُ بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ أَبِي الزِّنَادِ، عَنِ الْأَعْرَجِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Kuteybe b. Saîd--Mâlik--Ebî'z-Zenâd--A'rec--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.¹⁵⁰

Aynı hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inde ise senet olarak şöyle geçmektedir:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ، وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ، عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Ebû Bekir b. Ebî Şeybe--Ebû Üsâme--Abdullah b. Nümeyr--Ubeydullah b. Ömer--Ebî Saîd el-Makburî--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.¹⁵¹

Mezkur rivayet Ahmed b. Hanbel'de senet olarak şöyle kayıtlıdır:

¹⁴⁸ Ebû Davûd, "Tahâret", ۲۰. Ve dipnotu.

¹⁴⁹ Tirmizî, "Tahâret", 1[^].

¹⁵⁰ Nesâî, "Tahâret", ۷. Ve dipnotu.

¹⁵¹ İbn Mâce, "Tahâret", 7. Ve dipnotu.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ، حَدَّثَنِي عُقْبَةُ بْنُ مُكْرَمٍ الْكُوفِيُّ، حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ
الْمَقْبُرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Abdullah--Ukbe b. Mükerrerem el-Kûfi--Yûnus b. Bükeyr--Muhammed b. İshâk-
-Saîd el-Makburî--Ebî Hüreyre--Ubeydullah b. Ebî Râfi'--Babası--Ali (ikisinden);
Resûlullah (s.a.v.).¹⁵²

Sahih bir hadistir. Râvileri sikadır. Ukbe b. Mükerrerem sika ve Müslim'in ravilerindedir. Yûnus b. Bükeyr'den Müslim mütâbî' olarak rivayet etmiştir ve onun sika olduğunu söylemiştir. Muhammed b. İshâk; o Yes'ar el- Matlabî dir. Sadûk ve hüsnü'l hadis olmasına rağmen müdellistir. Muanin'dir. Senetteki diğer râviler ise şeyhayn'in hadis rivâyet ettiği kişilerdir.¹⁵³

Bu senet tahlilleri, ravi cerh ve ta'dillerinden sonra hadisin sahih olduğu anlaşılmaktadır.

1.22.2. Metin tahlili

Peygamberimizin (s.a.v.) hadislerinde geçen ifadelerden yola çıkarak abdest esnasında misvakla dişleri temizlemenin sünnet olduğu konusunda dört mezhep ittifak etmiştir.

Eğitim ve âdâbla ilgili eserlerde bir taraftan temizliğe özen gösterme babında misvak kullanmanın önemine öte taraftan kişinin toplum içinde dişlerini temizlemesinin uygun olmayacağına işaret edilmiştir. Fakihler ağız ve diş temizliğinde misvakın kullanılmasını daha faziletli saymışlardır. Bununla birlikte diğer diş temizleme araçlarının veya parmaklarında bu amaçla kullanılabileceğini söylemişlerdir.¹⁵⁴

1.23. YİRMİ ÜÇÜNCÜ HADİS

¹⁵² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/43. (H. no: 608)

¹⁵³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/43. (H. no: 608) Dipnot 2.

¹⁵⁴ Ahmet Özel, "Misvak" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2005), 30/191-192.

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَأَى رَجُلًا شَعِيرًا قَدْ تَفَرَّقَ شَعْرُهُ فَقَالَ: «أَمَا كَانَ يَجِدُ هَذَا مَا يُسْكُنُ بِهِ شَعْرَهُ، وَرَأَى رَجُلًا آخَرَ وَعَلَيْهِ ثِيَابٌ وَسِخَةٌ، فَقَالَ أَمَا كَانَ هَذَا يَجِدُ مَاءً يَغْسِلُ بِهِ تَوْبَهُ»

Cabir b. Abdullah şöyle gelmiştir: Resûlullah (s.a.v.) bizi ziyarete geldi. Saçı başı dağınık bir adam görünce şöyle dedi: “Bu kişi saçlarını düzeltecek bir şey bulamamış mı?” Kirli elbiselerle dolaşan birini görünce de; elbiselerini yıkayacak su bulamamış mı? dedi.”¹⁵⁵

1.23.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis Ebû Dâvûd’un *Sünen*’in Muhammed Muhyiddin Abdulhamîd tahkikli baskısında senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا الثَّقَلِيُّ، حَدَّثَنَا مِسْكِينٌ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، ح وَحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، عَنِ الْوَكَيْعِ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ، نَحْوَهُ عَنْ حَسَّانَ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

En-Nüfeyli--Miskîn--Evzâî--Osman b. Ebî Şeybe--Vekî--Evzâî--Hassân b. Atiyye--Muhammed ibni'l-Münekedir--Câbir b. Abdullah--Resûlullah (s.a.v.). Muasır hadis alimi Elbânî'ye göre de sahih bir hadistir.¹⁵⁶

Hadis Ebû Dâvûd’un *Sünen*’in Şuayb el-Arnâvûd tahkikli baskısında ise şöyle geçmektedir:

حَدَّثَنَا الثَّقَلِيُّ، حَدَّثَنَا مِسْكِينٌ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ. وَحَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، عَنِ الْوَكَيْعِ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ -نحوه- عَنْ حَسَّانَ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: وَرَأَى رَجُلًا آخَرَ عَلَيْهِ ثِيَابٌ وَسِخَةٌ فَقَالَ: "أَمَا كَانَ هَذَا يَجِدُ مَا يَغْسِلُ بِهِ تَوْبَهُ؟"

En-Nüfeyli--Miskîn--Evzâî--Osman b. Ebî Şeybe--Vekî--Evzâî--Hassân b. Atiyye--Muhammed ibni'l-Münekedir--Câbir b. Abdullah--Resûlullah (s.a.v.).¹⁵⁷

¹⁵⁵ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/238.

¹⁵⁶ Ebû Davûd, “Libâs”, 17.

İsnâdı sahih bir hadistir. Veki': O ibni'l Cerrâh'dır, Miskin: ibni Bükeyr el-Harrânî, en-Nüfeylî ise: Abdullah b. Muhammed b. Alî b. Nüfeyl el-Harrânî'dir. Nesâî *Sünen 'ül-kübrâ'*da Evzâî tarıkıyla bu senetle rivâyet etmiş lakin "saçı başı dağınık adam" kısmına kadar ihtisar ederek almıştır.¹⁵⁸

Mezkur hadis Ahmed b. Hanbel'in *Müsned'*inde senet yönüyle şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مَسْكِينُ بْنُ بُكَيْرٍ، حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ، عَنْ حَسَّانَ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: أَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَائِرًا فِي مَنْزِلِنَا، فَرَأَى رَجُلًا شَعْنًا، فَقَالَ:

Miskin ibni Bükeyr--Evzâî--Hassân b. Atiyye--Muhammed ibni'l-Münkedir--Câbir b. Abdullah--Resûlullah (s.a.v.). Senedi ceyyiddir(iyidir). Miskin ibni Bükeyr saduktur. Senetteki diğer kişiler şeyhayn'in şartlarına göre sikadır. Evzâî ise Abdurrahman b. Amr'dır. Ebû Dâvûd'da Miskin b. Bükeyr tarıkıyla bu senetle tahrir etmiştir.¹⁵⁹

Buraya kadar yapılan senet tahlili ve ravi cehlerinden sonra hadisin sahih olduğu anlaşılmaktadır.

1.23.2. Metin Tahlili

Ebu Dâvûd'un *Sünen'*in Muhammed Muhyiddin Abdulhamîd tahkikli baskısında *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk* kitabında geçtiği gibi بِه تَوْبَهُ (su bulamadı mı?) olarak kayıtlıdır. Yine *Sünen'*in Şuayb el-Arnâvûd tahkikli baskısında ise -أَمَا كَانَ هَذَا يَجِدُ مَا يَغْسِلُ بِهِ تَوْبَهُ؟- elbisesini yıkayacak bir şey bulamadı mı? olarak su kelimesinin yerini mâ el-mevsul almıştır.

¹⁵⁷ Ebû Dâvûd, *Sünen*, Thk: Şuayb el-Arnâvûd, Muhammed Kâmil Karabelalı, (Suriye/Dımeşk: Dârur-risaleti'l İlmiyye, 2009), "Libas", 17.

¹⁵⁸ Ebû Davûd, "Libâs", 17. Dipnotu.

¹⁵⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 23/142. (H. no: 14850) Dipnot 1.

Resûlullah (s.a.v.) günün birinde sahabîler ile mescitte otururken saç sakalı dağınık, elbisesi kirli olarak içeri girmek isteyen bir kişiye izin vermemiş “Çık! Saçını başını, düzeltip öyle gel!” uyarısında bulunmuştur.¹⁶⁰

Temizlik ve bakımlı olmak her insanın fitratında var olan bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın karşılanmasında kültürden kültüre değişebilen uygulamalar olabilir. Eğer bu uygulamalar İslâm’ın genel kurallarına aykırı değilse gayet normal bir durumdur. İnsan fitratına uygun olmayan hiçbir şeyi İslâm dini onaylamamış ve güzel saymamıştır.

1.24. YİRMİ DÖRDÜNCÜ HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ، الْإِسْتِحْدَادُ، وَالْخِتَانُ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَنَتْفُ الْإِبْطِ، وَتَقْلِيمُ الْأَطْفَارِ»

Resûlullah (s.a.v.) şöyle dedi: “Beş şey fitrattandır; Etek tıraşı olmak, sünnet olmak, bıyıkları kısaltmak, koltuk altı kıllarını almak ve tırnakları kesmek.”¹⁶¹

1.24.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis imam Buhârî’nin *Sahih*’inde senet olarak şöyle mervidir:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: الزُّهْرِيُّ، حَدَّثَنَا، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، رَوَاهُ: " الْفِطْرَةُ خَمْسٌ، أَوْ خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ: الْخِتَانُ، وَالْإِسْتِحْدَادُ، وَنَتْفُ الْإِبْطِ، وَتَقْلِيمُ الْأَطْفَارِ، وَقَصُّ الشَّارِبِ "

Alî--Süfyân--Zührî--Saîd ibni’l Müseyyeb--Ebî Hüreyre--Nebî (s.a.v.).¹⁶²

Hadis imam Müslim’in *Sahih*’inde ise senet ve metin olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ، وَعَمْرُو النَّاقِدُ، وَزُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، جَمِيعًا عَنْ سُفْيَانَ، قَالَ أَبُو بَكْرٍ: حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْفِطْرَةُ خَمْسٌ - أَوْ خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ - الْخِتَانُ، وَالْإِسْتِحْدَادُ، وَتَقْلِيمُ الْأَطْفَارِ، وَنَتْفُ الْإِبْطِ، وَقَصُّ الشَّارِبِ»

¹⁶⁰ İmâm Mâlik, “Şa’r”, 2.

¹⁶¹ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/238.

¹⁶² Buhârî, “Libas”, 63.

Ebû Bekir b. Ebî Şeybe--Amr ve Nâkîd ve Züheyr b. Harb (hepsi)--Süfyan--
Ebû Bekir--İbni Uyeyne--Zührî--Saîd ibni'l-Müseyyeb--Ebî Hüreyre--Nebî
(s.a.v.).¹⁶³

Aynı hadis Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي هُرَيْرَةَ، يُبَلِّغُ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Müsedded--Süfyan--Zührî--Saîd--Ebî Hüreyre--Nebî (s.a.v.)'den bize ulaştığına göre: "Fitrat beştir veya beş şey fitrattandır; sünnet olmak, etek tıraşı olmak, koltuk altı kıllarını gidermek, tırnakları kesmek, bıyıkları kısaltmaktır." Elbânî'de hadisin sahih olduğuna hükmetmiştir.¹⁶⁴

Hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلْوَانِيُّ وَعَبْدُ وَاحِدٍ، قَالُوا: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ: أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Hasan b. Alî el-Hulvânî ve başkaları--Abdürrezzâk--Ma'mer--Zührî--Saîd ibni'l-Müseyyeb--Ebî Hüreyre--Hz. Peygamber (s.a.v.). Tirmizî bu sahih bir hadistir demiştir. Elbânî'de hadisin sahih olduğuna hükmetmiştir.¹⁶⁵

Hadis Nesâî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ: حَدَّثَنَا الْمُعْتَمِرُ قَالَ: سَمِعْتُ مَعْمَرًا، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Muhammed ibni Abdu'l-A'lâ--el-Mu'temiru--Ma'mer--Zührî--Saîd ibni'l-Müseyyeb--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'de hadisin sahih olduğuna hükmetmiştir.¹⁶⁶

Yine hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

¹⁶³ Müslim, "Tahâret", 49.

¹⁶⁴ Ebû Dâvûd, "Tereccül", 15.

¹⁶⁵ Tirmizî, "Edep", 14. Ve dipnotu.

¹⁶⁶ Nesâî, "Tahâret", 11. Ve dipnotu.

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Ebû Bekir b. Ebî Şeybe--Süfyân b. Uyeyne--Zührî-- Saîd ibni'l Müseyyeb--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî hadisin sahih olduğuna hükmetmiştir.¹⁶⁷

Ahmed b. Hanbel'de hadis senet olarak aşağıdaki gibi kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنِ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Mu'temir--Ma'mer--Zührî--Saîd ibni'l Müseyyeb--Ebî Hüreyre--Allah Resûlü (s.a.v.). Senedi şeyhayn'ın şartlarına göre sahih bir hadistir. Mu'temir: İbn Süleyman et-Teymî'dir.¹⁶⁸

Buraya kadar yapılan senet tahlilleri ve ravi değerlendirmelerinden sonra hadisin sahih olduğu anlaşılmaktadır.

1.24.2. Metin Tahlili

İnsan fitratına uygun olan İslâm dininde insanlığın çirkin saydığı hiçbir şey güzel sayılmamış ve hoş karşılanmamıştır. Bundan dolayı Allah Resûlü'nün sünnetinde en küçük bir detay bile ihmal edilmemiş, vücuttaki tırnak kesiminden en mahrem bölgelerdeki kılların giderilmesine kadar beden bakımı ve temizliğine dair en ince ayrıntılara kadar anlatılmıştır.

Hadisin çok meşhur olduğu ve *Kütüb-i Tis'a*'nın tamamında ve daha başka pek çok hadis kaynaklarında geçtiği; yukarıya aldığımız senetlerde ise *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*'de geçen lafızlarla ama beş şey sıralamasının ise rivayetlere göre değişik olduğu görülmektedir. Bu farklı metinler de sadece "beş şey" sıralamasının yerlerinin değiştiği ama beş şeyin aynı olduğu anlaşılmaktadır.

1.25. YİRMİ BEŞİNCİ HADİS

¹⁶⁷ İbn Mâce, "Tahâret", ٨. Ve dipnotu.

¹⁶⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 12/ 42. (H. no: 7139) Dipnot 1.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ»

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “İman yetmiş küsur şubedir. En üstünü Allah’dan başka ilah yoktur, sözünü tasdik etmektir. En alt derecesi ise eziyet veren şeyi yoldan kaldırmaktır. Haya da imandan bir şubedir.”¹⁶⁹

1.25.1. Senet Tahlili

Hadis imam Buhârî’nin *Sahih*’inde daha kısa bir metin ile senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْجُعْفِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ «الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ»

Abdullâh b. Muhammed el-Cu’fî--Ebû Âmiri-l Akadî--Süleyman ibni Bilâl-- Abdullâh b. Dînâr--Ebî Salih--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “İman altmış küsur şubesi vardır. Hayâ da imandan bir şubedir.”¹⁷⁰

Yine hadis imam Müslim’in *Sahih*’inde iki yerde kayıtlıdır:

Birincisi Buhârî’ni *Sünen*’inde olduğu gibi kısa metin olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَعِيدٍ، وَعَبْدُ بْنُ حَمِيدٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ، حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ»

¹⁶⁹ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/239.

¹⁷⁰ Buhârî, “Îmân”, 9.

Abdullah b. Saîd--Abd b. Humeyd (ikisinden)-- Ebû Âmiri-I Akadî--Süleyman b. Bilâl--Abdullâh b. Dînâr--Ebî Salih--Ebî Hüreyre--Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: “İman yetmiş küsur şubedir. Hayâ da imandan bir şubedir.”¹⁷¹

İkincisi ise *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk* kitabında geçtiği metinle aşağıdaki senetle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا جَرِيرٌ، عَنْ سُهَيْلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Züheyr b. Harb--Cerir--Süheyl-- Abdullâh b. Dînâr--Ebî Salih--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.).¹⁷²

Hadis Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde şu şekilde mervidir:

حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ، حَدَّثَنَا حَمَّادٌ، أَخْبَرَنَا سُهَيْلُ بْنُ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:

Mûsâ b. İsmâîl--Hammâd--Süheyl b. Ebî Salih--Abdullâh b. Dînâr--Ebî Salih--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.). Muasır hadis alimi Elbânî hadisin sahih olduğuna hükmetmiştir.¹⁷³

Yine hadis Nesâî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

أَخْبَرَنَا أَحْمَدُ بْنُ سَلِيمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ، عَنْ سُلَيْمَانَ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ، عَنْ سُهَيْلٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Ahmed b. Süleyman--Ebû Dâvûd--Süfyân--Ebû Nuaym--Süfyân--Süheyl-- Abdullâh b. Dînâr--Ebî Salih--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.¹⁷⁴

¹⁷¹ Müslim, “İmân”, 57.

¹⁷² Müslim, “İmân”, 58.

¹⁷³ Ebû Dâvûd, “Sünnet”, 15. Ve dipnotu.

Hadis imam Buhârî'nin *el-Edebü'l-müfred* adlı kitabında ise şöyle geçmektedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ قَالَ: أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ، عَنْ سُهَيْلِ بْنِ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Muhammed b. Kesîr--Süfyân--Süheyl b. Ebî Salih--Abdullâh b. Dînâr--Ebî Salih--Ebî Hüreyre--Nebî (s.a.v.). Elbânî hadisin sahih olduğuna hükmetmiştir.¹⁷⁵

Bütün bu senet tahlili ve değerlendirmelerden sonra hadisin bazı küçük farklılıklarla *Kütüb-i Tis'a*'da ve daha birçok hadis kitabında kayıtlı ve sahih olduğu anlaşılmaktadır.

1.25.2. Metin Tahlili

İmâm Ahmed b. Hanbel (r.a.) şöyle dedi: “İmanın yetmiş küsur veya altmış küsur şubesi vardır”, şekki Süheyl b. Ebî Salih'de vaki olmuştur. Süleyman b. Bilâl ise altmış küsur lafızları ile seksiz olarak rivâyet etmiştir. Onun rivâyeti hadis âlimlerince daha sahih kabul edilmiştir. Kaldı ki Süheyl'in râvilerinden bazıları da seksiz olarak rivâyet etmişlerdir.¹⁷⁶

Bu bağlamda Müslüman âlimler Hz. Peygamberin (s.a.v.) bu sözünden hareketle imanın şubelerinin neler olabileceğini tespit etmeye çalışmışlar ve bu alanda özel eserler kaleme almışlardır. Bu bağlamda ortaya konan eserlerin en meşhurlarından birisi olan ve hadis âlimi Beyhakî'nin *Şuabü'l-Îmân*'na da kaynaklık eden Hüseyin b. Hasan el-Halîmî'nin *Kitâbü'l-Minhâc fî Şuabi'l-Îmân* adlı eseridir. Bu eserde imanın şubeleri şu şekilde sayılmaktadır;

1- Allah'a iman,

¹⁷⁴ Nesâî, “Îmân”, 16. Ve dipnotu.

¹⁷⁵ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, Thk: Muhammed Fuâd abdülbâkî, (Beyrut: Dâru'l Beşâiri'l İslamiyye, 1989), 1/209.

¹⁷⁶ Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Alî el-Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân*, Thk: Abdü'l Ali Abdülhamîd Hâmîd, (Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 2003), 1/ 87.

- 2- Peygamberlere iman,
- 3- Meleklerle iman,
- 4- Kitaplara iman,
- 5- Kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna iman,
- 6- Kıyamet gününe iman,
- 7- Öldükten sonra tekrar dirilmeye iman,
- 8- Hesaba gününe ve mizana iman,
- 9- Cennet ve cehenneme iman,
- 10- Allah sevgisi,
- 11- Allah korkusu,
- 12- Allah'ın vaadine güvenmek ve ümit etmek,
- 13- Allah'a tevekkül etmek,
- 14- Hz. Peygamber'e saygı göstermek, O'nun, ehlini ve ashâbını sevmek,
- 15- İslam dinine bağlı olmak,
- 16- İnsanlara faydalı ilim öğrenmek,
- 17- Kur'an'ı Kerim okumak,
- 18- Temizlik,
- 19- Namaz kılmak,
- 20- Zekât vermek,

- 21- Oruç tutmak,
- 22- İtikâf,
- 23- Haccetmek,
- 24- Cihad etmek,
- 25- Allah yolunda hudutları beklemek,
- 26- Savaşta direnmek,
- 27- Kefaretleri yerine getirmek, ve sözleşmelere uymak,
- 28- Allah'ın nimetlerine şükretmek,
- 29- Diline sahip olmak,
- 30- Emanetleri korumak ve ehline vermek,
- 31- Hiçbir canlıya kıymamak,
- 32- Namusa göz dikmemek ve iffetli olmak,
- 33- Başkasının malına haksız olarak el uzatmamak,
- 34- Sakınılması gereken yiyecek ve içeceklerden kaçınmak,
- 35- Temiz giyinmek ve süslenmek,
- 36- Oyun ve eğlenceden uzak durmak,
- 37- İsrraftan kaçınmak ve hakkı olmayanı yememek,
- 38- Kin ve düşmanlığı terke özendirmek,
- 39- İnsanların izzet-i nefislerini rencide etmemek,

- 40- İhlâslı olmak ve riyadan kaçınmak,
- 41- İyilik yapınca sevinmek, kötülük yapınca üzölmek,
- 42- Tevbe ile bütün günahlardan kurtulmak,
- 43- Kendisiyle Allah'a yaklaşölan şeyler yapmak,
- 44- Marufta yöneticilere itaat etmek,
- 45- Müslömanların benimsediği şeylerden ayrılmamak,
- 46- İnsanlar arasında adaletle hüköüm vermek,
- 47- İyiliği emretmek ve kötölükten sakındörmek,
- 48- İyilik ve takvada yarışmak,
- 49- Mazluma yardım etmek,
- 50- Hayâ sahibi olmak,
- 51- Anne-babaya iyilik etmek, yakınları ve akrabayı ziyaret etmek,
- 52- Güzel ahlâk ve tevazu sahibi olmak, öfkeyi yenmek,
- 53- İnsanın ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirmesi,
- 54- Müslöman kardeşlerine iyi davranması, onları sevmesi ve selâmlaşması,
- 55- Hasta ziyareti yapmak,
- 56- Kible ehlinden olanın cenaze namazını kılmak,
- 57- Aksırana "Allah sana merhamet etsin." demek,
- 58- Kâfir ve fesatçılardan uzak durmak,

- 59- Komşuya ve misafire ikram etmek,
- 60- Günahkârın günahını örtmek,
- 61- Sıkıntılara sabretmek,
- 62- Zühd sahibi olmak,
- 63- Hanımını esirgemek ve onu terk etmemek,
- 64- Boş sözden uzak durmak,
- 65- Cömert olmak,
- 66- Küçükleri sevmek, büyüklere saygılı olmak,
- 67- İnsanların arasını düzeltmek,
- 68- Kendisi için istediğini başkası için de istemek, kendisi için istemediğini başkası için de istememek,
- 69- Rahatsızlık veren şeyleri yoldan kaldırmak.”¹⁷⁷

1.26. YİRMİ ALTINCI HADİS

قَالَ الرَّسُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - كُلكُمْ لِآدَمَ وَأَدَمُ مِنْ تُرَابٍ. لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى أَعْجَمِيٍّ وَلَا لِأَسْوَدَ عَلَى أَحْمَرَ إِلَّا بِالتَّقْوَى.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Hepiniz Âdemdensiniz Âdem ise topraktır. Arabın Aceme üstünlüğü yoktur. Siyahında kızıl deriliye üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak Allah’tan sakınmak iledir.”¹⁷⁸

1.26.1. Senet Tahlili

¹⁷⁷ Mehmet Emin Özafşar v. dğr. *Diyanet İşleri Başkanlığı Hadislerle İslam*, 1/512-513.

¹⁷⁸ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/251.

el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk kitabında geçtiği metin ile hiçbir asli kaynak hadis kitabında bulunamamıştır, en yakın ifade ise senetsiz olarak Medine İslâm Üniversitesinin çıkardığı dergide aşağıdaki gibi geçmektedir:

يَقُولُ الرَّسُولُ صَلَّى اللهُ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ: "كُلُّكُمْ لِآدَمَ وَأَدَمٌ مِنْ تُرَابٍ، لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى أَعْجَمِيٍّ وَلَا لِأَحْمَرَ عَلَى أَسْوَدَ إِلَّا بِالتَّقْوَى".

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor: “Hepiniz Âdemdensiniz Âdem ise topraktır. Arabın Aceme, kızıl tenlinin siyaha üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir.”¹⁷⁹

Mezkur hadis Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-evsat* adlı kitabında senet olarak şöyle kayıtlıdır:

Abdurrahmân b. Selmi--Süheyl b. Osman--Ebü'l Münziri'l-Verrâk--Cüreyri--Ebî Nadrâte--Ebî Saîd--Nebi (s.a.v.). Bu hadisi Cüreyri'den Ebü'l Münziri'l-Verrak'dan başkası rivayet etmemiştir. Ondan da Sehl b. Osman yalnız olarak rivayet etmiştir. Ebî Saîd'den bu hadis yalnızca bu tarik ile gelmiştir.¹⁸⁰

Hadis Elbânî'nin *Gâyetü'l-merâm fî tahrîci Ehâdîsi'l-halâl ve'l-harâm* adlı kitabında ise şöyle kayıtlıdır. Ebî Zer'den rivayet edildiğine göre:

Resûlullah (s.a.v.) ona dedi ki: Bak, sen siyah ve kızıl tenliden ancak Allaha olan takvan ile üstün olabilirsin. Ahmed tahrîc etti ve senedi zayıftır dedi. Ancak bu hadisin şahidi ve güçlendireni Ebî Saîd'den gelen hasen bir hadis şöyledir:

¹⁷⁹ Üsâme b. Zehrâ, *Mecelletü'l Câmiatü'l islamiyye*, (Medinetü'l Münevvere: Medine İslâm Üniversitesi Yayınları, y.y) 120 fasikül, 15/354. (41. fasikül)

¹⁸⁰ Ebü'l-Kasım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb, et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* Thk: Târik b. Avdullâh b. Muhammed, (Kahire: Dâr'ul-Haremeyn, 1994), 5/86 (H. no: 4749)

Allah Resûlu (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Şüphesiz sizin rabbiniz birdir, babanız birdir, Arabın Aceme, kızıl tenlinin siyaha üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir.”¹⁸¹

Bu senet değerlendirmeleri ve açıklamalardan sonra hadisin kitapta geçen lafızlarla hasen bir hadis olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.26.2. Metin Tahlili

İslâm dini, iman ve takvayı insanlık değerinin ve üstünlüğün en önemli ölçüsü olarak kabul etmektedir.¹⁸² İnsanlar arasındaki milliyet, zenginlik, fakirlik, güzellik çirkinlik, hürlik kölelik, ten renkleri gibi ölçüleri ise üstünlük olarak görmeyerek kaldırmış ve insanları yarıtlış itibarıyla bir tarağın dişleri gibi eşit saymıştır. Bu ölçülere göre inanmış bir köle, inanmayan bir hürden üstündür.¹⁸³

Allah Resûlu'nün (s.a.v.) meclisinde kimin ne olduğunu hangi sosyal statüde bulunduğunu ayırt etmek mümkün değildi. O (s.a.v.) köleliğe meşruiyet kazandıran ırk ve soyluluk ayrımını kaldırmıştır. Veda hutbelerinin birinde şöyle demiştir; “Ey insanlar! Sizin Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanında Arap olana, Beyazın siyaha, siyahın da beyaza üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir. Şüphesiz ki, Allah katında en iyiniz, en çok takva sahibi olanınızdır.”

Bununla birlikte; insanları kölelikten kurtarmak için Allah Resûlu (s.a.v.) bizzat kendisi köle azat ederek sahabîleride buna teşvik etmiş, köleliği ortadan kaldırma yolunda çok önemli adımlar atmıştır.

1.27. YİRMİ YEDİNCİ HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ، شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ»

¹⁸¹ Muhammed Nâsirüddin, el-Elbânî, *Gâyetü'l-merâm fî tahrîci Ehâdîsi'l-halâl ve'l-harâm*, (Beirut: Mektebetü'l İslâmî, 1⁹^5), 1/188. (H. no: 308)

¹⁸² Hucurât, 49/13.

¹⁸³ Bakara, 2/221.

Allah Resûlu (s.a.v.) şöyle buyurdu: “İslâm beş şey üzerine bina edilmiştir; Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in O’nun kulu ve elçisi olduğuna şehâdet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, Kabe’ye haccetmek, Ramazan orucunu tutmak.”¹⁸⁴

1.27.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis imam Buhârî’nin *Sahih*’inde şu senetle mervidir:

حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى، قَالَ: أَخْبَرَنَا حَنْظَلَةُ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ، عَنْ عِكْرِمَةَ بْنِ خَالِدٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Ubeydullah b. Mûsâ--Hanzala b. Ebî Süfyân--İkrime b. Halid--İbn Ömer (r.a.)--Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: “İslam beş esas üzerine bina edilmiştir: Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in O’nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, haccetmek, ramazan orucu tutmak.”¹⁸⁵

Aynı hadis imam Müslim’in *Sahih*’inde şu senetle rivayet edilmiştir:

وَحَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ عُثْمَانَ الْعَسْكَرِيُّ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّاءَ، حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ طَارِقٍ، قَالَ: حَدَّثَنِي سَعْدُ بْنُ عُبَيْدَةَ السَّلْمِيُّ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:

Sehl b. Osman el-Askerî--Yahyâ b. Zekeriyâ--Sa’d b. Târik--Sa’d b. Ubeydete’s-Sülemî--İbn Ömer--Resûlullah (s.a.v.) şöyle dedi: “İslam beş esas üzerine bina edilmiştir: Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in O’nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekat vermek, Kabe’ye haccetmek, Ramazan orucu tutmak.”¹⁸⁶

Yine aynı hadis Müslim’in *Sahih*’inde başka bir senetle şöyle kayıtlıdır:

¹⁸⁴ el-Fevzân, *el-Arabîyyetü Beyne Yedeyk*, 2/258.

¹⁸⁵ Buhârî, “İmân”, 1.

¹⁸⁶ Müslim, “İmân”, ٢0.

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ وَهُوَ ابْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ زَيْدٍ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Ubeydullah b. Muâz--Babası--Âsım(İbn Muhammed b. Zeyd b. Abdilllah b. Ömer--Babası--Abdullah--Resûlullah (s.a.v.).¹⁸⁷

Yine Müslim'in *Sahih*'inde başka bir senetle şöyle geçmektedir:

وَحَدَّثَنِي ابْنُ مُعَيَّرٍ، حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا حَنْظَلَةُ، قَالَ: سَمِعْتُ عِكْرِمَةَ بْنَ خَالِدٍ، يُحَدِّثُ طَاوُسًا، أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ: أَلَا تَغُزُّو؟ فَقَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ:

İbn Nümeyr--Babası--Hanzale--İkrime b. Hâlid--Tâvus--Abdullah b. Ömer--Resûlullah (s.a.v.).¹⁸⁸

Hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde senet olarak aşağıdaki gibi geçmekte ve râviler hakkında önemli bilgiler verilmektedir:

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَمْسِ التَّمِيمِيِّ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

İbn Ebî Ömer--Süfyân b.Uyeyne--Suayr İbni'l-Hamsi't-Temimî--Habîb b. Ebî Sâbit--İbn Ömer--Resûlullah (s.a.v).

Bu bâb da Cerir b. Abdullah'dan gelen bir hadis daha vardır. Bu hasen ve sahih bir hadistir. Bir başka vecihle İbn Ömer--Nebî (s.a.v.). Suayr İbni'l-Hamsi hadis âlimlerince sika olarak kabul edilmiştir.

Ebû Küreyb--Veki'--Hanzale b. Ebî Süfyân el-Cümeihî--İkrime b. Hâlid el-Mahzûmî--İbn Ömer--Nebî (s.a.v.). Bu da hasen-sahîh bir hadistir. Muasır hadis alimi Elbânî hadisın sahih olduğuna hükmetmiştir.¹⁸⁹

Hadis Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

¹⁸⁷ Müslim, "İmân", ۲1.

¹⁸⁸ Müslim, "İmân", ۲۲.

¹⁸⁹ Tirmizî, "İmân", 3.

حَدَّثَنَا هَاشِمٌ، حَدَّثَنَا عَاصِمٌ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Hâşim--Âsım--Babası--İbn Ömer--Nebî (s.a.v.). İsnâdı şeyhayn'nin şartlarına göre sahih bir hadistir. Âsım ise; İbn Muhammed b. Zeyd b. Abdullah b. Ömer'dir.¹⁹⁰

Hadis çok meşhur bir hadis olup, müttfekun aleyhtir. Ayrıca senet tahlillerinden ve râvi değerlendirmelerinden sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.27.2. Metin Tahlili

Hadis rivayetleri içerisinde çokluk, azlık, uzaklık, yakınlık ve imkânsızlık gibi şeyleri ifade ederken kullanılan rakamlar, mesafeler, ölçü ve tartı birimleri yanlış anlamalara müsait olan hususlardandır. “Miskal-i zerre, hardal tanesi, iğne ucu, yarım hurma, karış, arşın, deniz köpüğü” gibi ifadeler bu cümledendir. Bilhassa hadislerde geçen altmış, yetmiş, yüz ve yedi yüz rakamları, bazı anlaşılma problemlerine yol açmıştır. Bu sayılar, Arapçada çokluk ve mübalağa ifade ettiği halde, bunları kesin rakamlar olarak değerlendirenler olmuştur.¹⁹¹

İmam Buhârî'nin *Sahih*'i üzerine yazdığı şerhi ile meşhur olan Bedreddin el-Aynî bu konuda şöyle demektedir: “التَّخْصِصُ بِالْعَدَدِ لَا يَدُلُّ عَلَى نَفْيِ الزَّائِدِ”, “Sayılar ile tahsis yapılması, daha fazlasının anlaşılmasına engel olmaz.”¹⁹² Hadislerdeki bu türden sayılar, konuları bizim zihnimize yaklaştırmak, vurgulamak ve sınıflandırmak gibi gayelere yöneliktir.

Şah Veliyullah Dihlevî'ye göre de; terğîb ve terhîb yani teşvik edici ve sakındırıcı nitelikte olan haberlerde beyan edilen miktar ve sayılarda Hz. Peygamber'in (s.a.v.) amacı sınırlayıcılık (hasr) değildir. Ona göre aşağıdaki hadis, sözü edilen bu esas doğrultusunda anlaşılmalıdır: “Ümmetimin sevapları bana arz olundu; içinde kişinin mescitten çıkardığı çer çöp de vardı. Bana ümmetimin

¹⁹⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 10/213. (H. no: 6015) Dipnot 2.

¹⁹¹ Muhammed Sabbağ, *et-Tasvîru'l-fennî*, 564-575.

¹⁹² Bedreddin Aynî, *Umdetü'l-kârî fi şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, 4/144.

günahları da arz olundu. Onlar arasında, bir adamın Kur'an'dan ezberleyip de sonra unuttuğu sûreden daha büyüğünü görmedim.”¹⁹³

Bununla birlikte rivayetlerdeki sayısal ifadeler içerisinde ilgili olduğu konuya göre kesinlik ifade eden rakamlar da vardır. Namazların rekâtları, zekâtta ki nisap miktarları, oruç günlerinin sayısı v.b. gibi rakamlar, kesin miktarlar için kullanılan sayılardır.¹⁹⁴

1.28. YİRMİ SEKİZİNCİ HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَدُرُوءُهُ سَنَامُهُ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»

Allah Resûlu şöyle buyurdu: “İslam işin başı, namaz direği, Allah yolunda cihad etmek ise zirve noktasıdır.”¹⁹⁵

1.28.1 Senet Tahlili

Hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle mervidir:

حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عُمَرَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُعَاذِ الصَّنَعَائِيِّ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ أَبِي النَّجُودِ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ، فَأَصْبَحْتُ يَوْمًا قَرِيبًا مِنْهُ وَنَحْنُ نَسِيرُ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي عَنِ النَّارِ، قَالَ:

İbn Ebî Ömer--Abdullah b. Muâz es-San'ânî--Ma'mer--Âsım b. Ebî'n-Necûd--Ebî Vâil--Muâz b. Cebel--Nebî (s.a.v.). Tirmizî hadis hakkında hasen-sahih bir hadistir demiştir.¹⁹⁶

Yine hadis imam Nesâ'nin *Sünenü'l-kübrâ* adlı kitabında şöyle kayıtlıdır:

¹⁹³ Ebû Dâvûd, “Salât”, 16.

¹⁹⁴ Mehmet Emin Özafşar v. dğr. *Diyanet İşleri Başkanlığı Hadislerle İslâm*, 1/109-110.

¹⁹⁵ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/258.

¹⁹⁶ Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre et-Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, Thk: Beşşâr Avâd Ma'ruf, (Beyrut: Dâru'l Ğarbi'l İslâmî, 1988), “İmân”, 8.

أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الْأَعْلَى، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ تَوْرٍ، عَنْ مَعْمَرٍ، عَنْ عَاصِمٍ، عَنْ أَبِي وَائِلٍ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ، قَالَ:
كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَصْبَحْتُ قَرِيبًا مِنْهُ وَنَحْنُ نَسِيرٌ، فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ، وَيُبْعِدُنِي
عَنِ النَّارِ، قَالَ:

Muhammed b. Abdu'l A'la--Muhammed b.Sevr--Ma'mer--Âsım--Ebî Vâil--
Muâz b. Cebel--Nebî (s.a.v.).¹⁹⁷

Hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inde senetsiz olarak şöyle kayıtlıdır;

قَالَ: "أَلَا أَخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ وَعَمُودِهِ وَدُرُورَةِ سَنَامِهِ؟ الْجِهَادُ"

Hiz. Peygamber (s.a.v.) Muâz b. Cebel'e şöyle dedi: "Sana işlerin başını, orta direğini ve zirvesini söyleyeyim mi? O cihattır."¹⁹⁸

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde bu hadisin yorumunda ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı gibi; Bu hadis tarikleri ve şahitleri ile sahih bir hadistir. Bu sened ise munkatı'dır. Ebâ Vâil- İbni Seleme'nin kardeşi- Muâz b.Cebel'den bu hadisi işitmemiştir. Âsım b. Ebî'n-Necûd sadûk ve hadis de hasendir.

Hadis imam Nesâî tarafından "es-Sünenü'l-kübrâ" adlı eserinde Ma'mer tarikıyla bu senetle tahric edilmiştir. Ahmet b. Hanbel'in *Müsned*'inde de kayıtlı bir hadistir.¹⁹⁹

Bu senet değerlendirmeleri, ravi cerh ve ta'dillerinden sonra hadisin sahih olduğu anlaşılmaktadır.

1.28.2. Metin Tahlili

Mezkur hadis Tirmizî ve İbn Mâce'nin *Sünen*'lerinde metin olarak şöyle geçmektedir:

¹⁹⁷ Ebû Abdırrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, Thk: Hasan Abdulmun'im Çelebî, (Beyrut: Müessestü'r-Risâle, 2001), 10/ 214. (H. no: 11330)

¹⁹⁸ İbn Mâce, "Fiten", ۱۲.

¹⁹⁹ İbn Mâce, "Fiten", ۱۲. Dipnot 2.

Sababî Muâz b. Cebel şöyle anlatıyor: “Ey Allah’ın Elçisi! Beni cennete girdirecek ve cehennemden uzaklaştıracak bir amel söyler misin? dedim.

“Çok büyük bir şey istiyorsun. Ancak bu, Allah’ın kolay kıldığı kişi için pek kolaydır: Hiçbir şeyi ortak koşmadan yalnızca Allah’a kulluk edersin. Namazı dosdoğru kılarırsın. Zekâtı verirsin. Ramazan orucunu tutarsın. Gücün yeter, imkân bulabilirsen haccedersin!” buyurdu. Sonra sözüne devamla:

“Şimdi sana hayır kapılarını haber vereyim mi? Oruç kalkandır. Sadaka, suyun ateşi söndürmesi gibi günahların azâbını söndürür. Kişinin gece yarısı kıldığı namaz da günahı söndürür.” buyurdu.

Bundan sonra Resûlullah (s.a.v.):“Korkuyla ve umutla Rablerine kulluk ettikleri için vücutları yataklarından uzak kalır ve kendilerine verdiğimiz rızıktan Allah yolunda harcarlar. Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez.”²⁰⁰ Âyetlerini okudu.

Daha sonra Hz. Peygamber (s.a.v.), şöyle buyurdu: “Sana bütün işlerin başını, ana direğini ve doruk noktasını bildireyim mi?” Ben de “Evet, bildiriniz Yâ Resûlallah!” dedim.

“İşin başı İslâm, direği namaz, doruğu cihaddır.” buyurdu. Sonra da “Sana bütün bunların kıvamının kendisine bağlı olduğu şeyi (can damarını) bildireyim mi?” dedi. Ben de “Evet, bildir Yâ Resûlallah!” dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber dilini tuttu ve: “Şunu koru!” buyurdu. Bunun üzerine ben: “Ya Resûlallah! Biz konuştuklarımızdan da sorguya çekilecek miyiz?” dedim.

“Yokluğuna annen yansın ey Muâz! İnsanları cehenneme sürükleyen, ancak dilleri ile söyledikleridir!” dedi.”²⁰¹

1.29. YİRMİ DOKUZUNCU HADİS

²⁰⁰ es-Secde, 16-17.

²⁰¹ Tirmizî, “İmân”, 8; İbn Mâce, “Fiten”, 12.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ عَلَيْهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ، فَإِنْ صَلَحَتْ صَلَحَ لَهُ سَائِرُ عَمَلِهِ، وَإِنْ فَسَدَتْ فَسَدَ سَائِرُ عَمَلِهِ.

Resûlullah (s.a.v.) şöyle dedi:“Hesap günü kulun ilk önce hesaba çekileceği işi, namazıdır. Eğer bu düzgün ise diğer amelleride düzgün olur. Şayet bu düzgün değilse diğer işleride düzgün olmaz.”²⁰²

1.29.1. Senet Tahlili

Hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde değişik bir metin ile senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ نَصْرِ بْنِ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا سَهْلُ بْنُ حَمَّادٍ قَالَ: حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، قَالَ: حَدَّثَنِي قَتَادَةُ، عَنْ الْحَسَنِ، عَنْ حُرَيْثِ بْنِ قَبِيصَةَ، قَالَ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ، فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ يَسِّرْ لِي جَلِيسًا صَالِحًا، قَالَ فَجَلَسْتُ إِلَى أَبِي هُرَيْرَةَ، فَقُلْتُ: إِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي جَلِيسًا صَالِحًا، فَحَدَّثَنِي بِحَدِيثٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَنْفَعَنِي بِهِ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

Ali b. Nasr b. Ali el-Cehdamî--Sehl b. Hammâd--Hemmâm--Katade--Hasan--Hüreys b. Kabîsa--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.).

Bu babda Temimi'd-Dârî'den gelen başka bir hadis vardır. Bu vecihten Ebî Hüreyre'nin bu hadisi hasen-garib'dir. Bu hadis başka vecihlerle Ebî Hüreyre'den rivâyet edilmiştir. Hasan'dan bazı arkadaşları Hasan--Kâbîsa b. Hüreys'den bu hadis'den başka bir şekilde rivâyet etmişlerdir. Meşhur olan Kâbîsa b. Hüreys'in hadisidir. Ayrıca Enes b. Hakîm--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v) senedi ile bu hadise benzer bir rivâyet daha vardır.²⁰³

Hadis Nesâî'nin *Sünen*'inde bazı metin farklılıkları ile birlikte şöyle mervidir:

²⁰² el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/258.

²⁰³ Tirmizî, “Salat”, 189.

أَخْبَرَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: حَدَّثَنَا هَارُونُ هُوَ ابْنُ إِسْمَاعِيلَ الْخَزَّازُ قَالَ: حَدَّثَنَا هَمَّامٌ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنِ الْحَسَنِ، عَنْ خُرَيْثِ بْنِ قَبِيصَةَ قَالَ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ قَالَ: قُلْتُ: اللَّهُمَّ بَسِّرْ لِي جَلِيسًا صَالِحًا، فَجَلَسْتُ إِلَى أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: فَقُلْتُ إِنِّي دَعَوْتُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُبَسِّرَ لِي جَلِيسًا صَالِحًا، فَحَدَّثَنِي بِحَدِيثٍ سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَنْفَعَنِي بِهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

Ebû Dâvûd--Hârûn (İbn İsmâîl el-Hazzâz)--Hemmâm--Katâde--Hasan--Hüreys b. Kabîsa--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.²⁰⁴

Ahmed b. Hanbel'de hadis şu senetle rivayet edilmiştir:

حَدَّثَنَا يَزِيدُ، أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ يَعْنِي ابْنَ حُسَيْنٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ حَكِيمٍ الصَّبِيِّ، قَالَ: قَالَ لِي أَبُو هُرَيْرَةَ: إِذَا أَتَيْتَ أَهْلَ مِصْرَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

Yezîd--Süfyân--(İbn Hüseyin)--Ali b. Zeyd--Enes b. Hakîm ed-Dabî--Ebû Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.).²⁰⁵

El-Arabiyyetü Beyne Yedek'de geçen lafızlara en yakın rivayet ise senet olarak *Muhtasarü'l-Ahkam* adlı eserde şöyle kayıtlıdır:

الْوَاسِطِيُّ قَالَ نَا إِسْحَاقُ بْنُ يُونُسَ عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ عُمَانَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

El-Vâsitiyyu--İshâk b. Yusuf--Kâsım b. Osman--Enes b. Mâlik--Resûlullah (s.a.v.).²⁰⁶

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-evsat* adlı eserinde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ سَرَاحٍ الْمِصْرِيُّ قَالَ: نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ أَبِي مُسْلِمٍ التَّجَارِيُّ الْخَرَّازِيُّ قَالَ: نَا رُوْحُ بْنُ عَبْدِ الْوَاحِدِ الْقُرَشِيُّ قَالَ: نَا خُلَيْدُ بْنُ دَعْلَجٍ، عَنْ قَتَادَةَ، عَنْ أَنَسِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

²⁰⁴ Nesâî, "Salat", 9. Ve dipnotu.

²⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 13/278. (H. no: 7902)

²⁰⁶ Ebû Ali Hasan b. Ali b. Nasr et-Tûsî, *Muhtasarü'l-Ahkam Mustahrec et-Tûsî a'lâ Cami'it-Tirmizî*, Thk: Enîs b. Ahmed b. Tâhir el-Endûnûsî, (Medine: b.e.y, 1994 /1415), 2/365.

Ali b. Sirâc el-Misrî--Abdullah b. Muhammed b. Ebî Müslim en-Neccâru'l-Harrânî--Ruh b. Abdilvâhidi'l-Kureşî--Huleyd b. Da'lec--Katâde--Enes--Resûlullah (s.a.v.). Bu hadisi Katâde--Enes tarıkıyla Huleyd b. Da'lec'den başkası rivâyet etmemiştir. Ruh b. Abdilvâhid'de rivayetinde teferrüd etmiştir.²⁰⁷

Bu senet tahlilleri ve râvi değerlendirmeleriden sonra hadisin sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.29.2. Metin Tahlili

Bütün ibadetlerin özünü içine alan ve Allah'ı anmanın en güzel yolu namazdır. Nitekim bir âyette, “Beni anmak için namaz kıl.”²⁰⁸ buyurulmuştur. Namaz; günün belirli zamanlarında yerine getirilmesi akıl-baliğ olan her Müslümana farz olan bir ibadettir.

Kişiyi manen arındırıp yüceltmesi yanında namaz öncesi yapılması gereken beden, elbise ve namaz mahalliyle ilgili temizlik şartı gereği maddî temizliğe de sebep olur. Bunun yanında vücuttaki birçok organlarının hareket etmesine, eklemlerin ve kasların gerilip gevşemesine vesile olarak vücuda sağlık açısından da çok faydalı olduğu göz ardı edilemeyecek bir gerçektir.

Namaz sadece bireysel boyutu olan bir ibadet olmayıp, özellikle farz namazların cemaatle kılınmasının teşvik edilmesi; müminleri ırk, renk, dil, sosyal statü ayırımı gözetmeksizin Allah'a karşı kullukta aynı safta toplama, bütünleşme, dayanışma ve yardımlaşmayı sağlayarak cemaat olma şuurunu güçlü tutması açısından ayrı bir öneme sahiptir.²⁰⁹

Hem namazın şartlarına ve rükünlerine hem de; ihlâs, huşû, takvâ gibi mânevî şartlarına özen gösterilerek kılınan namaz hayâsızlık ve kötülük olarak

²⁰⁷ et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-ıvâsıt*, 4/127. (H. no: 3782)

²⁰⁸ Tâhâ 20/14.

²⁰⁹ M. Kamil, Yaşaroğlu, “Namaz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 32/350-357

değerlendirilen tutum ve davranışları yapmaktan alıkoyar. Namaz âdeta bir nasihatçı ve uyarıcı gibi kişiyi Allah'ın razı olmadığı bu davranışlardan meneder.²¹⁰

1.30. OTUZUNCU HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ صَامَ رَمَضَانَ، إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»

Allah Resûlu (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Her kim inanarak ve mükafaatını yalnızca Allah'tan bekleyerek Ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları af olunur.”²¹¹

1.30.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis Buhârî'nin *Sahih*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ فُضَيْلٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ:
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Muhammed b. Selâm--Muhammed b. Fudayl--Yahya b. Saîd--Ebî Seleme--Ebî Hüreyre--Resûlullah.²¹²

Hadis değişik bir metinle senet olarak imam Buhârî'nin *Sahih*'inde şöyle geçmektedir:

حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا هِشَامٌ، حَدَّثَنَا يَحْيَى، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:

Müslim b. İbrâhîm--Hişâm--Yahyâ--Ebî Seleme--Ebî Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.).²¹³

Hadis farklı bir metinle senet olarak yine Buhârî'nin *Sahih*'inde şöyle mervidir:

²¹⁰ M. Tâhir İbn Âşûr, et-Taḥrîr ve't-tenvîr, (Tunus: b.e.y, 1984), 20/ 259.

²¹¹ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/258.

²¹² Buhârî, “İmân”, ۲۲.

²¹³ Buhârî, “Savm”, 6.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: خَفِظْنَا، وَإِنَّمَا خَفِظَ مِنَ الزُّهْرِيِّ، عَنْ أَبِي سَلَمَةَ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:

Ali b. Abdullah--Süfyân--Zührî--Ebî Seleme--Ebî Hüreyre--Nebî (s.a.v.).²¹⁴

Aynı hadis imam Müslim'in *Sahih*'inde senet olarak aşağıdaki gibi kayıtlıdır:

وَحَدَّثَنِي زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ، حَدَّثَنِي أَبِي، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ، حَدَّثَهُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:

Züheyr b. Harb--Muâz b. Hişâm--Babası--Yahyâ b. Ebî Kesîr--Ebû Seleme b. Abdurrahmân--Ebâ Hüreyre--Resûlullah.²¹⁵

Mezkur hadis müttefekün aleyh olup, İmam-ı Mâlik'in *Muvatta*'ı ve Dârimî'nin *Sünen*'i dışında *Kütüb-i Tis'a*'da geçmektedir. Şeyhayn'in şartlarına göre sahihtir. Bu değerlendirmelerden sonra hadisin sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.30.2. Metin Tahlili

Hadisin metinleri incelendiğinde kısa ve biraz daha uzun iki metin karşımıza çıkmaktadır;

Kısa olan *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk* kitabında geçen metin şu şekildedir; Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle dedi: “Her kim inanarak ve karşılığını yalnız Allah'tan bekleyerek Ramazan orucunu tutarsa onun geçmiş günahları bağışlanır.” şeklinde olup Ramazan orucuna vurgu yapılmıştır.

Biraz daha uzun olan metin ise şöyledir; “Ramazan ayını inanarak ve sevabını Allah'tan bekleyerek ihya eden kimsenin geçmiş günahları bağışlanır, her kim inanarak ve karşılığını yalnız Allah'tan bekleyerek ramazan orucunu tutarsa onun geçmiş günahları bağışlanır.” İfadesi ile hem ramazan ayındaki teravih namazına,

²¹⁴ Buhârî, “Salâtu't-Terâvîh”, 2.

²¹⁵ Müslim, “Salâtu'l-müsâfirîn” 175.

hem de tutulan oruca vurgu yapılmıştır. Burada ramazan ayını iyi değerlendiren müslümanın geçmiş günahlarının affedileceği müjdesi vardır.

Bazı ibadetler vardır ki onlarda gösterişe yer olamaz. Bu ibadetlerin başında oruç gelmektedir. Oruçlu kendi söylemediği müddetçe kimse oruçlu olduğunu bilemez. Kimsenin görmediği yerlerde birşeyler yemesine ve içmesine bir engel yoktur. Yalnızca Allah'tan sakınması onu engelleyebilir. Bundan dolayı;

Resûlullah (s.a.v.), “Her kim inanarak ve karşılığını yalnız Allah'tan bekleyerek (ihtisâben) ramazan orucunu tutarsa, geçmiş günahları bağışlanır.”²¹⁶ Müjdesini vermektedir.

1.31. OTUZ BİRİNCİ HADİS

قَالَ الرَّسُولُ اللَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ آمِنًا فِي سِرِّهِ، مُعَافًا فِي جَسَدِهِ، عِنْدَهُ قُوَّةٌ يَوْمَهُ فَكَأَنَّما حَبِزَتْ لَهُ الدُّنْيَا بِحَدِّهَا.

Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmaktadır:

“Sizden kim huzurlu, beden sağlığı yerinde ve gündelik yiyeceği de yanında olarak sabahlarsa, Dünya nimetleri sanki ona verilmiş gibidir.”²¹⁷

1.31.1. Senet Tahlili

Hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde senet ve metin olarak şu şekilde kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ مَالِكٍ، وَمَحْمُودُ بْنُ خَدَّاشٍ الْبَغْدَادِيُّ، قَالَا: حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي شُمَيْلَةَ الْأَنْصَارِيُّ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ مِحْصَنِ الْخَطِيبِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، وَكَانَتْ لَهُ صُحْبَةٌ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ آمِنًا فِي سِرِّهِ مُعَافَى فِي جَسَدِهِ عِنْدَهُ قُوَّةٌ يَوْمَهُ فَكَأَنَّما حَبِزَتْ لَهُ الدُّنْيَا»

Amr b. Mâlik--Mahmûd b. Hidaşi'l-Bağdâdî (ikisi)--Mervân b. Muâviye--Abdurrahmân b. Ebî Şümeyle el-Ensârî--Seleme b. Ubeydullah b. Mihsani'l-Hatmî--

²¹⁶ Buhârî, “Savm”, 6.

²¹⁷ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/328.

Babası--Resûlullah (s.a.v.). Muasır hadis alimi Elbânî'ye göre de hasen bir hadistir.²¹⁸

Hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inin Muhammed Fuâd Abdülbâki' tahkikli baskısında senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا سُؤَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، وَمُجَاهِدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي شُمَيْلَةَ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ عُيَيْدِ اللَّهِ بْنِ مِحْصَنِ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Süveyd b. Saîd--Mücâhid b. Mûsâ (ikisinden)--Mervân b. Muâviye--Abdurrahmân b. Ebî Şümeyle--Seleme b. Ubeydullah b. Mihsani'l-Ensârî--Babası--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre hasen bir hadistir.²¹⁹

Hadis imam Buhârî'nin *Edebü'l-müfred* adlı eserinde senet olarak şöyle mervidir:

حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ مَرْحُومٍ قَالَ: حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي شُمَيْلَةَ الْأَنْصَارِيِّ الْقُبَائِيِّ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ عُيَيْدِ اللَّهِ بْنِ مِحْصَنِ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Bişr b. Merhûm--Mervân b. Muâviye--Abdurrahmân b. Ebî Şümeylete'l-Ensâriyi'l-Kubbâî--Seleme b. Ubeydullah b. Mihsani'l-Ensârî--Babası--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre hasen bir hadistir.²²⁰

Taberânî'nin *el-Mu'cemü'l-evsat* adlı eserinde mezkur hadis senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: نا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ صَالِحِ الْأَزْدِيِّ قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ عَابِسٍ، عَنْ فَضَيْلِ بْنِ مَرْزُوقٍ، عَنْ عَطِيَّةَ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Ahmed--Abdurrahmân b. Salih el-Ezdî--Ali b. Âbis--Fudayl b. Merzûk--Atiyye--İbn Ömer--Nebî (s.a.v). Bu hadisi Fudayl'dan sadece Ali ondanda sadece Abdurrahmân rivâyet etmiştir.²²¹

²¹⁸ Tirmizî, "Zühd", 34.

²¹⁹ İbn Mâce, "Zühd", 9.

²²⁰ Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, 1/112. (H. no: 300)

Yine aynı hadis Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî'nin *Şu'abü'l-îmân* adlı eserinde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ السَّلْمِيُّ، إِفْلَاءً، أَنَا أَبُو بَكْرٍ أَحْمَدُ بْنُ إِسْحَاقَ الْفَقِيهَ، أَنَا الْعَبَّاسُ بْنُ الْفَضْلِ الْأَسْفَاطِيُّ، نَا
سُرَيْجُ بْنُ يُونُسَ، نَا مَرْوَانَ بْنَ مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَعْنِي ابْنَ أَبِي شَمَيْلَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ سَلَمَةَ يَعْنِي ابْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
مِحْصَنٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Ebû Abdirrahmân es-Seleimî (yazılı olarak) Ebû Bekir Ahmed b. İshâk el-Fakîh-
-el-Abbâs ibni'l-Fadli'l-Esfâtî--Süreyc b. Yûnus--Mervân b. Muâviye--
Abdirrahmân (İbn Ebî Şümeyle)--Babası--Seleme (İbn Ubeydullah b. Mihsan)--
Babası-- Resûlullah (s.a.v.).

Bu babda gelen en sahih rivâyet budur. Buhârî'de *câmi*'den başka bir yerde, Bişr b. Merhûm--Mervân b. Muâviye--Abdurrahmân b. Ebî Şümeyle't-l-Ensâriyi'l-Hunnâî--Seleme--Babası--senedi ile Seleme'nin babasını zikretmeden kayıt altına alınmıştır. Ebû İsmâ'da -Tirmizî- böyle söylemiştir.²²²

Yine hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inin Şuayb el-Arnâvûd tahkikli baskısında senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا سُؤَيْدُ بْنُ سَعِيدٍ، وَمُجَاهِدُ بْنُ مُوسَى، قَالَا: حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي شَمَيْلَةَ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
مِحْصَنٍ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Süveyd b. Saîd-- Mücâhid b. Mûsâ (ikisinden)--Mervân b. Muâviye--
Abdurrahmân b. Ebî Şümeyle--Seleme b. Ubeydullah b. Mihsani'l-Ensârî--Babası--
Resûlullah (s.a.v.).

Hadis bütün şahitleri ile birlikte hasen bir hadistir. Bu senet Seleme b. Ubeydullah veya b. Abdullah b. Mihsani'l-Ensârî'nin meçhul olmasından dolayı zayıftır. Abdurrahmân b. Ebî Şümeyle'den iki kişi rivâyet etmiştir. İbn Maîn'e göre: meşhurdur. Ebû Hâtim ise; Hammâd Zeyd'in ondan rivâyet etmesinden dolayı meşhurdur dedi. İbn Hibbân onu sika olanlardan saymıştır.

²²¹ Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat*, 2/230. (H. no: 1828)

²²² el-Beyhakî, *Şu'abü'l-îmân*, 13/10. (H. no: 9878)

Tirmizî Mervân b. Muâviye tarıkıyla bu senetle tahric etti ve bu hasen-garib bir hadistir sadece Mervân b. Muâviye tarıkıyla biliyoruz dedi. Bu babda Ömer'den gelen Taberânî'nin *el-Evsat*'ında geçen hadisin senedinde Ebû Bekir ed-Dâhirî olduğundan zayıftır. İbn Ömer'den gelen yine Taberânî'nin *el-Evsat*'ında geçen rivâyette Atiyye el-Avfî vardır, o da zayıftır.

İbn Hibbân, Taberânî "*Müsned Şâmiyyin*", Kudâî "*Müsnedi 'ş-Şihâb*", Ebî Naîm "*Hilye*", Beyhakî, "*Şu 'abü'l-Îmân*" da Ebî Derdâ'dan rivâyet edilen hadisin senedi çok zayıftır.²²³

Bu senet değerlendirmeleri ve râvi cerhlerinden sonra hadisin hasen olduğu görüşü öne çıkmaktadır.

1.31.2. Metin Tahlili

İnsan sağlığı ancak tüm yönleriyle birlikte önlem alındığı takdirde korunabilir. Aksi takdirde bedenini temiz tutan bir insan, temiz bir çevre ve temiz su içme imkânı bulamıyorsa sağlığını tam olarak koruyamaz. Gıdasına, beslenmesine ve maddi temizliğine dikkat ettiği hâlde alkollü içecekler, sigara ve uyuşturucu gibi zararlı maddeler kullanıyorsa yine sağlıklı olması mümkün değildir. Bütün bu imkânlara elde ettiği hâlde, sürekli gerilim altında daha çok psikolojik sorunlarla boğuşan insanların da huzurlu ve sağlıklı olmaları mümkün değildir.

1.32. OTUZ İKİNCİ HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي خُطْبَةِ الْوَدَاعِ - : أَيُّهَا النَّاسِ، إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا، فِي شَهْرِكُمْ هَذَا، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا.

Veda Hutbesinde Allah Resûlu (s.a.v.) şöyle dedi: "Ey insanlar! Şüphesiz Allah bu ayınızı, bu şehrinizi, bu gününüzü dokunulmaz kıldığı gibi kanlarınızı ve mallarınızı da haram kılmıştır."²²⁴

²²³ İbn Mâce, "Kanâat", 9.

²²⁴ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/334.

1.32.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis imam Buhâri'nin *Sahih*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا بَشْرٌ، قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ عَوْنٍ، عَنِ ابْنِ سِيرِينَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ، ذَكَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Müsedded--Bişr--İbn Avn--İbn Sîrîn--Abdurrahmân b. Ebî Bekre--Babası--Nebî (s.a.v.).²²⁵

Yine hadis Buhâri'nin *Sahih*'inde başka bir senetle şöyle geçmektedir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، أَخْبَرَنَا عَاصِمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَمِينِي:

Muhammed ibni'l-Müsennâ--Yezîd b. Hârûn--Âsım b. Muhammed b. Zeyd--Babası--İbn Ömer (r.a.)-- Nebî (s.a.v.) senedi ile-Minâ'da- rivâyet edilmiştir.²²⁶

Hadis Müslim'in *Sahih*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا نَصْرُ بْنُ عَلِيٍّ الْجَهْضَمِيُّ، حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ، حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَوْنٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: لَمَّا كَانَ ذَلِكَ الْيَوْمَ قَعَدَ عَلِيٌّ بِعَيْرِهِ، وَأَخَذَ إِنْسَانٌ بِخِطَامِهِ، فَقَالَ:

Nasr b. Ali el-Cühdamî--Yezîd b. Zürey'--Abdullah b. Avn--Muhammed b. Sîrîn--Abdirrahmân b. Ebî Bekre--Babası--Resûlulah (s.a.v.)-Kurban Bayramı günü devesine bindi ve bir adam devenin yularını tuttu-senedi ile rivâyet edilmiştir.²²⁷

Yine hadis İbn Mâce'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle mervidir:

حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عَمَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا عَيْسَى بْنُ يُونُسَ قَالَ: حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فِي حَجَّةِ الْوُدَاعِ:

²²⁵ Buhârî, "İlim", 9.

²²⁶ Buhârî, "Hac", 133.

²²⁷ Müslim, "Diyet" 31.

Hişâm b. Ammâr--Îsâ b. Yûnus--El-A'meş--Ebî Salih--Ebî Saîd--Resûlullah (s.a.v.). Muhammed Fûad Abdûlbâkî'nin yorumuna göre; sahih ve râvileri sikadır. Muhaddis Elbânî sahih bir hadis olduğunu söylemiştir.²²⁸

Hadis Ahmed b. Hanbel'de senet olarak şu şekilde kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّتِهِ:

Ebû Muâviye--el-A'meş--Ebî Salih--Câbir--Resûlullah (s.a.v.).²²⁹

Sonuç olarak; Hadis müttefekün aleyh bir hadistir. Ayrıca İmam-ı Mâlik'in *Muvatta*'sı dışında daha bir çok asıl hadis kaynaklarında uzun, orta ve kısa metinlerle bir çok babda yer almaktadır.

Bu senet tahlilleri ve değerlendirmelerden sonra hadisin sahih olduğu anlaşılmaktadır.

1.32.2. Metin Tahlili

Hiz. Peygamberin (s.a.v.) veda haccında değişik yerlerde yaptığı bütün bu rivayetler bir araya getirilerek Veda Hutbesi olarak meşhur olan bir derleme ortaya çıkmıştır. Bu hutbelerde soru-cevap tarzının çokça kullanıldığı, çok kalabalık olan topluluğun duyması için aynı sözlerin sıkça tekrar edildiği görülmektedir. Konuşmalarının sonunda tebliğini ulaştırıp ulaştırmadığını onaylatması ise iletişim açısından ayrı bir güzellik katmaktadır.

Hutbe metinlerinde görülen farklılıkların mâna ile rivayet edilmesinden, râvi tasarruflarından veya mezhep faktöründen kaynaklandığı söylenebilir. Allah Resûlünün miras olarak bıraktığını söylediği şeylerin Kur'an veya Kur'an ve Sünnet yahut Kur'an ve Ehl-i beyt şeklinde olması ihtilafı ancak bu şekilde açıklanabilir.

²²⁸ İbn Mâce' "Fiten", 2.

²²⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 23/264. (H. no: 14365)

Vedâ hutbelerinde bütün insanlara yönelik evrensel mesajlar olduğu gibi kul haklarını ilgilendiren konular da ele alınmıştır. Allah'ın affetmeyeceği iki günahın biri olan kul hakkına büyük önem verilmesi çok dikkat çekicidir.

Allah Resûlu (s.a.v.) Vedâ hutbelerinde can ve mal dokunulmazlığı, Câhiliye âdetlerinden olan faizin ve kan davalarının kaldırılması, suçun işleyeni bağlaması, eşler arasındaki haklar ve sorumluluklar, çocuğun babasından başkasına nisbet edilmemesi, Müslümanların kardeş olduğu ve birbirleriyle savaşmaması, emanetlerin sahiplerine iade edilmesi gibi doğrudan kul hakkını ilgilendiren hususlar yanında kendisinin peygamberlerin sonuncusu olması, ümmetine emanet olarak Allah'ın kitabını ve sünnetini bırakması gibi temel esaslara da vurgu yapılmıştır.

1.33. OTUZ ÜÇÜNCÜ HADİS

قَالَ الرَّسُولُ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: إِنْ قَامَتِ الْقِيَامَةُ وَفِي يَدِ أَحَدِكُمْ فِيسِيلَةٌ، فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا يَقُومَ حَتَّى يَغْرِسَهَا فَلْيَغْرِسْهَا.

Allah Resûlu (s.a.v.) buyurdu: “Birinizin elinde bir hurma fidanı varken, kıyâmet kopuyor olsa bile derhal onu diksin!”²³⁰

1.33.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis imam Buhârî'nin *Edebü'l-müfred* adlı kitabında şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ: حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ بْنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Ebû'l-Velîd--Hammâd b.Seleme--Hişâm b. Zeyd b. Enes b. Mâlik--Enes b. Mâlik--Nebî (s.a.v.). Elbânî Hadisin sahih olduğunu söylemiştir.²³¹

Hadis *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd* adlı kitapta şöyle kayıtlıdır:

²³⁰ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 2/354.

²³¹ Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, 1^{٦٨}. (H. no: 479)

حَدَّثَنِي أَبُو الْوَلِيدِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ الْفَضْلِ، قَالَا: تَنَا حَمَّادُ بْنُ سَلَمَةَ، تَنَا هِشَامُ بْنُ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Ebû'l-Velîd--Muhammed b. Fadl (ikisinden) Hammâd b. Seleme--Hişâm b. Zeyd--Enes b. Mâlik--Resûlullah (s.a.v.).²³²

Hadis *Müsnedü'l-Bezzâr (el-Bahrü'z-Zehhâr)* adlı kitapta şöyle geçmektedir:

حَدَّثَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ أَبِي كَبِشَةَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ سَلَمَةَ عَنْ هِشَامِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَنَسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنْ قَامَتِ السَّاعَةُ وَفِي يَدِ أَحَدِكُمْ فَسِيلَةٌ فَلْيَغْرِسْهَا.

Hüseyin b. Ebî Kebşe--Abdurrahmân--Hammâd b. Seleme--Hişâm b. Zeyd--Enes b. Mâlik--Resûlullah (s.a.v.). Bu hadisi Hişâm b. Zeyd'den Hammâd b. Seleme'den başka rivâyet eden başka râvi bilmiyoruz.²³³

Bu senet değerlendirmelerinden sonra hadisin sahih olduğu anlaşılmaktadır.

1.33.2. Metin Tahlili

İnsanın yaşadığı çevreyi ve faydalandığı doğayı koruması, kirletip tahrip etmemesi gerekir. Çünkü o Allahın kullarına verdiği en büyük nimetlerinden biridir.

Çevreyi korumanın ve muhafaza etmenin en önemli sebeplerinden biride İslamında teşvik ettiği gibi; ağaç dikmektir. Dünyanın bazı ülkelerinde ortaya çıkan ormanların yakılması en büyük hatadır ve çevreye verilen büyük bir zarardır.

Ağaç dikme konusunda bu ve benzeri hadisler ile insanlardan yeryüzünde ziraat yapmaları, ağaç dikmeleri ve yemyeşil bir dünya ve temiz bir çevre için çalışmaları istenmektedir.

1.34. OTUZ DÖRDÜNCÜ HADİS

²³² Ebû Muhammed Abd b. Humejd b. Nasr el-Kissî (el-Keşşî), *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humejd*, Thk: Subhî Bedrî es-Sâmirâî, (Kahire: Mektebetü's-Sünne, 1988), 366. (H. no: 1216)

²³³ Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik el-Bezzâr el-Basrî, *Müsnedü'l-Bezzâr (el-Bahrü'z-Zehhâr)*, Thk: Mahfuzurrahmân Zeynullah ve diğr. (Medine: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, 1988-2009), 14/17.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا أَتَيْتُمُ الْغَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ، وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا وَلَكِنْ شَرَّفُوا أَوْ غَرَّبُوا»

Allah Resûlu (s.a.v.) şöyle dedi: “Abdest bozacağınız zaman önünüzü ve arkanızı kibleye dönmeyin, yönünüzü doğuya veya batıya dönün.”²³⁴

1.34.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis imam Buhârî'nin *Sahih* 'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، قَالَ: حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Ali b. Abdullah--Süfyân--Zührî--Atâ b. Yezid el-Leysî--Ebî Eyyüb el-Ensârî--Nebî (s.a.v.).²³⁵

Yine hadis Müslim'in *Sahih* 'inde senet ve metin olarak şöyle geçmektedir:

وَحَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ، وَابْنُ نُمَيْرٍ، قَالَا: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ ح، قَالَ: وَحَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى، - وَاللَّفْظُ لَهُ - قَالَ: قُلْتُ لِسُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، سَمِعْتَ الزُّهْرِيَّ، يَذْكُرُ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا أَتَيْتُمُ الْغَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ، وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا بِبَوْلٍ وَلَا غَائِطٍ، وَلَكِنْ شَرَّفُوا أَوْ غَرَّبُوا»

Züheyr b. Harb ve İbn Nümeyr (ikisinden)--Süfyân b. Uyeyne--Yahyâ b. Yahyâ--Zührî--Atâ b. Yezid el-Leysî--Ebî Eyyüb--Nebî (s.a.v.).²³⁶

Hadis Ebû Dâvûd'un *Sünen* 'inde senet ve metin olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مُسَدَّدُ بْنُ مُسْرَهْدٍ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ، رَوَاهُ قَالَ: «إِذَا أَتَيْتُمُ الْغَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ بِغَائِطٍ وَلَا بَوْلٍ، وَلَكِنْ شَرَّفُوا أَوْ غَرَّبُوا»

Müsedded b. Müserhed--Süfyân--Zührî--Atâ b. Yezid el-Leysî--Ebî Eyyüb--Nebî (s.a.v.). Muasır muhaddis Elbâni'ye göre sahih bir hadistir.²³⁷

²³⁴ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 3/25.

²³⁵ Buhârî, “Salat”, 29.

²³⁶ Müslim, “Tahâret” 59.

Hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle geçmektedir:

حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمَخْزُومِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Saîd b. Abdirrahmân el-Mahzûmî--Süfyân b. Uyeyne--Zührî--Atâ b. Yezid el-Leysî-- Ebî Eyyûb--Resûlullah (s.a.v.). Elbâni'ye göre sahih bir hadistir.²³⁸

Yine hadis Dârimî'nin *Sünen*'inde şu senetle mervidir;

أَخْبَرَنَا أَبُو نُعَيْمٍ، حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ، عَنِ الزُّهْرِيِّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Ebû Nuaym--İbn Uyeyne--Zührî-- Atâ b. Yezid-- Ebî Eyyûb--Nebî (s.a.v.). Ebû Muhammed şöyle dedi: Bu rivâyet Abdulkerim'in hadisinden daha sahihtir. Abdülkerim metruk gibidir. Tahkik edenin yorumuna göre sahih bir hadistir.²³⁹

Hadis müttefekün aleyh bir hadistir. Bu senet değerlendirmelerinden sonra hadisin sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.34.2 Metin Tahlili

Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin bu hadisi rivâyet ederken söylediği; “Şam'a geldik, orada Kâbe'ye doğru bina edilmiş birtakım tuvaletler vardı. Oralara girdiğimizde artık yanlara dönüyor ve Allah'tan bizi affetmesini diliyorduk.”²⁴⁰ Sözleri, tuvaletlerin İslâmiyetin ilk yıllarında Arabistan'da bulunmamasına rağmen, fethedilen ülkelerde görüldüğü zaman hemen benimsendiğini ve tereddütsüz derhal kullanıldığını göstermektedir.

²³⁷ Ebû Dâvûd, “Tahâret”, 4.

²³⁸ Tirmizî, “Tahâret”, 6.

²³⁹ Dârimî, “Tahâret”, 6.

²⁴⁰ Müslim, “Tahâret”, 59.

Bu ifade ilk Müslümanların Kâbe'ye karşı duydukları saygının büyüklüğünü ve bunu bozacak davranışlardan kaçınmak hususunda gösterdikleri titizliğin ne kadar büyük olduğunu ortaya koymaktadır. Allah Resûlünden (s.a.v.) rivayet edilen bu hadisler doğrultusunda tuvalet ve abdesthanelerin Asrı Saadetten günümüze gelinceye kadar kible istikametinde inşa edilmediği ve genellikle daha eski binalarda, hela taşının oturuş yönü ile kible arasında 45 derecelik bir açı bırakıldığı görülmektedir.²⁴¹

Günümüzde de Müslüman ülkelerde binalar inşa edilirken Kabe'ye olan hürmet ve saygıdan dolayı tuvalet yönlerinin kibleye gelmemesine özen gösterilmekte ve ona göre evler dizayn edilmektedir.

1.35. OTUZ BEŞİNCİ HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَنْزَهُوا مِنَ الْبُؤْلِ؛ فَإِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنَ الْبُؤْلِ»

Resûlullah (s.a.v.) şöyle dedi: “İdrardan uzak durun (sakının). Zirâ kabir azabının çoğu ondandır.”²⁴²

1.35.1. Senet Tahlili

Mezkur Hadis Dârekutnî'nin *Sünen*'inde senet ve metin olarak şu şekilde rivayet edilmiştir:

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ زِيَادٍ ، نَا أَحْمَدُ بْنُ عَلِيٍّ الْأَبَارُ ، نَا عَلِيُّ بْنُ الْجَعْدِ ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ الرَّازِيِّ ، عَنِ قَتَادَةَ ، عَنِ أَنَسٍ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « تَنْزَهُوا مِنَ الْبُؤْلِ فَإِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنْهُ »

Ahmed b. Muhammed b. Ziyâd--Ahmed b. Ali el-Ebbâr--Ali b. Ca'd--Ebî Câfer er-Râzî--Enes--Resûlullah (s.a.v.). Mahfuz-mürsel bir hadistir.²⁴³

Yine hadis Dârekutnî'nin *Sünen*'inde şu şekilde rivayet edilmiştir:

²⁴¹ Sargon Erdem, “Abdesthane”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1988), 1/70-72.

²⁴² el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 3/25.

²⁴³ Dârekutnî, 1/231. (H. no: 459)

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْبَاقِي بْنُ قَانِعٍ ، نَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ صَالِحِ السَّمَرْقَنْدِيِّ ، نَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ السَّمَّانُ الْبَصْرِيُّ ، نَا
أَزْهَرُ بْنُ سَعْدِ السَّمَّانِ ، عَنِ ابْنِ عَوْنٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ :

Abdülbâkî b.Kâni'--Abdullah b.Muhammed b. Salih es-Semerkandî--
Muhammed b. Es-Sabbâh es-Semmânü'l-Basrî--Ezher b. Sa'dis-Semmân--İbn Avn--
Muhammed b. Sîrîn--Ebi Hüreyre--Resûlullah (s.a.v.). Doğru olan bu hadisin mürsel
olduğudur.²⁴⁴

Bu konuda şahit olarak Ebû Hüreyre'den rivâyet edilen başka bir hadis Ahmed
b. Hanbel'in *Müsned*'inde aşağıdaki gibi geçmektedir:

حدثنا يحيى عن حمّاد أبو عوانه عن الأعمش عن أبي صالح عن أبي هريرة عن النبي -صلي الله عليه وسلم - قال:
"أَكْثَرُ عَذَابِ الْقَبْرِ فِي الْبُولِ"

Yahyâ b. Hammâd Ebû Avâne--el-A'meş--Ebî Salih--Ebi Hüreyre--Resûlullah
(s.a.v.). Senedi sahih bir hadistir.²⁴⁵

Elbânî'nin “ *İrvâ'ü'l-galîl fî tahrîci ehâdisi Menâri's-sebîl*” adlı eserinde bu
konudaki muhtelif hadisler hakkındaki görüşler ve senet tahlilleri şöyle derlenmiştir:

”قوله صلى الله عليه وسلم: " تَنْزُهُوا مِنَ الْبُولِ فَإِنَّ عَذَابَ الْقَبْرِ مِنْهُ. “

Bu hadis sahihtir. Enes b. Mâlik, Ebî Hüreyre ve İbn Abbâs'dan varid
olmuştur. Enes'in hadisi kitapta geçen lafızlarla gelmiştir.

Dârekutnî *sünen*'in de Ca'fer er-Râzî--Katâde senedi ile merfu olarak tahrir
etmiş ve “mahfuz mürsel” demiştir. Münzirî “*Terğib*” de bunu ikrar etmiştir. Bu
mevsul hadiste illet Ca'fer er-Râzî'nin sûi hıfzından dolayı zayıf olmasındandır.
Ancak Hammâd b. Seleme--Sümâme b. Enes--Enes senedi ile rivâyet etmiştir.

Yine Hammâd'dan bir grup Ebû Seleme--Hammâd--Semete senedi ile Mürsel
olarak rivâyet etmiştir. Mahfûz-mürsel ise Ebî Züra'dan rivâyet edilen hadistir ve
senedi sahihtir dedim.

²⁴⁴ Dârekutnî, 1/232. (H. no: 464)

²⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 8/280. (H. no: 8313) Dipnotu.

Ebu Hüreyre'nin "أَكْثَرُ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنَ الْبُؤْلِ" hadisine gelince; İbn Ebî Şeybe "el-Musannef" de ondan İbn Mâce ve Dârekutnî ve Âcirî "Kitâbu's-Şeria" ve Hâkim ve Ahmed; A'meş--Ebî Salih senedi ile merfû' olarak tahrir etmiştir. Dârekutnî sahih demiştir. Hâkim: Şeyhayn'ın şartına göre sahihtir, bir illetini bilmiyorum dedi ve Zehebî'de onun görüşüne katılmıştır. Buseyrî "ez-Zevâid" de bu sahih bir senettir demiştir. Ravîlerinin hepsi sahihayn de hüccet olarak gösterilen kişilerdir dedi. Ben de onların dediklerine katılıyorum.

Hadisin Ebû Hüreyre'den şu lafızlarla; "إِسْتَنْزَهُوا مِنَ الْبُؤْلِ، فَإِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ" başka bir senedi daha vardır. Şöyle ki; Dârekutnî Muhammed b. Es-Sabbâh es-Semân el-Basrî--Ezher b. Sa'd es-Seman--İbn Avn--Muhammed b. Sîrîn--Dârekutnî; doğru olan hadisin mürsel olması dedi. Bu ricalleri Muhammed b. Sabbâh dışında sikadır. Zehebî "el-Mîzân" da Basrî--Ezher es-Semân'dan gelen haber bilinmemektedir ve münkerdir diyerek bu manayı ifade etmiştir.

İbn Abbâs'ın-عَامَّةُ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنَ الْبُؤْلِ، فَتَنْزَهُوا مِنَ الْبُؤْلِ- hadisini Dârekutnî ve Hâkim keza Bezzâr ve Taberânî "Mecma'u'z-zevâ'id" deki gibi tahrir etmişler ve el-Heysemî' ravîlerden Ebû Yahya el-Katâte'yi Yahyâ b. Maîn bir rivâyette sika kabul etmiş ve diğerinde zayıf saymıştır.²⁴⁶

Bu senet tahlillerinden veravi cerh ve tadillerinden sonra hadisin değişik senet ve metinleri olduğu ve bütün bunların birlikte değerlendirildiğinde hadisin sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.35.2. Metin Tahlili

Allah Resûlu'nün (s.a.v.) bu ve benzer hadislerdeki açıklamalarını²⁴⁷ delil olarak kabul eden ve Mâlikî ve Hanefî fakihleri istibrâyı farz, Şâfiîler ve Hanbeliler ise müstehap saymışlardır.

İbadetlerin en önemli hedeflerinden biri de iç huzurun sağlanması iken bir tereddüt ve sıkıntı haline gelmemesi için istibrâ konusunda çok şüpheli

²⁴⁶ Elbânî, *İrvâ'u'l-galîl fi tahrîci ehâdisi Menâri's-sebîl*, 1/310-311.

²⁴⁷ Buhârî, "Vuğû", 55; İbn Mâce, "Tahâret", 26.

davranmaktan ve vesvese yapmaktan kaçınılması istenmiştir. Fıkıh kitaplarında istibrâ amacıyla yapılması istenen öksürme, yürüme, yatma v.b. tavsiyelerin dini bağlayıcılığı olmayıp her kişinin kendine en uygun yöntemi uygulaması yerinde olur.”²⁴⁸

1.36. OTUZ ALTINCI HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَدِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً»

Resûlullah (s.a.v.) dedi: “Toplu olarak kılınan namaz, münferid olarak kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir.”²⁴⁹

1.36.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis Buhârî’de senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ، قَالَ: أَخْبَرَنَا مَالِكٌ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلَاةِ الْفَدِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً»

Abdullah b. Yûsuf--Mâlik--Nâfi’--Abdullah b. Ömer--Resûlullah (s.a.v.).²⁵⁰

Hadis *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk* kitabında geçtiği metine mutabık olarak imam Müslim’in *Sahih*’inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَحْيَى قَالَ: قَرَأْتُ عَلَى مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:

Yahyâ b. Yahyâ--Mâlik--Nâfi’--İbn Ömer--Resûlullah (s.a.v.).²⁵¹

Yine hadis Nesâî’nin *Sünen*’inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

²⁴⁸ Salim Ögüt, “İstibrâ ve İstincâ” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2001), 23/320-321.

²⁴⁹ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 3/25.

²⁵⁰ Buhârî, “Ezân”, 30.

²⁵¹ Müslim, “Mesâcid”, 249.

أَخْبَرَنَا قُتَيْبَةُ، عَنْ مَالِكٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ عَلَيَّ صَلَاةِ الْفَلْدِ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً»

Kuteybe--Mâlik--Nâfi' --İbn Ömer--Resûlullah (s.a.v.). Elbânî'ye göre sahih bir hadistir.²⁵²

Sonuç olarak; Bu değerlendirmelerden sonra hadisin müttefekun aleyh olup, sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.36.2. Metin Tahlili

İslamiyette cemaat halinde olmak daima tavsiye edilmiş, bazı ibadetler de ise cemaat şartı koşulmuştur. Günlük beş vakit namaz, her haftada bir kılınan Cuma namazı, yılda iki defa kılınan bayram namazları cemaatle eda edilen namazlardır. Namazların cemaatle kılınmasının hikmetleri vardır. Bunlar; Camilerde namaz için biraraya gelen Müslümanların birbirlerinden haberdar olmaları, tanış olmaları, bilgi alışverişinde bulunmaları, aralarında sevgi ve merhametin yerleşmesi ve ibadetlerini severek yapmalarını sağlama v.b. gibi sayılabilir.

Peygamberimizin (s.a.v.) hayatı boyunca imam olarak cemaate namaz kıldırması, hayatının sonlarına doğru hastalandığında bile cemaatle namazı bırakmayıp, Hz. Ebû Bekir'in arkasında kılması, cemaatle namaz kılmanın İslâmiyetteki yerini göstermesi bakımından önemlidir.

“Resûlullah'dan (s.a.v.) savaş halinde bile namazı cemaatle kılmasının istenmesi,²⁵³ namazın normal zamanlarda öncelikle cemaatle kılınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan sahih hadislerde cemaatle kılınan namaza verilecek sevabın tek başına kılınan namazın sevabından yirmi beş veya yirmi yedi kat fazla olduğu ve cemaate gitmek için atılan her bir adımın sevap hanesine yazılacağı bildirilmiş,

²⁵² Nesâî, “İmâmet”, 43.

²⁵³ en-Nisâ 4/101-102.

ayrıca cemaate katılanların sayısı arttıkça kılınan namazın sevabının da artacağı haber verilmiştir.”²⁵⁴

1.37. OTUZ YEDİNCİ HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ»

Resûlullah (s.a.v.) buyurdu: “Sizin en hayırlınız, Kur’ân-ı öğrenen ve öğretenlerinizdir.”²⁵⁵

1.37.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis imam Buhârî’nin *Sahih*’inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا حَجَّاجُ بْنُ مِنْهَالٍ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، قَالَ: أَخْبَرَنِي عَلْقَمَةُ بْنُ مَرْثَدٍ، سَمِعْتُ سَعْدَ بْنَ عُبَيْدَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السُّلَمِيِّ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ رَاضِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Haccâc b. Minhâl--Şu’be--Alkâme b. Mersed--Sa’d b. Ubeyde--Ebî Abdirrahman es-Sülemî--Osmân (r.a.)--Nebî (s.a.v.).²⁵⁶

Ebû Dâvûd *Sünen*’inde hadisi şu senetle rivayet etmiştir:

حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ عُمَرَ، حَدَّثَنَا شُعْبَةُ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عُثْمَانَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Hafs b. Ömer--Şu’be-- Alkâme b. Mersed--Sa’d b. Ubeyde--Ebî Abdirrahman--Osmân--Nebî (s.a.v.). Elbânî’ye göre sahih bir hadistir.²⁵⁷

Hadis Tirmizî’nin *Sünen*’inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

²⁵⁴ Mustafa Uzunpostalıcı, “Cemaat”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993), 7/ 288-289.

²⁵⁵ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 3/26.

²⁵⁶ Buhârî, “Fedâilü’l-Kur’an”, 21.

²⁵⁷ Ebû Dâvûd, “Salat”, 359.

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غَيْلَانَ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ: أَنْبَأَنَا شُعْبَةُ قَالَ: أَخْبَرَنِي عَلْقَمَةُ بْنُ مَرْثَدٍ، قَالَ: سَمِعْتُ سَعْدَ بْنَ عُبَيْدَةَ، يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Mahmud b. Ğaylân--Ebû Dâvûd-- Şu'be--Alkâme b. Mersed--Sa'd b. Ubeyde--Ebî Abdîrrahmân--Osmân b. Affân--Resûlullah (s.a.v.). Büyük hadis alimi Tirmizî bu hasen sahih bir hadistir demiştir. Elbânî'de hadisin sahih olduğuna hükmetmiştir.²⁵⁸

Yine hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde başka bir senetle şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ التُّعْمَانِ بْنِ سَعْدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Kuteybe--Abdülvâhid b. Ziyâd--Abdirrahmân b. İshâk--Nu'mân b. Sa'd--Ali b. Ebî Tâlib--Hz. Peygamber (s.a.v.). Tirmizî bu hadis Ali--Nebî (s.a.v.) tarikiyle sadece Abdirrahmân b. İshâk tarafından rivâyet edilmiştir. Muasır hadis alimi Elbânî'ye göre sahih li gayrihi bir hadistir.²⁵⁹

Hadis imam Ahmed b. Hanbel tarafından şöyle mervidir:

حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ، عَنْ سُفْيَانَ وَشُعْبَةَ، عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ مَرْثَدٍ، عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ

عَنْ عُثْمَانَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ قَالَ سُفْيَانُ: "أَفْضَلُكُمْ"، وَقَالَ شُعْبَةُ: "خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ"

Yahyâ b. Saîd--Süfyân ve Şu'be--Alkame b. Mersed--Sa'd b. Ubeyde--Ebî Abdîrrahmân--Osmân--Nebî (s.a.v.). Senedi şeyhayn'ın şartlarına göre sahihtir. İbn Mâce, Nesâî, "Sünenü'l-Kübrâ", Beyhâkî, "Şuabü'l-İmân" da Yahyâ b. Saîd tarikiyle bu senetle tahric etmişlerdir.²⁶⁰

Hadis Dârimî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

²⁵⁸ Tirmizî, "Fedâilî'l-Kur'an", 15.

²⁵⁹ Tirmizî, "Fedâilî'l-Kur'an", 15.

²⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1/530. (H. no: 500) ve dipnot 3.

أَخْبَرَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَّاحِدِ، حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَاقَ، حَدَّثَنَا الثُّعْمَانُ بْنُ سَعْدٍ، عَنْ عَلِيِّ، قَالَ:
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Müslim b. İbrahim--Abdülvâhid--Abdurrahmân b. İshâk--Nu'man b. Sa'd--Ali-Resûlullah (s.a.v.). Tahkik edenin yorumuna göre; hadisin senedi Abdurrahmân b. İshâk'dan dolayı zayıftır.²⁶¹

Sonuç olarak; Bu senet değerlendirmeleri ve râvi cerhlerinden sonra hadisin sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.37.2. Metin Tahlili

Resûlullah (s.a.v.), Kur'an'ın öğrenilmesi kadar öğretilmesine de çok büyük önem vermiş ve "Sizin en hayırlınız, Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir."Buyurarak Kur'an eğitim ve öğretimini teşvik etmiştir.

Nitekim sevgili peygamberimiz (s.a.v.) bir hadislerinde şöyle bir teşbihte bulunmuştur: "Kur'an okuyan mümin turunc gibidir; tadı da güzeldir kokusu da güzeldir. Kur'an okumayan mümin hurma gibidir; tadı güzeldir ama kokusu yoktur. Kur'an okuyan günahkâr kişi reyhan otu gibidir; kokusu güzeldir ama tadı acıdır. Kur'an okumayan günahkâr kişi ise ebucehil karpuzu gibidir; hem tadı acıdır hem de kokusu yoktur."²⁶²

Hz. Peygamberimiz (s.a.v.) sadece sözleri ile değil aynı zaman da uygulamalarıyla da bütün Müslümanlara en güzel bir örnektir. Onun, sabahları Haşr sûresinin son üç âyetini okumayı tavsiye etmek,²⁶³ geceleyin Secde ve Mülk Sûrelerini okumadan uyumamak²⁶⁴ gibi "günü Kur'an'la yaşamaya" yönelik sünnetleri vardır. Her yıl Ramazan ayında, o yıl içinde inenler dâhil, o âna kadar nâzil olan âyetlerin tamamını Hz. Cebrail'e okur, onunla karşılaştırma ve karşılıklı okuma yapardı. Bugün Ramazan'da yaygın olarak sürdürülen ve bir kişinin Kur'ân-ı

²⁶¹ Dârimî, "Fedâilü'l-Kur'an", 2.

²⁶² Buhârî, "Tevhîd", 57.

²⁶³ Dârimî, "Fedâilü'l-Kur'ân", 22.

²⁶⁴ Dârimî, "Fedâilü'l-Kur'ân", 19.

Kerîm'i okuyup diğerlerinin takip etmesine dayanan “mukabele” uygulaması böyle başlamıştır.

Kur'an, Allah Resûlu'nün (s.a.v.) bizzat uygulayarak ashâbına öğrettiği, kıyamete kadar kalacak en büyük mucizesi ve mirasıdır. Bütün Müslümanlar bu mirasa sahip çıkmalı ve koruma ve gelecek nesillere aktarma hususunda gereken özeni göstermelidir. Peygamberimiz (s.a.v.) bu konudaki tavsiyesini şöyle dile getirmiştir:

“Size öyle bir şey bıraktım ki ona sınıksız sarılırsanız asla sapıtmazsınız: O Allah'ın Kitabıdır!”²⁶⁵

1.38. OTUZ SEKİZİNCİ HADİS

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا أَنْ يُتَّقِنَهُ»

Hız. Nebî (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Şüphesiz ki Allah, sizden birinizin bir iş yaptığı zaman işini sorumluluk bilinci ile (güzel olarak) yapmasını sever.”²⁶⁶

1.38.1. Senet Tahlili

Hadis *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk* kitabında geçen metni ile *Kütüb-i Tis'a* da geçmemektedir. Nüreddin el-Heysemî Ebû Ya'lâ Ahmed b. Alî b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Mevsilî'nin *el-Müsned* adlı eseri üzerine yaptığı çalışma olan-Kütüb-i Sitte'de bulunmadığı halde bu eserde yer alan rivayetleri (eserin zevâidini) *el-Maksadü'l-'alî fi zevâ'idü Ebî Ya'lâ el-Mevsilî* adındaki eserinde bir araya getirmiştir. Bu kitapta hadis senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مُصْعَبٌ، حَدَّثَنَا بِشْرُ بْنُ السَّرِيِّ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

²⁶⁵ Müslim, “Hac”, 147.

²⁶⁶ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 3/26.

Mus'ab--Bişr b. Es-Serrî--Mus'ab b. Sâbit--Hişâm b. Urve--Babası--Hz. Âişe (r.a.)--Resûlullah (s.a.v.).²⁶⁷

Hadis *Müsned Ebî Ya'la el-Mevsilî*'de senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مُصْعَبٌ، حَدَّثَنِي بَشْرُ بْنُ السَّرِيِّ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Mus'ab--Bişr b. Es-Serrî--Mus'ab b. Sâbit--Hişâm b. Urve--Babası--Hz. Âişe (r.a.)--Nebî (s.a.v.).Kitabı tahkik eden Hüseyin Selîm Esed'e göre senedi leyin'dir.²⁶⁸

Hadis hakkında Ahmed b. Ebî Bekr b. İsmâîl el-Bûsîrî şöyle demektedir:

قَالَ أَبُو يَعْلَى الْمُؤَصِّلِيُّ: وَتَنَا مُصْعَبٌ، حَدَّثَنِي بَشْرُ بْنُ السَّرِيِّ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ
عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ:

Ebû Ya'la el-Mevsilî dedi: Mus'ab--Bişr b. Es-Serrî--Mus'ab b. Sâbit--Hişâm b. Urve--Babası--Hz. Âişe (r.a.)--Nebî (s.a.v.). Bu hadisin senesinde Mus'ab b. Sâbit olmasından dolayı zayıftır.²⁶⁹

Hadis hakkında Süleymân el-Heysemî'nin *Mecma'u'z-zevâ'id ve menba'u'l-fevâ'id* adlı kitabında şöyle denmektedir:

Hz. Âişe (r.a.)--Nebî (s.a.v.) senedi ile Ebû Ya'la tarafından mervidir. Senesinde Mus'ab b. Sâbit vardır. İbn Hibbân onu sika olarak kabul ederken, bir gurup da ona zayıf demiştir.²⁷⁰

²⁶⁷ Ebû'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân el-Heysemî, *el-Maksadü'l-'alî fî zevâ'idî Ebî Ya'la el-Mevsilî*, Thk: Seyyid Kisrevî Hasan, (Beyrut: Dâru'l Kütübî'l İlmiyye, 1993), 2/304. (H. no: 692)

²⁶⁸ Ebû Ya'la Ahmed b. Alî b. el-Müsennâ et-Temîmî el-Mevsilî, *Müsned Ebî Ya'la el-Mevsilî*, Thk: Hüseyin Selîm Esed, (Dimeşk: Dâr'ul Me'mûn lit-Turâs, 1984), 7/ 349. (H. no: 4386)

²⁶⁹ Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Ebî Bekr b. İsmâîl el-Bûsîrî, *İthâfî'l-hıyere bi-zevâ'idî'l-mesânîdi'l-'aşere*, Thk: Ebû Temîm Yâsir b. İbrahim, (Riyâd: Dâru'l Vatan lin-neşr, 1999), 3/382. (H. no: 2942)

²⁷⁰ el-Heysemî, *Mecma'u'z-zevâ'id* ve menba'u'l-fevâ'id*, 4/98. (H. no: 6460)

Elbânî ise şöyle demektedir; Hz. Âişe’den rivâyet edilmiştir. Hasen bir hadistir.²⁷¹

Bu senet tahlilleri, râvi cerh ve ta’dillerinden sonra hadisin hasen olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.38.2. Metin Tahlili

Yukarıda senet tahlili yapılan hadisin Beyhâkî’nin *Şuabu’l İmân* adlı eserinde tahrir edilen ve bu hadisin şahidi olan ve kuvvetini artıran; Kutbe b. Alâi b. El-Menhâl--Babası--Âsım b. Küleyb--Küleyb b. Şihâbi’l-Cürmî-senedi ile merfu olarak rivayet edilen bir hadiste, “İtkân” kelimesinin yerine “İhsân” kelimesi, “sizden biri” genel ifadesi yerine “Âmil (işçi) kelimesi geçmekte ve buna göre;“Muhakkak ki Allah, işini özenerek yapan işçiyi sever.”Manasına gelmektedir.

1.39. OTUZ DOKUZUNCU HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَ الْحَقَّ عَلَى لِسَانِ عُمَرَ وَقَلْبِهِ»

Allah Resûlu (s.a.v.) buyurdu: “Allah, gerçeği Ömer’in dili ve kalbi üzerine kıldı.”²⁷²

1.39.1. Senet Tahlili

Mezkur Hadis Ebû Dâvûd’un *Sünen*’inde senet olarak şu şekilde kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ خَالِدٍ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَائِدٍ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ، حَدَّثَنَا عِيسَى بْنُ يُونُسَ، حَدَّثَنِي فِيمَا حَدَّثَهُ ابْنُ لَعْدِيٍّ بْنِ عَدِيٍّ الْكِنْدِيِّ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ، كَتَبَ إِذَا مَنْ سَأَلَ عَنْ مَوَاضِعِ الْفِيءِ، فَهُوَ مَا حَكَمَ فِيهِ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَرَأَاهُ الْمُؤْمِنُونَ عَدْلًا مُوَافِقًا لِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

Mahmûd b. Hâlit--Muhammed b. Âiz--el-Velid--Îsâ b. Yûnus--Adiyy’in oğlu--İbn Adiyy el-Kindî--Ömer b. Abdilazîz--kendisine “fey” konusunu soran birine Ömer İbni’l-Hattâb’ın (r.a.) verdiği ile hüküm verdi. Onun görüşü mü’minler

²⁷¹ Elbânî, *Şahîhu’l-Câmi’i’s-Şağîr ve ziyâdâtüh*, (Riyad: y.e.y, 1986), 1/383. (H. no: 1880)

²⁷² el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 3/61.

tarafından adil olarak görülmüş ve Nebî (s.a.v.)'in. "Allah, gerçeği Ömer'in lisanı ve kalbi üzerine kıldı." sözüne uygundur diye yazdı. Elbânî ise senedi zayıf bir hadistir demiştir.²⁷³

Hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ الْعَقَدِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا خَارِجَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Muhammed b. Beşşâr--Ebû Âmiri'l-Akadî--Harice b. Abdillâh--Nâfi--İbn Ömer-- Resûlullah (s.a.v.). Bu babda Fadl ibni'l-Abbâs, Ebî Zer ve Ebî Hüreyre'den gelen hadislerde vardır. Tirmizî: Bu hasen-sahih ve bu vecihten garip bir hadistir demiştir. Elbânî bu defa sahih bir hadis olduğuna hükmetmiştir.²⁷⁴

Hadis imam Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عَمْرٍو، حَدَّثَنَا نَافِعُ بْنُ أَبِي نُعَيْمٍ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمَرَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

Abdülmelik b. Amr--Nâfi' b. Ebî Nuaym--Nâfi--İbn Ömer--Nebî (s.a.v.).²⁷⁵

Sahih, isnadı iyi, ricâli sika olup, Nâfi' b. Ebî Nuaym dışındakiler Şeyhayn'in ricallerindedir. *İbn Mâce* "tefsir" babında ondan rivayet etmiştir. O saduk'tur. İbn Sa'd, Abd b. Humeyd, Abdülmelik b. Amr'da bu senetle tahric etmişlerdir.²⁷⁶

Mezkur hadis Hâkim en-Nîsâbûrî'nin *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn* adlı kitabında senet olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحُسَيْنِيُّ بْنُ عَلِيٍّ الْخَافِضُ، ثنا عَبْدَانُ الْأَهْوَازِيُّ، ثنا هَارُونُ بْنُ إِسْحَاقَ الْهَمْدَانِيُّ، ثنا أَبُو خَالِدٍ الْأَخْمَرِيُّ، عَنْ هِشَامِ بْنِ الْعَازِ، وَابْنِ عَجَلَانَ، وَمُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ مَكْحُولٍ، عَنْ غُضَيْفِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:

²⁷³ Ebî Dâvûd, "Harac", 18.

²⁷⁴ Tirmizî, "Menâkıb", 18.

²⁷⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9/149. (H. no: 5145)

²⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 9/149. (H. no: 5145) Dipnot 1.

Ebû Ali el-Hüseyin b. Ali el-Hâfız--Abdânü'l-Ehvâzî--Hârûn b. İshâk el-Hemdânî--Ebû Hâlid el-Ahmer--Hişâm İbni'l-Ğâz ve İbn Aclân ve Muhammed b. İshâk--Mekhûl--Ğudayf b. Hâris--Ebî Zer--Resûlullah (s.a.v.). Bu şeyhayn'ın şartlarına göre sahih bir hadistir. İkisi de bu siyak üzere tahrir etmedi. Zehebî'ye göre Müslim'in şartına göre sahihtir.²⁷⁷

Buraya kadar olan senet tahlilleri ve ravî değerlendirmelerinden sonra hadisin sahih olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.39.2. Metin Tahlili

Aşere-i mübeşşereden olan Hz. Ömer aynı zamanda vahiy kâtiplerinden ve Resûlullah'ın en yakın sahâbîlerindedir. Kızı Hafsa ile Hz. Peygamber'in evlenmesi (3/625) onların bu dostluğunu daha da pekiştirmiştir.

Resûlullah (s.a.v.) kendisiyle birçok konuda istişare ederdi. Onun bazı görüşlerinin nâzil olan âyetlerle teyit edildiği görülmektedir. “Muvâfakât-ı Ömer” denilen bu âyetler arasında şarabın kesin biçimde haram kılınması,²⁷⁸ Hz. Peygamber (s.a.v.)'in evine gelen kimselerle hanımlarının perde arkasından konuşmasının daha uygun olacağı²⁷⁹, Kâbe'deki Makâm-ı İbrâhim'in namazgâh ittihaz edilmesi²⁸⁰ ve münafıkların reisi Abdullah b. Übey b. Selûl'ün cenaze namazının kılınmaması gerektiği²⁸¹ gibi hususlar örnek olarak zikredilebilir.

Hz. Ebû Bekir ile birlikte “Şeyhayn” diye anılmış ve bazı fakih sahâbîler onların ittifak ettikleri hususları diğer sahâbîlerin görüşlerine tercih etmiştir. Hz. Ebû Bekir Medine'de kazâ işlerinin başına onu getirmişti.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) onun hakkında, “Allah, gerçeği Ömer'in lisanı ve kalbi üzerine kıldı.”²⁸²; “Allah'ın emirleri konusunda ümmetimin en kuvvetlisi Ömer'dir”;

²⁷⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Hâkim en-Nîsâbûrî, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, Thk: Mustafa Abdülkâdir Atâ, (Beyrut: Dâru'l kütübi'l-İlmiyye, 1990), 3/ 93. (H. no: 4501)

²⁷⁸ el-Bakara 2/219.

²⁷⁹ el-Ahzâb 33/53.

²⁸⁰ el-Bakara 2/125.

²⁸¹ et-Tevbe 9/84.

²⁸² Tirmizî, “Menâkıb”, 18.

“Muhakkak ki şeytan senden korkar, yâ Ömer!” demiş, “Ey Allahım! Ömer’in kalbinden haset ve hastalıkları çıkar ve onu imana tebdil et” şeklinde dua etmiştir.²⁸³ Hz. Ömer, “Sana vâiz olarak ölüm yeter ey Ömer!” ifadesini mührüne kazıtmış, kendisini malıyla ve canıyla Hz. Peygamber’in yoluna adamıştır.”²⁸⁴

1.40. KIRKINCI HADİS

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى»

Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Kim bana tabi olursa cennete girer. Bana uymayan ise benden yüz çevirmiş demektir.”²⁸⁵

1.40.1. Senet Tahlili

Mezkur hadis imam Buhârî’nin *Sahih*’inde şu senetle mervidir:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانَ، حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ، حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ عَلِيٍّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: «مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى»

Muhammed b. Sinân--Füleyh--Hilal b. Ali--Atâ b. Yesâr--Ebî Hüreyre--
Resûlullah (s.a.v.).²⁸⁶

Yine hadis imam Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde senet ve metin olarak şöyle kayıtlıdır:

حَدَّثَنَا يُونُسُ، وَسُرَيْجٌ، قَالَا: حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ، عَنْ هِلَالِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِلَّا مَنْ أَبَى»، قَالُوا: وَمَنْ يَأْبَى؟ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى»

²⁸³ Müslim, “İmân”, 69.

²⁸⁴ Mustafa Fayda, “Ömer” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 34/51-53.

²⁸⁵ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 3/69.

²⁸⁶ Buhârî, “İ’tisâm”, 2.

Yunus--Süreyç(ikisinden)--Füleyh--Hilal b. Ali--Atâ b. Yesâr--Ebî Hüreyre--Nebi (s.a.v.).²⁸⁷

Sahih li gayrihi, isnadı hasen, ricali sika olup, Füleyh dışındakiler şeyhayn'ın rivayet ettiği kişilerdendir. Füleyh; ibn Süleyman olup sahîh mertebesinde değildir. Yunus; İbn Muhammed el-Müeddeb'dir. Süreyç; İbn Nu'mân b. Mervân el-Bağdâdî Buhârî'nin ricalindendir.

Hâkim Abdullah b. Ahmed b. Hanbel--Babası--Süreyç b. Nu'mân münferid olarak bu senetle tahrîc ettiği hadisîn metnîn de "Bana itaat eden cennete girer." ifadesi yoktur. Hâkim şeyhayn'ın şartına göre sahîh olduğuna hükmetmiştir. Zehebî'de buna muvafakat etmiştir. Buhârî Muhammed b. Sinân el-Avfî--Füleyh b. Süleymân senedi ile tahrîc etmiştir.²⁸⁸

Hatîb et-Tebrîzî'nin *Mişkâtü'l-Mesâbih*' adlı eserini tahkik eden Elbâni'ye görede sahîh bir hadistir.²⁸⁹

Bu senet tahlîli, münekkîd yorumları, ravi cerh ve ta'dillerinden sonra hadisîn sahîh olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.40.2. Metin Tahlîli

Allah'ın emirlerine uyup, Hz. Peygamberi (s.a.v.) kabul eden, onu bilerek ve isteyerek örnek alan ve ona itaat eden herkes cennete girecektir.²⁹⁰ O'na asi olan uymak istemeyen ve onu kabul etmeyenler ise hiçbir mükafaata ulaşamayacaklardır. Allah'a ve Resûlü'ne asi olanların âhirette cezalandırılacaklarını şu ayet-i celîleler açık olarak ortaya koymaktadır; "Kim de Allah'a ve Resûlü'ne isyan eder, onun koyduğu sınırları aşarsa, Allah onu içinde ebedî kalacağı cehennem ateşine sokar. Onun için alçaltıcı bir azap vardır."²⁹¹

²⁸⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 14/342. (H. no: 8728)

²⁸⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 14/342. (H. no: 8728) Dipnot 2.

²⁸⁹ Hatîb et-Tebrîzî, *Mişkâtü'l-Mesâbih*, 1/51. (H. no: 143)

²⁹⁰ Nisâ, 4/13; Nisâ, 4/69; Ahzâb, 33/71;

²⁹¹ Nisâ, 4/14.

“Allah’a ve Resûlü’ne düşmanlık edenler (karşı gelenler), kendilerinden öncekilerin alçaltıldığı gibi alçaltılacaklardır. Biz apaçık âyetlerimizi indirmişizdir. Kâfirler için küçük düşürücü bir azap vardır.”²⁹²

“Kim Allah’a ve Resûlü’ne itaat ederse doğru yolu bulmuştur. Kim onlara isyan ederse ancak kendisine zarar verir. Allah’a hiçbir şekilde zarar veremez.”²⁹³

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. HADİSLERLE İLGİLİ İSTATİSTİKSEL BİLGİLER

Senet ve metin tahlilleri yapılan ilk kırk hadisin istatistiki bilgileri aşağıya üç tablo olarak çıkarılmış ve bir değerlendirme yapılmıştır.

S. No.	Sahabî Ravisi	Kaynak	Sihhat	Konu	Metin
--------	---------------	--------	--------	------	-------

²⁹² Mücâdele, 58/5.

²⁹³ Ebû Dâvûd, “Salât”, 221, 223.

			Durumu		
1	Mikdâm b. Ma'dî Kerib (ö.21/641-42)	Tirmizî Ahmed b. Hanbel,	Sahih	Zühd	مَا مَلَأَ آدَمِيَّ وَعَاءَ شَرًّا مِنْ بَطْنٍ. بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أَكْلَاتُ يُقَمِّنَ صُلْبَهُ، فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ فَتُلْتُ لِطَعَامِهِ وَتُلْتُ لِشَرَابِهِ وَتُلْتُ لِنَفْسِهِ
2	Ebû Hüreyre Abdurrahmân b. Sahr ed-Devsî (ö. 58/678)	Müslim İbn Mâce.	Sahih	Kader Zühd	الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ، خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلِّ خَيْرٍ
3	Ebû Hüreyre (ö.58/678)	Tirmizî Ahmed b. Hanbel.	Sahih	Birr	إِنِّي لَا أَقُولُ إِلَّا حَقًّا
4	Ebû Saîd el-Hasen b. Yesâr el- Basrî (ö. 110/728)-Tâbiî.	Tirmizî Humeydi, Taberâni.	Zayıf	Mizah	يَا أُمَّ فَلَانَ إِنَّ الْجَنَّةَ لَا تَدْخُلُهَا عَجُوزٌ
5	Ebû Hamza Enes b. Mâlik b.Nadr el Ensârî (ö.93/711- 12)	Ebû Dâvûd, Tirmizi Ahmed b. Hanbel.	Sahih	Mizah	وَهَلْ تَلِدُ الْإِبِلَ إِلَّا التُّوقُ

6	Muâviye b. Hayde b. Muâviye el- Kuşeyrî (Horasan'da vefat etti. Vefat tarihi bilinmiyor.)	Ebû Dâvûd, Tirmizî Ahmed b. Hanbel, Dârimî.	Hasen	Edeb Zühd	وَيْلٌ لِلَّذِي يُحَدِّثُ فَيَكْذِبُ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ، وَيَلُّ لَهُ وَيَلُّ لَهُ.
7	Ebû Hamza Enes b. Mâlik b. Nadr el-Ensârî (ö. 93/711-12)	Buhârî, Müslim Ebû Dâvûd.	Sahih	Edeb Birr	لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ.
8	Ebû Hüreyre (ö.58/678)	Buhârî, Müslim Nesâî.	Sahih	Nikâh	تُنَكِّحُ الْمَرْأَةَ لِأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا، فَاطْفَرُ بَدَاتِ الدِّينِ، تَرَبَّتْ يَدَاكَ.
9	Ebû Hüreyre (ö.58/678)	İbn Mâce, Tirmizî	Hasen	Nikâh	إِذَا أَتَاكُمْ مَنْ تَرْضَوْنَ خُلُقَهُ وَ دِينَهُ فَرَوْجُوهُ، إِنْ لَا تَفْعَلُوا تَكُنْ فِتْنَةً فِي لأَرْضِ وَفَسَادَ عَرِيضٍ.
10	Ma'kıl b. Yesâr b. Abdillâh el- Müzenî (ö. 59/679) Enes b. Mâlik (ö. 93/711-12)	Ebû Dâvûd, Ahmed b. Hanbel, Nesâî.	Sahih	Nikâh	تَزَوَّجُوا الْوُدُودَ.

11	Ebû Abdillâh Câbir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm el-Ensârî (ö. 78/697)	Ebû Dâvûd, Ahmed b. Hanbel.	Hasen	Nikâh	إِذَا خَطَبَ أَحَدُكُمْ الْمَرْأَةَ فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ يَنْظُرَ مِنْهَا إِلَى مَا يَدْعُوهُ إِلَى نِكَاحِهَا فَلْيَفْعَلْ.
12	Ebû Hüreyre (ö.58/678)	Buhârî Müslim Ebî Dâvûd, Tirmizî Nesâî, İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel, Dârimî	Sahih	Salât	لَا تَشُدُّ الرَّحَالَ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِي هَذَا، وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى.
13	Ebû Abdillâh Câbir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm el-Ensârî (ö. 78/697)	İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel, Humeydî.	Sahih	Salât	صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَصَلَاةً فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ
14	Mikdâm b. Ma'dî Kerib (ö.21/641- 42)	Buhârî, Ahmed b. Hanbel,	Sahih	Büyu'	مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ، خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ، وَأَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، كَانَ

					يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ
15	Ebû Hüreyre (ö.58/678)	BuhârîAhmed b. Hanbel.	Sahih	Zekât	لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ ثُمَّ يَغْدُو إِلَى الْجَبَلِ، فَيَحْتَطِبُ، فَيَبِيعُ، فَيَأْ كُلُ، وَيَتَصَدَّقُ خَيْرَ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ.
16	Ebû Hamza Enes b. Mâlik b. Nadr el-Ensârî (ö. 93/711-12)	Ebû Dâvûd, İbn Mâce.	Zayıf	Zekât, Ticâret.	أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَاعَ قَدْحًا وَجَلَسًا فِيمَنْ يَرِيدُ.
17	Ebü'l-Hasen Alî b. Ebî Tâlib el- Kureşî el-Hâşimî (ö. 40/661) Ebû Süfyân Sürâka b. Mâlik b. Cü'süm el-Kinânî el-Müdlîcî (ö. 24/645)	Buhârî, Müslim Tirmizî Ahmed b. Hanbel.	Sahih	Tefsir, Kader	إِعْمَلُوا فَكُلُّ مَيْسَرٍ لِمَا خُلِقَ لَهُ.
18	Ebû Mûsâ Abdullâh b. Kays b. Süleyym el- Eş'arî (ö. 42/662-63)	Müslim Ahmed b. Hanbel.	Sahih	Tahâret	الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ.

19	Ebû Hamza Enes b. Mâlik b. Nadr el-Ensârî (ö. 93/711-12)	Nesâî, İbn Mâce, Dârimî.	Sahih	Tahâret	لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةً بِغَيْرِ طُهُورٍ.
20	Ebû Saîd Sa‘d b. Mâlik b. Sinân el- Hudrî (ö. 74/693-94)	Buhârî, Müslim Ebû Dâvûd, Nesâî, İbn Mâce, İmam Mâlik.	Sahih	Cuma, Tahâret	غَسُلْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ.
21	Âişe bint Ebî Bekr es-Sıddîk el- Kureşiyye (ö. 58/678)	Nesâî, Ahmed b. Hanbel, Dârimî.	Sahih	Tahâret	السَّوَاكُ مَطَهْرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ.
22	Ebû Hüreyre (ö.58/678)	Müslim Ebî Dâvûd, Tirmizî Nesâî, İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel.	Sahih	Tahâret	لَوْ لَا أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي - أَوْ عَلَى النَّاسِ - لَأَمَرْتُهُمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ.
23	Ebû Abdillâh Câbir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm el-Ensârî (ö. 78/697)	Ebû Dâvûd, Ahmed b. Hanbel.	Sahih	Libâs,	أَمَا كَانَ يَجِدُ هَذَا مَا يُسَكِّنُ بِهِ شَعْرَهُ، وَرَأَى رَجُلًا آخَرَ وَعَلَيْهِ ثِيَابٌ وَسِخَّةٌ، فَقَالَ أَمَا كَانَ هَذَا يَجِدُ مَاءً يَغْسِلُ بِهِ

					تَوْبُهُ
24	Ebû Hüreyre (ö.58/678)	Buhârî, Müslim Ebû Dâvûd, Tirmizî Nesâî, İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel,	Sahih	Libâs Tahâret	خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ، الِاسْتِحْدَادُ، وَالْحَيْتَانُ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَتَنْفُ الْإِنْبِطِ، وَتَقْلِيمُ الْأَطْفَرِ.
25	Ebû Hüreyre (ö.58/678)	Buhârî, Müslim Ebû Dâvûd, Nesâî,	Sahih	İman	الْإِيمَانُ بَضْعٌ وَسَعُونَ شُعْبَةً، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ
26	Ebû Saîd Sa‘d b. Mâlik b. Sinân el- Hudrî (ö. 74/693- 94)	Taberânî,	Hasen	Takva	كُلُّكُمْ لِأَدَمٍ وَأَدَمٌ مِنْ تُرَابٍ. لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى أَعْجَمِيٍّ وَلَا لِأَسْوَدٍ عَلَى أَحْمَرَ إِلَّا بِالتَّقْوَى.
27	Ebû Abdirrahmân Abdullâh b. Ömer b. el-Hattâb el- Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Buhârî, Müslim Tirmizî Ahmed b. Hanbel.	Sahih	Îmân	بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ، شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِتْيَانِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ

					الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ
28	Ebû Abdirrahmân Muâz b. Cebel b. Amr el-Ensârî (ö. 17/638)	Tirmizî Nesâî, İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel.	Sahih	Fiten	رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذُرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
29	Ebû Hüreyre (ö.58/678)	Tirmizî Nesâî, Ahmed b. Hanbel	Sahih	Salât	أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ عَلَيْهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ، فَإِنْ صَلَحَتْ صَلَحَ لَهُ سَائِرُ عَمَلِهِ، وَإِنْ فَسَدَتْ فَسَدَ سَائِرُ عَمَلِهِ.
30	Ebû Hüreyre (ö.58/678)	Buhârî, Müslim	Sahih	Îmân, Savm, Salât.	مَنْ صَامَ رَمَضَانَ، إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.
31	Ebû Abdirrahmân Abdullâh b. Ömer b. el-Hattâb el- Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Tirmizî İbn Mâce, Buhârî Taberânî, Beyhakî	Hasen	Zühd	مَنْ أَصْبَحَ مِنْكُمْ آمِنًا فِي سِرِّهِ، مُعَافًا فِي جَسَدِهِ، عِنْدَهُ قُوَّةٌ يَوْمَهُ فَكَأَنَّمَا حَيَّرَتْ لَهُ الدُّنْيَا بِحَدِّافِيرِهَا.
32	Ebû Abdirrahmân Abdullâh b. Ömer b. el-Hattâb el-	Buhârî, Müslim İbn Mâce, Ahmed	Sahih	Hac	أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ

	Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	b. Hanbel.			كحرمة يومكم هذا، في شهركم هذا، في بلدكم هذا.
33	Ebû Hamza Enes b. Mâlik b. Nadr el-Ensârî (ö. 93/711-12)	Buhârî (Edebü'l- Müfred), Humeyd, Bezzâr.	Sahih	Kıyâmet	إِنْ قَامَتِ الْقِيَامَةُ وَفِي يَدِ أَحَدِكُمْ فَيْسِيلَةٌ، فَإِنْ اسْتَطَاعَ أَنْ لَا يَقُومَ حَتَّى يَغْرِسَهَا فَلْيَغْرِسْهَا.
34	Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd b. Küleyb el-Ensârî (ö 49/669)	Buhârî, Müslim Ebû Dâvûd, Tirmizî Dârimî	Sahih	Tahâret	إِذَا أَتَيْتُمُ الْغَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ، وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا وَلَكِنْ شَرَّفُوا أَوْ غَرَّبُوا
35	Ebû Hamza Enes b. Mâlik b. Nadr el-Ensârî (ö. 93/711-2) Ebû Hüreyre (ö.58/678)	Dârekutnî	Sahih	Tahâret	تَنَزَّهُوا مِنَ الْبَوْلِ؛ فَإِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنَ الْبَوْلِ
36	Ebû Abdirrahmân Abdullâh b. Ömer b. el-Hattâb el- Kureşî el-Adevî (ö. 73/693)	Buhârî, Müslim Nesâî.	Sahih	Ezân, Îmâmet	صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَدِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً.

37	Ebû Abdillâh (Ebû Amr) Zü'n- nûreyn Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el- Kureşî el-Ümevî (ö. 35/656)	Buhârî Ebû Dâvûd, Tirmizi Ahmed b. Hanbel. Dârimî	Sahih	Fedâili'l- Kur'an	خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ.
38	Âişe bint Ebî Bekr es-Siddîk el- Kureşîyye (ö. 58/678)	Mevsîlî	Hasen	Hac	إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا أَنْ يُتَّقِنَهُ
39	Ebû Abdirrahmân Abdullâh b. Ömer b. el-Hattâb el- Kureşî el- Adevî (ö. 73/693)	Ebû Dâvûd, Tirmizi Ahmed b. Hanbel, Hâkim.	Hasen	Harac, Menâkıb.	إِنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَ الْحَقَّ عَلَى لِسَانِ عُمَرَ وَقَلْبِهِ.
40	Ebû Hüreyre (ö.58/678)	Buhârî, Ahmed b. Hanbel.	Sahih	İ'tisâm	مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى

2.1.1. Hadislerin Kaynak Durumuna Göre Sınıflandırılması

Geçtiği kaynaklar	Hadis sayısı	Oranı
Kütüb-i Tis'a da olan hadisler	37	% 92.50

Başka kitaplarda olan hadisler	3	% 7.50
Kaynaklarda olmayan hadisler	0	% 0
Toplam	40	% 100

2.1.2. Hadislerin Sıhhat Durumuna Göre Sınıflandırılması

Sıhhat durumu	Hadis sayısı	Oranı
Sahih	31	% 77.50
Hasen	7	% 17.50
Zayıf	2	% 5.00
Mevzu	0	% 0
Toplam	40	% 100

2.2. İLK KIRK HADİSİN DEĞERLENDİRİLMESİ

el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk adlı Arapça Öğretim Seti kitaplarında geçen kırk hadisin tahrir senet ve metin tahlillerini yaptığımız tez çalışmamızın birinci bölümünde aşağıdaki istatistiksel bilgilere ulaşılmıştır:

Hadislerin kaynak olarak değerlendirilmesi neticesinde; 37 adedinin *Kütüb-i Tis'a*'dan en az bir kitapta geçtiği, 3 adedinin ise başka kaynaklarda kayıtlı olduğu tesbit edilmiştir. Kaynağı tespit edilemeyen hadisin ise bulunmadığı görülmüştür.

Hadislerin sıhhat olarak değerlendirilmesi neticesinde; 31 adedinin sahih, 7 adedinin hasen, 2 adedinin ise zayıf olduğu tesbit edilmiştir. Mevzu hadisin ise hiç bulunmadığı görülmüştür.

Hadislerin senet olarak değerlendirilmesi neticesinde; 39 adedinin merfu olduğu, bir adedinin mevkuף olduğu, maktu hadisin ise bulunmadığı tesbit edilmiştir. En fazla hadisin-genel olarak olduğu gibi- mükessirun sahabilerin birincisi olan Ebû Hüreyre tarafından rivâyet edilen hadislerden oluştuğu ve toplamda 12 adet hadis olup bunun da hadislerin toplamına oranının % 30'a tekabül ettiği tesbit edilmiştir.

Tezimizin birinci bölümünde tahrir ve tahlilini yaptığımız kırk hadisin, 39 adedi merfu olup şu sahabeler tarafından rivayet edilmiştir;

Abdurrahmân b. Sahr ed-Devsî Ebû Hüreyre, (ö. 58/678) tarafından on iki rivayet,

Ebû Hamza Enes b. Mâlik b. Nadr el Ensârî (ö. 93/711-12) tarafından yedi rivayet,

Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî (ö. 73/693) tarafından beş rivayet,

Câbir b. Abdillâh b. Amr b. Harâm el-Ensârî (ö. 78/697) tarafından üç rivayet,

Âişe bint Ebî Bekr es-Sıddîk el-Kureşîyye (ö. 58/678) tarafından iki rivayet,

Ebû Saîd Sa'd b. Mâlik b. Sinân el-Hudrî (ö. 74/693-94) tarafından iki rivayet,

Mikdâm b. Ma'dî Kerib (ö. 21/641-42) tarafından iki rivayet,

Osmân b. Affân b. Ebi'l-Âs b. Ümeyye el-Kureşî (ö. 35/656) tarafından bir rivayet,

Ebü'l-Hasen Alî b. Ebî Tâlib el-Kureşî el-Hâşimî (ö. 40/661) tarafından bir rivayet,

Sürâka b. Mâlik b. Cü'süm el-Kinânî el-Müdlîcî (ö. 24/645) tarafından bir rivayet,

Ebû Mûsâ Abdullah b. Kays b. Süleym el-Eş'arî (ö. 42/662-63) tarafından bir rivayet,

Ebû Abdurrahman Muâz b. Cebel b. Amr el-Ensârî (ö. 17/638) tarafından bir rivayet,

Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd b. Küleyb el-Ensârî (ö. 49/669) tarafından bir rivayet,

Muâviye b. Hayde b. Muâviye el-Kuşeyri (ö. tarihi bilinmiyor) tarafından bir rivayet,

Ma'kıl b. Yesar b. Abdullah el-Müzenî (ö. 59/679) tarafından bir rivayet olduğu tesbit edilmiştir.

Senet ve metin tahlilini yaptığımız kırk hadis içerisinde bir adet mevkuf hadis olup, tâbî'nden olan;

Ebû Saîd el-Hasen b. Yesâr el-Basrî (ö. 110/728) tarafından rivayet edilmiştir.

Senet olarak maktu' hadis; sihhat olarak ise mevzu hadis bulunmamaktadır.

Burada tahrir ve tahlillerini yaptığımız kırk hadisi sıra ile aşağıdaki madde başlıkları altında toplamak mümkündür;

- 1- Yeme ve içmede ölçü,
- 2- Mü'minin vasıfları,
- 3- Doğruluktan ayrılmamak,
- 4- Peygamberimizin yaşlı bir kadına şakası,
- 5- Peygamberimizin bir adama şakası,
- 6- İnsanları güldürmek için yalan söylemenin günah olduğu,
- 7- Müslüman müslümana küs duramaz,

- 8- Evlenecek kadında ilk aranacak özellik,
- 9- Evlenmeyi kolaylaştırmak,
- 10- Evlenecek olanlara tavsiyeler
- 11- Evlenilecek kadına bakmak,
- 12- İbadet maksadıyla yoluna düşülecek mescidler,
- 13- Yeryüzünün en faziletli mescidleri,
- 14- En lezzetli yemek,
- 15- Dilencilikten sakınmak,
- 16- En zor iş dilencilikten hayırlıdır,
- 17- Çalışana işler kolaylaştırılır,
- 18- Temizlik namazın yarısıdır,
- 19- Abdestsiz namaz kabul olmaz,
- 20- Cuma günü yıkanmak,
- 21- Diş temizliği Allah'ın hoşnutluğuna erdirir,
- 22- İnsanlara zor gelmeseydi onlara misvak kullanmalarını emrederdim,
- 23- Beden ve kıyafet temizliğine önem vermek,
- 24- Fıtrattan olan şeyler,
- 25- İmanın şubeleri,
- 26- İslâm'da asabiyet yoktur,

- 27- İslâm'ın beş temel esası,
- 28- İnsan fitratının üç özelliği,
- 29- Namaz ve hayata etkisi,
- 30- Samimi tutulan oruç günahlara kefarettir,
- 31- Bahşedilen nimetlere şükür,
- 32- İslâm'da can ve mal güvenliği esastır,
- 33- Kıyamet kopsa bile ağaç dikmek,
- 34- Tuvalet âdâbı,
- 35- İdrardan sakınmamak kabir azabına sebep olur,
- 36- Cemaatle namaz kılmanın fazileti,
- 37- En hayırlı kişi,
- 38- Yapılan işin sorumluluk bilinciyle yapılması,
- 39- Hz. Ömer'in doğruluk üzere olması,
- 40- Allah Resûl'üne tabi olan cennete gider.

2.3. KİTAPTA GEÇEN DİĞER HADİSLERİN SİHHATİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Birinci bölümde kırk hadis senet ve metin yönüyle incelenmiştir. Bu bölümde ise Arapça seti olarak bilinen kitaptaki 43 hadisin genel değerlendirmesi yapılmıştır. Bir kısmı itikat bir kısmı ibadet bir kısmı da ahlak ile ilgili olan bu hadislerin umumiyetle maruf hadis kaynaklarında yer aldığı görülmüştür.

Yaptığımız araştırmalara göre bu kırk  hadisten sadece bir tanesinin zayıf olduğu anlaşılmıştır. Zayıf olarak bilinen hadis cennetin annelerin ayağı altında olduğunu bildiren hadistir («الجنة تحت أقدام الأمهات») Bu rivayetin zayıf olduğu bazı alimler tarafından ifade edilmiştir.²⁹⁴ Halk arasında yaygın olarak kullanılan bu rivayetin ahlak hadisleri arasında yer aldığı, dolayısıyla kullanılmasında bir sakınca olmadığı söylenebilir.

Yine bu kırk  hadisten birinin de mtevatır hadisler arasında yer aldığı görülmektedir. Söz konusu Hz. Peygamber adına yalan söylemenin caiz olmayışı ile ilgilidir. “Men kezebe” ismi ile meşhur olan bu hadis her tabakada tevatür derecesine ulaşan raviler tarafından nakledildiği için mtevatır hadis olarak ifade edilmiştir.²⁹⁵

Diğer hadislerin ise umumiyetle sahih olduğu ve muteber hadis kaynaklarında yer aldığı tespit edilmiştir.

SONUÇ

İslam medeniyetinin iki ana kaynağı vardır. Bunlardan birincisi; Allah kelamı olduğunda şüphe olmayan, günümüze kadar mtevatır olarak gelen ve korunması Allah (c.c.) tarafından garanti altına alınan Kur’an-ı Kerim’dir.

---

²⁹⁴ Nâsirüddin el-Elbânî, *Da’if l-Câmi’s-sağir ve ziydth*, (Beyrut: Mektebetü’l-İslâmî, 1979) 2 Cilt. 1/394. (H. no: 2666)

²⁹⁵ el-Fevzân, *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 3/69; Müslim, “Mukaddime” 2.

İkincisi ise; Kur'an-ı Kerim'in tefsiri ve açıklaması mahiyetinde olan Resûlulah'ın (s.a.v.) sözleri, fiil ve takrirlerini içeren sünnet'tir. Bu bilgilerin korunması ve sonraki nesillere doğru bir şekilde nakledilmesi Müslümanlara verilmiş bir vazifedir. Bu açıdan hadislerin Peygamberimiz'e (s.a.v.) aidiyetinin tesbiti büyük önem arz etmektedir.

Ülkemizde de yaygın olarak okunan *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk* adlı Arapça Öğretim Setinde doksan üç hadisin yer aldığı tespit edilmiş ve bu hadislerden seksen üç adedi senet ve metin yönüyle tahlil edilmiştir. İlk kırk hadis detaylı bir şekilde incelenirken kalan kırk üç hadis ise daha genel olarak olarak incelenmiştir.

Araştırmalarımıza göre *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk* kitabındaki ilk kırk hadisten 31 tanesinin sahih, 7 adedinin hasen ve 2 adedinin ise zayıf olduğunu görülmüştür. Sahih hasen hadislerin toplamı 38 olup bu da % 95.00'e denk gelmektedir. Zayıf hadis sayısı ise 2 olup, oranı ise % 5.00'tir. Mevzu hadisin ise hiç bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Geriye kalan kırk üç hadisin değerlendirmesini yaptığımız ikinci bölümdeki kırk üç hadisten 41 adedini sahih, bir adedinin hasen, bir adedinin ise zayıf olduğu, mevzu hadisin ise hiç bulunmadığı tespit edilmiştir. Toplamda ele alınan 83 hadisin; 72 adedinin sahih, 8 adedinin hasen, 3 adedinin ise zayıf olduğu ve hiç mevzu hadisin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk kitabının asıl amacı Arapçayı öğretmek olmasına rağmen kitapta geçen mükerrer olmayan 83 hadis içerisinde hiç mevzu (uydurma) hadisin olmaması hadislerin özenle seçildiği ve bu konuda hassasiyet gösterildiğini ortaya koymuştur. Ayrıca sadece üç adet olan zayıf hadislerden ikisinin merfu, birinin mevkuf olduğu, bu hadislerin ahkam hadislerinden olmayıp, ahlak'a dair hadisler olduğu da anlaşılmıştır.

Sonuç olarak; *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk* kitabında geçen hadisler içerisinde hiç mevzu hadis olmadığı ve hadisler seçilirken hassasiyet gösterildiği anlaşılmaktadır. Bu gibi modern metodlarla Arapça öğretmeyi hedefleyen diğer çalışmalarda geçen hadislerinde gözden geçirilmesi çok faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel b. Hilal eş-Şeybânî, *Müsned*, Thk. Şuayb Arnavût, Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 1. Basım. 2001/1421.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî, *el-Câmi's-sahîh*, Talik: Mustafa Dipboğa, 7 Cilt. Turuku'l-cennet matbaası, , y.y. 1. Basım, 1422.
- , Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî, *el-Edebü'l-müfred*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 1 Cilt. Beyrut: Dâru'l Beşâir'il İslamiye, 1. Basım, 1989.
- , Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî, *el-Edebü'l-müfred*, Thk: Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 1 Cilt. Beyrut: Dâru'l Beşâiri'l İslamiyye, 3. Basım, 1989.
- Davudoğlu, Ahmed, *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, XI. Cilt. İstanbul, y.e.y. 1980.
- Dımaşkî, Ebû'l-Hasen Nûruddîn (Sa'düddîn) Alî b. Muhammed b. Alî el-Kinânî, *Tenzîhü's-şerîati'l-merfû'a 'ani'l-aḥbâri's-şeni'ati'l-mevzû'a*, Thk: Abdülvehhâb Abdüllatîf ve Abdullah Muhammed es-Siddîk'i, 2. Cilt. Beyrut: Darul Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1399/1979.
- Dihlevî, Şah Veliyyullah, *Hüccetullâhi'l-bâliḡa*, nşr. Seyyid Sâbık, 1. Cilt. Kahire-Bağdat: Mektebetü'l-Müsennâ, y.y.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî *Sünen*, Thk: Muhammed Muhyiddin Abdülhamid, *Şerhi avnu'l ma'bud ve haşiye İbn Kayyim*, Beyrut: Mektebetü'l-asriyye, y.y.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî, *Sünen*, Thk: Şuayb el-Arnaûd ve Muhammed Kâmil Karabelalı, 7 Cilt. Dımeşk: Dâru-risaleti'l İlmiyye, 1. Basım, 2009.
- ed-Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fazl, *Sünen*, Thk. Hüseyin Selim ed-Darani, Riyâd: Dâru'l-Muğni, 1. Basım, 2000.
- el-Askalânî, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed, *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Marife, 1959/1379.
- el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin b. Alî, *Şu'abü'l-îmân*, Thk: Abdü'l Ali Abdülhamîd Hâmid, 14 Cilt. Riyâd: Mektebetü'r-Rüşd, 1. Basım, 2003.

- el-Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik el-Basrî, *Müsnedü'l-Bezzâr* (*el-Bahrü'z-zehhâr*), Thk. Mahfuzurrahmân Zeynullah, 18 Cilt. Medine: Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem, 1988-2009.
- el-Bûsîrî, Ebû'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Ebî Bekr b. İsmâîl, *İthâfû'l-hiyere bi-zevâ'idi'l-mesânîdi'l-aşere*, Thk: Ebû Temîm Yâsir b. İbrahim, 9. Cilt. Riyâd: Dâru'l Vatan lin-neşr, 1999.
- el-Elbânî, Nasıruddîn, *Sahîhu Camiu's-Sagîr ve ziyadetühü*, Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî, 1987/1408.
- , Nasıruddîn, *İrvâ'ü'l-galîl fî tahrîci ehâdîssi Menâri's-sebîl*, 9. Cilt., Beyrut: Mektebetü'l İslâmî, 2. Basım, 1985.
- , Nâsıruddîn, *Silsiletü'l-ehâdîssi's-sahîha ve şey'ün min fikhîhâ ve fevâ'idihâ*, 7 Cilt. Riyâd: Mektebetü'l-meârif, 1995-2002.
- , Nâsuriddin, *Gâyetü'l-merâm fî tahrîci Ehâdîsi'l-halâl ve'l-harâm*, 1 Cilt. Beyrut: Mektebetü'l İslâmî, 3. Basım, 1985.
- el-Fevzan, Abdurrahman b. İbrahim v. dğr. *el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk*, 4 Cilt. Riyâd: Suudi Arabistan Kırallığı İslam Vakfı Yayınları, 3. Basım, 2003.
- el-Ensârî, Muhammed b. Mukrim b. Ali Ebû'l-Fadl Cemaleddin ibn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sadr, 1993/1414.
- el-Heysemî, Ebû'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân, *Mecma'u'z-zevâ'id ve menba'u'l-fevâ'id*, Thk: Husâmeddin el- Kudsî, 10 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Kudsî, 1994/1414.
- el-Humeydî, Ebû Bekir Abdullah b. ez-Zübeyr b. İsâ el-Kureşî, *el-Müsned*, Dimeşk/Suriye: Dâr'us-sigâ, 1. Basım, 1966.
- el-İsfahânî, Ebû Nuaym Ahmed b. Abdillâh b. İshâk, *Hilyetü'l-evliyâ' ve tabakâtü'l-asfiyâ'* 10 Cilt. Beyrut: Darü'l-kütübü'l-ilmiyye, 1988/1409.
- el-Kissî (el-Keşşî), Ebû Muhammed Abd b. Humeyd b. Nasr *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd*, Thk: Subhî Bedrî es-Sâmirâî, 1 Cilt. Kahire: Mektebetü's-Sünne, 1988.
- el-Kudâtî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Selâme b. Ca'fer, *Müsnedü's-Şihâb*, Thk: Hamdî Abdülmecîd es-Selefi, 2 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1986/1407)

- el-Mevsilî, Ebû Ya'la Ahmed b. Alî b. el-Müsennâ et-Temîmî *Müsned Ebî Ya'la el-Mevsilî*, Thk: Hüseyin Selîm Esed, 13 Cilt, Dimeşk: Dâr'ul Me'mûn lit-Turâs, 1. Basım 1984.
- el-Ukaylî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Amr b. Mûsâ, *Ed-Du'afâ'ül-kebîr*, nşr: Abdülmü'tî Emin Kal'aci, Beyrut: Darul Kütübil-İlmiyye, /1984/1404.
- en-Nîsâbü'rî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, Thk: Mustafa Abdülkâdir Atâ, 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l kütübi'l-İlmiyye, 1990.
- Erul, Bünyamin, "Vedâ Hutbesi" *DİA*, 42. Cilt. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.
- et-Tûsî, Ebû Ali Hasan b. Ali b. Nasr *Muhtasarü'l-Ahkam Mustahrec et-Tûsî a'lâ Cami'ut-Tirmizî*, Thk: Enîs b. Ahmed b. Tâhir el-Endûnûsî, 4 Cilt. Medine: y.e.y., 1995/1415.
- Fayda, Mustafa "Ömer" *DİA*, 34. Cilt. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- Heysemî, Ebû'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân el- *el-Maksadü'l-'alî fi zevâ'idi Ebî Ya'la el-Mevsilî*, Thk: Seyyid Kisrevî Hasan, 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l Kütübi'l İlmiyye, 1993.
- İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr*, 1 Cilt. Kahire: y.e.y., y.y.
- İbn Hacer, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî , *Tehzîbut-Tehzîb* , Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1995/1416.
- İbn Mâce, Muhammed b.Yezid el-Kazvini, *es-Sünen*, Thk: Fuâd Abdülbaki,2 Cilt. Kahire: Dâru İhyâu Kütüb'ül-Arâbiyye, İsa halebi matbası, y.y.
- İbnü'l-Esîr, Mecdüddin Mübârek b. Esirüddin el-Cezerî, *camiu'l-usûl li ehâdisi' resûl*, Thk: Abdulkâdir Arnâvut, 12 Cilt. Kahire: Dâr'ul fikir, 1. Basım,1969-1972.
- İmam Mâlik, Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî *el-Muvatta'*, nşr. Muhammed Mustafa el-A'zamî, Ebûzâbi: y.e.y., 2004.
- Kandemir, M. Yaşar, "Hadis" *DİA*, 15 Cilt. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.
- Karâfî, *ez-Zahîre*, nşr. Muhammed Haccî, 1 Cilt. Beyrut: y.e.y., 1994.
- Koç, Turan, "Sanat" *DİA*, 36. Cilt. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.

- Mizzî, Ebü'l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdirrahmân b. Yûsuf *Tuhfetü'l-eşrâf bi-ma'rifeti'l-etrâf*, Thk: Abdussamed Şerafeddîn, 13 Cilt. Kahire:Mektebetü'l-İslamiyye- Darul kayyime, 2. Basım, 1983/1403.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyin Müslim b.Haccac el-Kuşeyri, *el-Camiu's-sahih*, Thk: Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Beyrut: Dâru İhyâu et-Turas el-Arabî, y.y.
- Nesâî, Ebü Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, Thk: Hasan Abdulmun'im Çelebî, 12 Cilt. Beyrut: Müessestü'r-Risâle, 2001.
- Öğüt, Salim, "İstibrâ ve İstincâ" *DİA*, 23. Cilt. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- Özafşar, Mehmet Emin, v. dğr. *Hadislerle İslâm*, 7 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Basım, 2013.
- Suyûtî, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Muhammed el-Hudayrî eş-Şâfîî, *Camiu's-Sagîr fi ehadisil beşirin nezir*, Beyrut: Darul kutubi'l-ilmîyye, 2004/1425.
- , Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî eş-Şâfîî, *Cem'u'l-cevâmi' el-ma'rûf bi'l-Câmi'i'l-kebîr*, Thk: Muhtar İbrahim el-Hâic, Abdülhamit Muhammed Neda, Hüseyin İsa Abduzzâhir, nşr. el-Ezheri'ş-Şerif, 25 Cilt. Kahire: Mısır Arap Cumhuriyeti Yayınları, 2. Basım, 2005/1426.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed b. Eyyûb, *el-Mu'cemü'l-evsat* Thk: Târik b. Avdullâh b. Muhammed, 10 Cilt. Kahire: Dâr'ul-Haremeyn, 1994.
- Tebrîzî, Hatîb *Mişkâtü'l-Mesâbîh*, Thk: Muhammed Nâsırüddin el-Elbânî', 3 Cilt., Beyrut: Mektebetü'l-İslâmî, 3. Basım, 1985.
- Tirmizî, Ebü İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, *el-Câmiu's-sahîh*- 5 Cilt., Mısır: Mustafa el-Babi el-Halebi matbaası, 2. Basım, 1975.
- , Ebü İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, *Sünenü't-Tirmizî*, Thk: Beşşâr Avâd Ma'ruf, 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l Ğarbi'l İslâmî, 1988.
- Tirmizî, Ebü İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, *Şemâili Muhammediyye*, 1 Cilt. Mekke: Mektebetü't-ticariyye, 1. Basım, 1993/1413.
- , Ebü İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre, *Şemâili Muhammediyye*, 1 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâu Turasu'l-Arabî, y.y.

Uzunpostalcı, Mustafa “cemaat” *DİA*, 7. Cilt, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.

Zehrâ, Üsâme b., *Mecelletü'l Câmiatü'l islamiyye*, Medinetü'l Münevvere, 120 fasikül,(41. fasikül)

T.C
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI BENZERLİK VE İNTİHAL RAPORU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞNE

Tez Başlığı ve Konusu: el-Arabiyyetü Beyne Yedeyk İsimli Kitapta Geçen
Hadislerin Tahriri ve Tahlili

Yukarıda başlığı ve tez konusu belirtilen tez çalışmamın kapak sayfası, giriş, ana bölüm ve sonuç bölümünden oluşan toplam 124 sayfalık kısmına ilişkin 13/08/2020/ tarihinde şahsım /tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 28' tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- Onay sayfası hariç,
- Önsöz hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simgeler ve kısaltmalar hariç,
- Kaynaklar hariç,
- Özgeçmiş hariç,
- Tezden çıkan yayın/yayınlar hariç,
- Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) program menüsünde bulunan diğer filtreleme seçenekleri raporlamaya dâhil edilmez.

Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Alınması ve Kullanılması uygulama esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve imza

Adı Soyadı: Fevzi YILMAZ

Öğrenci No: 80110717013

Anabilim Dalı: Hadis

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Statüsü

Y. Lisans

Doktora

Bütünleşik Dok.

DANISMAN ONAY UYGUNDUR.

Doç. Dr. Orhan YILMAZ

ÖZGEÇMİŞ

1967 yılında Kırşehir ili Çiçekdağı ilçesi Beşikli köyünde doğdu. 1978 yılında İlkokuldan, 1981 yılında Ortaokuldan, 1983 yılında MKE Kırıkkale Çırac Okulundan mezun oldu. 1983-1990 yıllarında MKE Kırıkkale Silah ve Tüfek Fabrikasında kadrolu işçi olarak çalıştı. İş hayatına devam ederken dışarıdan bitirme sınavlarına girerek 1986 yılında Yozgat Lisesinden, 1990 yılında Kırıkkale İmam-Hatip Lisesinden mezun oldu. 1990 yılında çalışmakta olduğu fabrikadaki işçilik görevinden istifa ederek yüksek öğrenimini tamamlamak amacıyla Mısır Arap Cumhuriyeti'ne gitti. 1997 yılında el-Ezher Üniversitesi Uslü'd-Din Fakültesi Hadis bölümünden mezun oldu. YÖK tarafından mezun olduğu üniversitenin denkliği iptal edilince 1997-1998 yıllarında askerlik hizmetini on sekiz ay er-erbaş olarak yerine getirdi. Askerlik dönüşü 2002 yılına kadar ticaretle meşgul oldu.

2002 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı Kırşehir/Çiçekdağı İlçe Müftülüğüne bağlı Halaçlı Köyü Camii'ne açıktan vekil imam-hatip olarak atandı. 2006 yılında asaleten aynı göreve atandı. Bu görevi sürdürürken eğitimine devam ederek 2008 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2010 yılında Bursa ili İnegöl İlçesi Hacıkara mahallesine nakil gitti. 2012 yılında kurum içinde açılan görevde yükselme sınavında başarılı olarak 1 Mart 2013 yılında Yozgat İl Müftülüğü'ne murakıp olarak atandı. Yine 2013 yılının sonlarında açılan görevde yükselme ve unvan değişikliği sınavlarında başarılı olarak; 2014 yılında önce şube müdürü olarak tekrar Yozgat Müftülüğü'ne atandı. Aynı zamanda vaizlik sınavında da başarılı oldu. Bursa cezaevi vaizliğine ataması yapıldı. Şube müdürlüğünü tercih ederek Yozgatta kaldı. 2017 yılında Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans eğitimine başladı. 2020 yılında yüksek lisans eğitimini tamamladı. Halen din hizmetleri ve din eğitimi şube müdürü olarak görevini sürdürmektedir. İyi derecede Arapça bilmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Fevzi YILMAZ